

Eiropas Sociālā fonda projektā
„Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide”
(vienošanās Nr. 2010/0330/1DP/ 1.2.2.4.1/10/IPIA/VIAA/001)

**LIEPĀJAS UNIVERSITĀTES
SPECIĀLĀS IZGLĪTĪBAS LABORATORIJAS
ZIŅOJUMS PAR SITUĀCIJU IZGLĪTOJAMO AR
FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM IZGLĪTĪBAS
NODROŠINĀŠANĀ**

D. BETHERE, A. LĪDAKA, A. PLOSTNIECE, J. PONOMARJOVA, S. STRIGUNA

LIEPĀJA 2011

Saturs

Kopsavilkums.....	3
Ievads.....	4
Izmantoto terminu un jēdzienu skaidrojums.....	10
Relevantie pētījumi	11
Pētījuma metodoloģija.....	14
Pētnieciskā pieeja un pētījuma dizains.....	14
Pētījuma metodes.....	14
Pētījuma bāze	16
Pētījuma rezultāti.....	17
Izglītības iestāžu administrācijas anketēšanas datu analīze.....	17
Izglītības iestāžu atbalsta personāla anketēšanas datu analīze.....	23
Skolotāju anketēšanas datu analīze.....	29
Izglītojamo anketēšanas datu analīze.....	39
Vecāku anketēšanas datu analīze.....	47
Diskusija.....	53
Secinājumi.....	60
Rekomendācijas.....	62
Literatūras un avotu saraksts.....	64
1. pielikums. Anketu paraugi	66
2. pielikums. Izplatīto un saņemto anketu statistika.....	79
3. pielikums. Anketēšanas datu analīzes rezultātu paraugi.....	81
4. pielikums. Anketēšanas datu krustošanas rezultātu paraugi.....	93
5. pielikums. Komentāri anketas vecākiem 12. jautājumam.....	124

Kopsavilkums

Pētījums par situāciju izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītības nodrošināšanā ir veikts Liepājas Universitātes Speciālās izglītības laboratorijā ESF projekta „*Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide*” (vienošanās Nr.2010/0330/1DP/1.2.2.4.1./10/IPIA/VIAA/001) ietvaros. Tā mērķis ir izpētīt situāciju saistībā ar speciālās izglītības procesa nodrošinājumu un atbalsta sistēmas funkcionēšanu Latvijas izglītības sistēmā. Pētījumā ir piedalījušies 236 pirmsskolas izglītības, vispārizglītojošo pamatskolu skolotāji, 63 dažādu izglītības iestāžu administrācijas pārstāvji, 28 atbalsta sistēma speciālisti, 299 bērni un 196 vecāki, kopā – 822 respondenti.

Pētījumam izvirzītā mērķa sasniegšanai ir izmantota kvalitatīvo un kvantitatīvo metožu sistēma. Izmantojot zinātniskās literatūras analīzi kvalitatīvās metodes pētījumā tiek izmantota iekļaujošās izglītības un integrācijas pamatnosacījumu atklāsmei un atspoguļojumam. Eiropas izglītības politikas un valsts izglītības sistēmas normatīvās dokumentācijas analīze izmantota speciālās izglītības procesa un vides faktoru nodrošinājuma izpētei. Anketēšanas metode ir izmantota, lai izpētītu speciālās izglītības procesa īstenošanas un vides nodrošinājuma kvalitāti Latvijas izglītības sistēmas.

Pētījumā iegūtais datu kopums kalpo par pamatu pārskata veidošanai par aktuālo situāciju speciālās izglītības procesa un vides nodrošinājumā valsts, pašvaldības un privātajās izglītības iestādēs. Projekta ietvaros veiktā pētījuma rezultāti apliecina, ka izpētes reģionā ir ierobežots dažādu speciālās izglītības programmu veidu piedāvājums, izglītības iestāžu datu kopums apliecina, ka atbalsta sistēmas struktūrā samērā ierobežoti tiek nodarbināti speciālās izglītības skolotāji, izglītības iestādēs ir nepietiekami mācību materiālu, vides pieejamības, korekcijas, rehabilitācijas pasākumu, laika un personāla kapacitātes resursi, speciālās izglītības nodrošināšanā iesaistītajam personālam ir identificējami trūkumi bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijas procesa nodrošināšanai nepieciešamās profesionālās kompetences jomā.

Ievads

Demokrātiskas sabiedrības attīstības tendence ir iekļaušanas un integrācijas procesu īstenošana. Tas attiecas arī uz visām sociālās dzīves sfērām, t. sk. arī uz izglītības sistēmu. Līdz ar to viens no svarīgākajiem šīs sistēmas uzdevumiem ir dažādu vecumu bērnu ar speciālajām vajadzībām izglītošana un socializācija. Sākot ar 20. gadsimta 70. gadiem par vienu no nozīmīgākajiem speciālās izglītības sistēmas funkcionālajiem mērķiem ir uzskatāma bērnu ar speciālajām vajadzībām sociālā iekļaušana. Viena no šī procesa fāzēm ir pedagoģiskā integrācija, t. i., izglītošana ne vien speciālās izglītības, bet arī vispārējās izglītības iestādēs. Starptautiskā mērogā šiem procesiem tiek veltītas sabiedriskās diskusijas, zinātniskie pētījumi un praktiskie pasākumi, kuru mērķis ir radīt priekšnoteikumus kvalitatīvai sociālās dzīves pilnveidei.

Integrācijas un iekļaušanas nostādņu īstenošanai izglītības jomā ir nepieciešama specifisku, individuālu, parasti vienīgi ar speciālo izglītību saistītu problēmu risināšana vispārējā mācību un audzināšanas procesā (*Meister, Sander, 1996*). Tā kā speciālās izglītības vajadzības, kuru pamatā ir attīstības traucējums, ir komplekss bioloģisko, psihofizisko un sociālo pazīmju kopums, tā izpausmju sekmīgu reducēšanu var nodrošināt vienīgi komplekss atbalsts. Tajā ietilpst gan medicīniskā palīdzība, gan bērna speciālo vajadzību pedagoģiski psiholoģiskā apzināšana un korekcija. Šādas ievirzes atbalsts ir jāīsteno kopsakarībā ar katra konkrētā bērna izglītības procesu. Visi minētie pasākumi ir jāorientē uz sociālās integrācijas nodrošināšanu gan izglītības sistēmā, gan sabiedriskajā dzīvē kopumā.

Rekomendācijas un prasības kompleksas atbalsta sistēmas izveidei ir atspoguļotas izglītības sistēmas attīstībai saistošajos starptautiskajos dokumentos. Šajā sakarā *Pasaules Veselības organizācijas ziņojumā* (2011.) tiek akcentēts, ka attīstības ierobežojums ir komplekss, dinamisks, multidimensionāls un apstrīdams ir indivīda stāvoklis. Ziņojumā atbilstoši biopsihosociālais modeļa nostādnēm indivīda funkcionēšana un tās ierobežojumi tiek raksturoti kā dinamiska mijiedarbība starp veselības stāvokli un vides faktoriem gan no personas, gan vides puses. Attīstības ierobežojums ir klasificējošs jēdziens, kā kontekstā tiek grupētas ķermeņa fizisko funkciju problēmas vai ķermeņa struktūras pārmaiņas (*impairment*), aktivitāšu

ierobežojums (*activity limitations*) un problēmas ar iesaistīšanos kādā no dzīves sfērām (*participation restriction*). Šis komplekss izraisa negatīvu mijiedarbību starp indivīdu (ar viņa veselības stāvokli) un individuālajiem vides faktoriem (profesionālajiem un personības faktoriem). Šo problēmu pārvarēšanai ir jāuzlabo minētā mijiedarbība, pilnveidojot tieši vides atbilstību individuālajām personas vajadzībām (*PVO ziņojums, 2011*).

Fundamentālas nostādnes šādas pieejas īstenošanai ir ietvertas *ANO Bērna tiesību konvencijā* (1989.). Saskaņā ar to katram bērnam ar speciālajām vajadzībām ir jānodrošina pilnvērtīga attīstība un kvalitatīva izglītība. Līdz ar to izglītības procesam ir jābūt orientētam uz bērna personību un tās attīstības stimulēšanu, sadarbību un radošumu, kā arī uz izvēles iespēju un bērna fiziskā, emocionālā labklājības nodrošināšanu. Šim nolūkam ir nepieciešams radīt apstākļus zinātniski pamatotai bērna spēju izpēti un izglītības procesa atbilstībai individuālajām vajadzībām (*Bērna tiesību konvencija, 1989*).

Iepriekš raksturotos normatīvo nosacījumu īstenošanas programma ir atspoguļota *UNESCO Salamankas deklarācijā* (1995). Tajā ir formulēts kopsavilkums pedagoģiskās integrācijas un iekļaušanas procesa attīstībai. Vienlaicīgi minētajā dokumentā ir izstrādāta koncepcija izglītības sistēmas attīstībai saskaņā ar integrācijas un iekļaušanas idejām. Šajā dokumentā ir formulēti izglītības, t. sk. arī speciālās izglītības, īstenošanas kvalitātes kritēriji. Atbilstoši tiem bērniem ir jānodrošina izglītības iestādes tuvums dzīves vietai, iespējas mācīties skolā un pavadīt brīvo laiku ārpus skolas kopā ar saviem vienaudžiem, iespējas saņemt speciālu palīdzību un pedagoģisko atbalstu tieši izglītības sistēmā ikvienā izglītības procesa aktivitātē un sociālās integrācijas nodrošinājums visās bērna ar speciālajām vajadzībām dzīves sfērās. *UNESCO Salamankas deklarācijā* tiek definēti priekšnoteikumi sekmīgam integrācijas procesam. Viens no būtiskākajiem faktoriem šajā kontekstā ir pedagoģiskā atbalsta sistēmas izveide bērnu un jauniešu ar speciālajām vajadzībām pedagoģiskā integrācijas procesa nodrošināšanai. Tai tiek deleģētas vairākas funkcijas: izglītības speciālo vajadzību diagnosticēšana, informācijas uzkrāšana par problēmas būtību un tās risinājumu izstrādāšana, kā arī konkrētas palīdzības nodrošinājums izglītības programmas īstenošanā (*Salamankas deklarācija, 1995*).

Salamankas deklarācijas nostādņu attīstīšanās ir vērojama *UNESCO Iekļaujošās izglītības vadlīnijās* (2005.). Saskaņā ar tām iekļaujošā izglītībā ir jānodrošina katra bērna optimāla attīstība un tās veicināšana, pamatojoties uz

personības spēju individuālās bāzes. Līdz ar to iekļaujošā izglītība tiek raksturota kā process, kurā tiek apmierinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena līdzdalības iespējas mācīšanās procesā, kultūrā un dažādu kopienu dzīvē, samazinot segregācijas iespējas izglītības ieguves procesā (*UNESCO Iekļaujošās izglītības vadlīnijas*, 2005). Šajā kontekstā katra bērna optimālai attīstībai ir nepieciešams individualizēts izglītības process, kurā tiek fokusēts personas attīstības potenciāls. Attiecīgi nevis bērns ir jāsagatavo normētajai izglītības sistēmai, bet šī sistēma – bērnam. Skola ir uzskatāma par vidi, kurā visi ir laipni gaidīti, kurā gan skolēns, gan skolotājs ir pieņemts ar savu individualitāti un tā tiek respektēta izglītības procesa organizācijā un telpiskajā iekārtojumā. Skola ir vide, kurā tiek kopta savstarpēja uzmanība un respekts (*UNESCO iekļaujošās izglītības vadlīnijas*, 2005).

Integrācijas un iekļaujošās tendences izglītības sistēmas attīstībā veicina arī *Eiropas Padomes* politiskās nostādnes. To ietvaros tiek akcentēts, ka izglītība ir pamatfaktors cilvēku ar speciālajām vajadzībām iesaistīšanai sociālajā dzīvē. Attiecīgi iespēju radīšana personām ar speciālajām vajadzībām iekļauties vispārējā izglītības sistēmā ir svarīgi ne tikai šiem cilvēkiem, bet arī cilvēkiem bez traucējumiem. Šādā izglītības procesā ir iespējams attīstīt izpratni par cilvēku daudzveidību. Savukārt no dalībvalstīm ir pieprasīts, lai vispārējās un speciālās izglītības iestādes tiek rosinātas kopīgai darbībai un cilvēku ar speciālajām vajadzībām atbalstam. Šādai sadarbībai ir jānorit ar integrācijas mērķi. Saskaņā ar to visiem cilvēkiem, neatkarīgi no speciālo vajadzību veida un pakāpes, ir jābūt līdztiesīgai pieejai izglītības pieejamībai. Izglītības procesā ir jānodrošina indivīda personības, apdāvinātības, radošuma, intelektuālo un fizisko spēju attīstīšanās. Šo mērķu sasniegšanai nepieciešamie pasākumi ir atbalsts vienotas izglītības sistēmas attīstīšanai, iekļaujot vispārējo un speciālo izglītības piedāvājumu, savlaicīga speciālo vajadzību novērtēšana, lai to ir iespējams ņemt vērā plānojot un īstenojot izglītības procesu, individuālu izglītības programmu ieviešana. Šiem nolūkiem dalībvalstīs ir jānodrošina, lai vispārējā izglītības sistēma saņem koordinētu atbalstu. Attiecīgi pedagoģiskā un atbalsta personāla izglītībā un tālākizglītībā ir nepieciešams veicināt izpratni par bērnu speciālajām izglītības vajadzībām, par piemērotas tehnikas un materiālu izmantošanu efektīva mācību procesa nodrošināšanai (*International instruments and activities*, 2009).

Starptautiska mēroga izglītības politikas nostādnes ietekmē speciālās izglītības reformas norisi Latvijā. Atbilstoši valsts likumdošanai bērniem ar speciālajām vajadzībām tiek nodrošināta līdztiesība vispārējās un profesionālās izglītības ieguvē

atbilstoši savām spējām (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma VIII nodaļa, 54.pants*). Vienlaicīgi bērniem ir tiesības uz vecāku īpašu aprūpi. Atbildība par šo tiesību nodrošināšanu tiek deleģēta valsts institūcijām un pašvaldībām (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma VIII nodaļa, 55.pants*).

Bērnu ar speciālajām vajadzībām pirmsskolas izglītība tiek saskaņota ar *Valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām*, pieļaujot, ka ir iespējamas atkāpes no dokumentā norādītā bērnu sasniegumu līmeņa atbilstoši funkcionālo traucējumu veidam (*Valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijas, 2010*). Attiecīgi speciālās izglītības programmas īstenošanai vispārējās pirmsskolas izglītības grupā iekļautajiem bērniem ir jāizstrādā individuālu mācību plānu. Šādas Izglītības programmas īstenošanas pamatā ir jābūt pedagogu un medicīnas darbinieku mērķtiecīgam diagnosticēšanas, padziļinātas izpētes un korekcijas darbam (*Speciālās pirmsskolas izglītības programmas paraugs, 2009*).

Pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpē speciālās izglītības programmas tiek definētas kā vispārējās izglītības programmu īpašais veids (*Izglītības likums, 38. pants, 1998*). Atbilstoši normatīvajām prasībām *speciālās izglītības programmu* īstenošana ir atkarīga no atbilstības *Valsts vispārējās izglītības standartam* un izglītojamo speciālajām vajadzībām (*Izglītības likums, 38. pants, 1998; Vispārējās izglītības likums, 49. pants, 1999*). Savukārt bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijai izglītības iestādēs ir nepieciešams atbilstošs nodrošinājums un individuāls izglītības programmas apguves plāns. Atbildība par šo pasākumu īstenošanu tiek deleģēta izglītības iestādei (*Vispārējās izglītības likums, 53. pants, 1999*).

Profesionālajā izglītībā atbilstoši normatīvajām prasībām vajadzības gadījumā ir pedagoģiskā korekcija un „pēc noslēguma pārbaudījumu nokārtošanas papildus jāizsniedz izglītības dokuments par vispārējās pamatizglītības ieguvu” (*Profesionālās izglītības likums, 29.pants, 1999*).

Latvijas speciālās izglītības sistēmā reformas ar sociālās integrācijas ievirzi reāli tika uzsāktas 20. gs. beigās. Daudzi nozīmīgi izglītības sistēmas darbības aspekti šajā jomā arī pašlaik ir izstrādes stadijā. To apliecina arī Latvijas izglītības sistēmas stratēģiskās attīstības dokumenti. Kā būtiskākās problēmas dokumentu saturā tiek minēts zinātniski pamatotas analīzes trūkums par vajadzībām speciālās izglītības jomā, kas ierobežo iespējas mūsdienīga mācību satura un metodikas izstrādei. Būtiskas ir arī ierobežotās bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijas iespējas pirmsskolā un problēmas efektīvā speciālās izglītības atbalsta sistēmas darbības nodrošināšanā. Lai risinātu minētās problēmas ir nepieciešams īstenot pasākumus un

darbības, kas veicinātu iekļaujošas izglītības atbalsta sistēmas attīstību. Saskaņā ar *Izglītības attīstības pamatnostādņēm 2007.–2013.gadam* iekļaujošas izglītības attīstība ir viena no prioritātēm (*Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.–2013., 2006*). Kā nozīmīgas problēmas bērnu integrācijas izglītības nodrošinājumam arī speciālās izglītības attīstības nostādņēs tiek akcentēts vienotas atbalsta sistēmas trūkums, nepietiekams atbilstošu mācību programmu, mācību līdzekļu un aprīkojuma nodrošinājums, kā arī atbalsta deficīts skolotājiem, kas strādā ar bērniem ar speciālām vajadzībām (*Sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu un iekļaujošas izglītības atbalsta sistēmas izveides nostādne, 2009*).

Iepriekš minēto problēmu risināšana ietilpst ESF projekta „*Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide*” (vienošanās Nr.2010/0330/1DP/1.2.2.4.1./10/IPIA/VIAA/001) mērķa nostādņēs. Saskaņā ar tām Latvijas Universitātē, Liepājas Universitātē un Rēzeknes Augstskolā ir izveidotas speciālās izglītības laboratorijas. To funkcijās ietilpst arī situācijas izpēte Latvijā saistībā ar izglītības nodrošinājumu izglītojamiem ar speciālajām vajadzībām (*Projekta materiāli, 2010*). Šajā kontekstā Liepājas Universitātes Speciālās izglītības laboratorijā veikts pārskata pētījums.

Pētījuma mērķis: izpētīt situāciju saistībā ar speciālās izglītības procesa nodrošinājumu un atbalsta sistēmas funkcionēšanu Latvijas izglītības sistēmā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Izanalizēt zinātnisko literatūru saistībā ar bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijas un iekļaušanas procesa īstenošanu.
2. Izanalizēt pētījumam saistošus starptautiskos un LR normatīvos dokumentus.
3. Izstrādāt situācijas izpētei nepieciešamos pētniecības instrumentus.
4. Apkopot, izanalizēt un interpretēt pētījumā iegūtos rezultātus.
5. Izstrādāt rekomendācijas bērnu ar speciālajām vajadzībām izglītības procesa pilnveidei.

Pētījuma metodes:

- kvalitatīvās metodes: zinātniskās literatūras analīze un pētījumam saistošu dokumentu (LR un ES dokumenti) analīze;
- kvantitatīvās metodes: anketēšana (skolotāju, izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju, atbalsta sistēmas speciālistu, bērnu un vecāku)

- datu apstrādes un analīzes metodes: kvantitatīvo datu apstrāde, izmantojot aprakstošās statistikas paņēmienus, ar SPSS sistēmu.

Pētījuma bāze: 822 respondenti.

Pētījuma īstenošanas laiks: 2011. jūlijs - 2011. gada oktobris.

Pētījuma struktūra: ievads, literatūras apskats, pētījuma metodoloģija, diskusija, secinājumi, rekomendācijas, 5 pielikumi. Pētījumā gūtās atziņas ir apkopotas 21 tabulā un 41 attēlā.

Pētījuma īstenošanā iesaistītās izglītības iestādes: Rundāles novada speciālā pirmsskolas izglītības iestāde „Saulespuķe”, Liepājas pirmsskolas izglītības iestāde "Kriksītis", Liepājas speciālā pirmsskolas izglītības iestāde „Rūķītis”, Liepājas speciālā internātpamatskola, Rudbāržu internātpamatskola – rehabilitācijas centrs, Rīgas 3.speciālā pamatskola, Rīgas 1.speciālā internātpamatskola skola, Cieceres internātpamatskola, Ventspils 2. pamatskola, Liepājas 15.vidusskola, Rīgas Valsts vācu ģimnāzija, Auces vidusskola, Skrundas arodvidusskola.

Liepājas Universitātes Speciālās laboratorijas eksperti izsaka pateicību pētījumā īstenošanā iesaistīto izglītības iestāžu darbiniekiem, bērniem un viņu vecākiem, kā arī Liepājas pamatskolu administrācijas pārstāvjiem un Liepājas Iekļaujošas izglītības atbalsta centra darbiniekiem par atsaucību un palīdzību pētījumam izvirzīto mērķu sasniegšanai.

Izmantoto terminu un jēdzienu skaidrojums

Atbalsta sistēma - kompetentu speciālistu apvienības, kas nodrošina individuālu vai institucionālu atbalstu bērniem un jauniešiem ar speciālajām vajadzībām.

Iekļaujošā izglītība ir process, kurā tiek apmierinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena līdzdalības iespējas mācīšanās procesā, kultūrā un dažādu kopienu dzīvē, samazinot segregācijas iespējas izglītības ieguves procesā.

Integrācija - sabiedrības vienota veseluma atjaunošana; izglītības sistēmā bērnu mācīšanos un starppersonu attiecības ietekmē diagnosticēts attīstības traucējums. Integrācijas gadījumā tiek nodrošināts, ka, izmantojot speciālu pedagoģisku atbalstu, attīstības traucējums tiek mazināts vai kompensēts.

Mācību līdzekļi - izglītības programmu īstenošanai nepieciešamā literatūra, uzskates un tehniskie līdzekļi, materiāli un iekārtas.

Pedagoģiskā korekcija - izglītības programma, kas metodiski un organizatoriski pielāgota personām obligātās izglītības vecumā, kurām nepieciešams papildināt zināšanas pamatizglītības programmas ietvaros.

Pedagoģiski medicīniskā komisija – valsts vai pašvaldības institūcija, kas iesaka vecākiem (aizbildņiem) izglītojamā vecumam, spējām, veselības stāvoklim un attīstības līmenim atbilstošu izglītības programmu, veicina izglītojamo ar speciālām vajadzībām integrēšanu vispārējās izglītības iestādēs, koordinē speciālās izglītības pakalpojumu nodrošināšanu.

Speciālā izglītība - personām ar speciālām vajadzībām un veselības traucējumiem vai arī speciālām vajadzībām vai veselības traucējumiem adaptēta vispārējā un profesionālā izglītība.

Speciālās izglītības programmas – vispārējās izglītības programmu īpašais veids, kas, nodrošina izglītojamajiem ar iegūtiem vai iedzimtiem funkcionāliem traucējumiem iespēju iegūt vispārējo izglītību atbilstoši viņu speciālajām vajadzībām.

Speciālās vajadzības - nepieciešamība saņemt tāda veida atbalstu un rehabilitāciju, kas rada iespēju izglītojamajam apgūt izglītības programmu, ņemot vērā viņa veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni.

Relevantie pētījumi

Pētījumi saistībā ar bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijas procesu atsevišķu valstu un starptautiskajā mērogā norisinās jau vairāk nekā trīsdesmit gadus. Nozīmīgi šajā kontekstā ir pētījumi par personu ar speciālajām vajadzībām dzīves kvalitāti (*Fornefeld, 2002; Meister., Sander, 1996; Pianta, Walsh, 1996; Sander, 1992; Verhellen, 1994*). Šo pētījumu atziņas kalpo par neapstrīdamu pierādījumu, ka sociālā iekļaušana ir viens no personu ar speciālajām vajadzībām dzīves kvalitātes komponents. Vienlaicīgi pētījumu rezultāti apliecina nepieciešamību pēc iekļaušanas procesus atbalstošas dzīves vides veidošanas. Šādas vides komponenti ir :

- resursi indivīda dzīves līmeņa nodrošināšanai;
- sociālais tīkls, kas ir atbilstošs indivīda vajadzībām;
- vides infrastruktūra vietējās pašvaldībās;
- sociālā un izglītības politika;
- labvēlīga sabiedrības attieksme pret iekļaušanas procesiem;
- personu ar speciālajām vajadzībām piedalīšanās atbalsta pasākumu plānošanā, novērtēšanā un rehabilitācijas struktūru attīstīšanā.

Ilgstoši speciālās izglītības teorijā daudzveidīgās formās tiek aplūkota iekļaušanas un integrācijas procesiem atbilstošas izglītības filozofiskās pieejas problemātika (*Lüscher, 2000; Sander, 2003; Theunissen, Schirbort, 2006; Theunissen, Kulig, Schirbort, 2007*). Viens no aktuālajiem zinātnisko pētījumu un diskusiju priekšmetiem ir iekļaujošās un integratīvās pedagoģijas salīdzinājums. Pētniecībā gūtās atziņas pierāda, ka iekļaušanas ir process, kas ietekmē visas sabiedrības dzīves sfēras. Šādā sabiedrībā vide ir jāpārveido tā, lai tiktu respektēta visu pilsoņu līdztiesība. Tas ir ideāls sabiedrības modelis, kurā personas ar speciālajām vajadzībām kā arī personas bez tām tiek vienlīdzīgi diskriminētas un privilēģētas kā pilsoņi, izglītojamie, darba ņēmēji, kultūras veidotāji un neizjūt sociālo izstumšanu. Šo procesu attīstības nenodrošinājums tiek pieprasīts arī izglītības sistēmā. Iekļaušanas ideju pamatotā izglītības procesā katram skolēnam atbilstoši viņa izglītošanas vajadzībām un iespējām tiek izstrādāta vai modificēta izglītības programma, nodrošināti materiālie resursi un realizēts pedagoģiski psiholoģisko dienestu atbalsts. Šādā izglītības procesā nav paredzēta ekspertu dominējošā loma, bet koleģiāla problēmu risināšana pedagogu komandā. Šajā sakarā iekļaušana ir uzskatāma par pagaidām augstāko sabiedrības un arī izglītības sistēmas humanizācijas pakāpi.

Vairāk nekā divdesmit gadus zinātnisko pētījumu mērķi ir saistīti ar didaktikas problemātikas izpēti bērnu ar speciālajām vajadzībām iekļaušanas un integrācijas procesā (*Göhlich, Zirfas, 2007; Gudjons, 2008; Heimlich, 2003; Pitsch, 2005; Schöler, 1999*). Minēto pētījumu atziņas sasaucas ar humānās pedagoģijas idejām Humānās pedagoģijas pamatideja brīvība. Skolēni netiek piespiesti izpildīt viņiem izvirzītās prasības. Tur pretī dažādiem līdzekļiem tiek radīti apstākļi, lai skolēns pats saprastu izvirzīto prasību nozīmību un vēlētos tās izpildīt. Pētījumi pierāda, ka tikai tādā veidā bērni attīsta savu potenciālu. Pedagoģi šajā mijiedarbībā ir starpnieks starp vidi un skolēnu. Skolēns šajos procesos ir līdzgaitnieks, domu biedrs, kas aktīvi piedalās un veido pats sevi. Humānās pieejas īstenošanā būtiskākie nosacījumi pedagoga attieksmei ir sapratne, bērna individualitātes pieņemšana un iecietība. Šajā kontekstā par nozīmīgiem faktoriem ir uzskatāmi

- mūsdienīgas izglītības programmas;
- katra skolēna attīstības īpatnību respektēšana;
- pedagoģiskā procesa individualizēšana;
- adekvātas dzīves un darbības vides nodrošināšana;
- atbilstoša pedagogu izglītība;
- mērķtiecīgi plānots un īstenots psiholoģiskais atbalsts.

21. gadsimta sākumā, attīstoties bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijas un iekļaujošās izglītības praksei, zinātniskajos pētījumos uzmanība tiek pievērsta izglītības procesa kvalitātes problemātikai (*Feuser, 2004; Gröschke, 2005; Heimlich, 2003; Praschak, 2003; Simmen, 2001*). Pētījumos gūtajās atziņās tiek akcentēts, ka integrācija ir uztverama kā pedagoģiskais instruments, kas veicina visu skolēnu mācību sasniegumu attīstīšanos un uzlabo to kvalitāti. Integrācijas procesa kvalitātes nodrošinājums ir jāīsteno vairākās jomās:

- vienots komplekss: skolēni, vecāki, skolotāji, skolas vadība un izglītības pārvalde un atbildīgie par izglītības politiku;
- daudzveidīgas mijiedarbīgās attiecības starp izglītības procesā iesaistītajām personām un grupām, galvenokārt - starp skolēniem un skolotājiem; komplekss;
- vides pārmaiņas un indivīdu attīstība, kas tiek veicinātas izglītības procesā.

Aktuālie pētījumi šajā jomā galvenokārt tiek veltīti integrācijas un iekļaujošās izglītības procesa kvalitātes novērtēšanai. Nozīmīgi faktori šajā kontekstā ir pedagoģiskās darbības koncepcijas, personāla attīstība, pedagoģiskie, diagnostiskie, didaktiskie, metodiskie un rehabilitācijas, mijiedarbīgās attiecības starp izglītības

procesā iesaistītajām personām un interdisciplinārā sadarbība, skolēnu un vecāku iesaistīšanās pedagoģiskajos pasākumos.

Nozīmīga izpētes joma ir arī iekļaujošās vides struktūras kvalitāte, kas ietver resursu kopuma kvantitāti un kvalitāti, kā, piem., telpu, personāla un pakalpojumu struktūru, kā arī vides pieejamību un mobilitātes nodrošinājumu.

Iepriekš raksturoto zinātnisko atziņu kopums kalpo par pamatu Liepājas Universitātes Speciālās izglītības laboratorijā veiktajam pētījumam. Tā īstenošanā tiek fokusēta integrācijas procesa un iekļaujošās vides struktūras kvalitāte.

Pētījuma metodoloģija

Pētnieciskā pieeja un pētījuma dizains

Liepājas Universitātes Speciālās izglītības laboratorijas veiktajā pētījumā atbilstoši izvirzītajam mērķim un uzdevumiem tiek noskaidrota situācija saistībā ar speciālās izglītības procesa un vides nodrošinājuma kvalitāti. Pētījuma īstenošanā tiek izmantota multidimensionālā un multiperspektīvā pieeja:

- *multidimensionālajā* aspektā tiek noskaidrota situācija saistībā ar izglītības iestāžu iekšējo funkcionēšanu, t.i., darbības metožu un resursu nodrošinājums, un situācija saistībā ar izglītības iestāžu ārējo mijiedarbību, t. i., sadarbība ar bērnu vecākiem un ārpus izglītības iestādes esošām atbalsta struktūrām;
- *multiperspektīvajā* aspektā izglītības process un vides struktūra tiek izvērtēta no dažādām procesa dalībnieku perspektīvām, t. i., skolotāju, izglītības iestāžu administrācijas, atbalsta sistēmas speciālistu, bērnu un vecāku viedokļi.

Pētījuma izstrādē ir izmantota kvalitatīvo un kvantitatīvo metožu sistēma, kas nodrošina pētījumam izvirzīto uzdevumu īstenošanu.

Pētījuma metodes

Zinātniskās literatūras analīze pētījumā tiek izmantota iekļaujošās izglītības un integrācijas pamatnosacījumu atklāsmei un atspoguļojumam. Pētījumā izmantoto zinātnisko literatūru var iedalīt vairākās grupās:

- pētījumi par personu ar speciālajām vajadzībām dzīves kvalitāti;
- iekļaujošās izglītības un integrācijas teorētiskie modeļi;
- iekļaujošās izglītības un integrācijas didaktiskie modeļi;
- bērnu ar speciālajām izglītības vajadzībām iekļaujošās izglītības kvalitātes novērtēšanas modeļi;
- promocijas darba izstrādes metodoloģiskā literatūra.

Eiropas izglītības politikas un valsts izglītības sistēmas normatīvās dokumentācijas analīze izmantota speciālās izglītības procesa un vides faktoru nodrošinājuma izpētei. Minēto nostādņu raksturošanai izmantoti šādi dokumenti:

1. ES izglītības politiku regulējošie dokumenti: ANO Bērna tiesību konvencija (1989), PVO ziņojums (2011), UNESCO Salamankas deklarācijā (1995), UNESCO Iekļaujošās izglītības vadlīnijas (2005) u.c.;

2. Saeimas likumi: Bērnu tiesību aizsardzības likums (11. 04. 2000.), Izglītības likums (06. 01. 1999.), Vispārējās izglītības likums (14. 07. 1999.).
3. Ministru kabineta noteikumi: MK noteikumi Nr. 1027, 19. 12. 2006. „Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem”, MK noteikumi Nr. 343, 21. 04. 2004. „Noteikumi par darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma 1.2.2.4.1. apakšaktivitāti „Iekļaujošas izglītības un sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu atbalsta sistēmas izveide, nepieciešamā personāla sagatavošana, nodrošināšana un kompetences paaugstināšana””, MK noteikumi Nr. 709, 03. 08. 2010. „Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām” u. c.
4. Rīkojumi, programmas, projekti: IZM rīkojums Nr. 380, 14. 09. 2009. „Speciālās pirmsskolas izglītības programmas paraugs”, MK rīkojums Nr. 742, 27. 09. 2006. „Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.–2013.gadam” u. c. dokumenti.

Anketēšana ir izmantota, lai izpētītu speciālās izglītības procesa īstenošanas un vides nodrošinājuma kvalitāti Latvijas izglītības sistēmas. Šīs metodes izmantošanas lietderību nosaka pētījuma multidimensionālā un multiperspektīvā ievirze. Izmantojot aptaujas metodi, ekonomējot laiku un materiālos resursus, tiek iegūts plašs datu materiāls, kas ļauj noskaidrot situāciju no dažādu izglītības procesā iesaistīto personu perspektīvas.

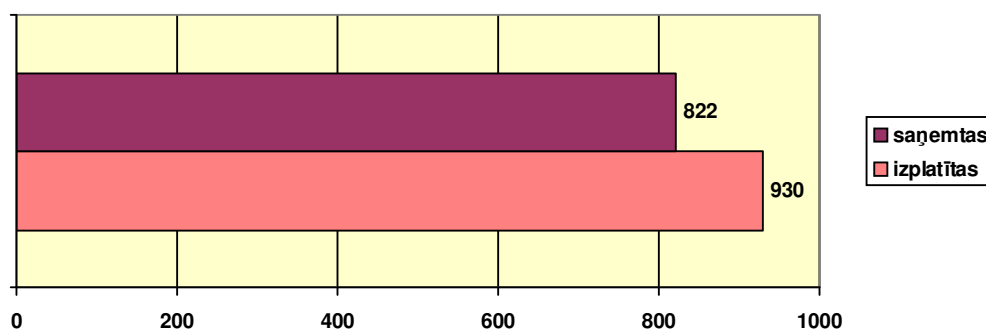
Pētījumā izmantotās anketas ir ESF projekta „Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide” partneru sadarbības rezultāts (anketu paraugus sk. 1. pielikumā). Anketu saturs ir izstrādāts, ņemot vērā katra pētījumā iesaistītās respondentu grupas darbības, profesionālās kvalifikācijas un sociālās lomas specifiku (pieci anketu tipi). Anketu satura izstrādes pamatā ir vairāki vienoti rādītāji:

1. **Personāla kompetence:** personāla gaidas, cerības, izglītība, tās ieguves forma, pašnovērtējums, personāla pedagoģiskās darbības pašrefleksija, tendences pedagoģiskās darbības pilnveidei.
2. **Iekšējā mijiedarbība izglītības iestādē:** metodiskā pieeja, sadarbība un informācijas apmaiņa starp skolotājiem, sadarbība un informācijas apmaiņa ar pedagoģiskās atbalsta sistēmas komandu, sadarbība un informācijas apmaiņa ar izglītības iestādes vadību, sadarbība un informācijas apmaiņa ar bērnu vecākiem.
3. **Ārējā mijiedarbība:** sadarbība ar pedagoģiski medicīnisko komisiju, sabiedriskajām organizācijām.

4. Resursi: materiālie resursi (mācību materiāli, telpas), mācību procesa organizācijas resursi (mācību organizācijas formas, attīstības traucējuma korekcija) finansiālie resursi, to izmantošanas lietderība.

Visu piecu tipu anketu struktūras sastāv no pusslēgtajiem disjunktīvajiem un pusslēgtajiem konjunktīvajiem jautājumiem.

Pētījuma izstrādes gaitā no 2011. jūlijam – 2011. gada oktobrim vienlaicīgi ir veikta anonīma anketēšana piecās respondentu grupās: skolotāji, izglītības iestāžu administrācija, atbalsta sistēmas speciālisti, bērni un vecāki.

1. att. Izplatīto un saņemto anketu skaits

Pētījuma izstrādes procesā ir izsniegtas 930 anketas, saņemtas – 821 (sk. 1. att.), t. i., 88,3% no izsniegto anketu kopskaita. Visas iesniegtās anketas ir uzskatāmas par derīgām (izplatīto un saņemto anketu statistiku atbilstoši respondentu grupām un izglītības iestādēm sk. 2. pielikumā).

Datu apstrādes un analīzes metodes ir izmantotas anketēšanā iegūto datu apstrādei. Pētījuma izstrādē ar aprakstošās statistikas paņēmieniem, izmantojot SPSS sistēmu, ir veikti vairāki mērījumi:

- iegūto datu relatīvo frekvenču aprēķināšana (datu analīzes rezultātu paraugus sk. 3. pielikumā);
- datu krustošana (datu analīzes rezultātu paraugus sk. 4. pielikumā)

Pētījuma bāze

Pētījuma bāzi veido 236 pirmsskolas izglītības, vispārizglītojošo pamatskolu skolotāji, 63 dažādu izglītības iestāžu administrācijas pārstāvji, 28 atbalsta sistēma speciālisti, 299 bērni un 196 vecāki, kopā – 822 respondenti.

Pētījuma rezultāti

Izglītības iestāžu administrācijas anketēšanas datu analīze

Pētījuma ietvaros veiktajā izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju ($n = 63$) anketēšanā ir piedalījušies 84,1% *sieviešu* un 15,9% *vīriešu*. *Atkarībā no ieņemamā amata* lielāks respondentu grupas īpatsvars ir izglītības iestādes vadītāju vietniekiem (61,9%), salīdzinoši mazāka ir izglītības iestāžu vadītāju apakšgrupa (33,3%) un pirmsskolas iestāžu metodiķu apakšgrupa (3,2%). *Salīdzinoši liels ir pedagoģiskajā darbā pieredzējušo respondentu īpatsvars*. Attiecīgi 93,7% respondentu ir 11 un vairāk gadus ilgs darba stāžs un 4,8% respondentu – 6-10 gadus ilgs darba stāžs. Dominējošajam vairākumam respondentu (87,3%) ir 11 gadus un vairāk darba stāžs pašlaik vadītajā izglītības iestādē. Ievērojami mazāks ir respondentu grupas īpatsvars ar darba stāžu konkrētajā izglītības iestādē no 6 līdz 10 gadiem (9,5%) un darba stāžu no 0 līdz 5 gadiem (3,2%).

Jautājumā par pieredzi darbā ar bērniem ar speciālām vajadzībām respondentu atbildēs ir vērojamas atšķirības (sk. 1. tabulu.).

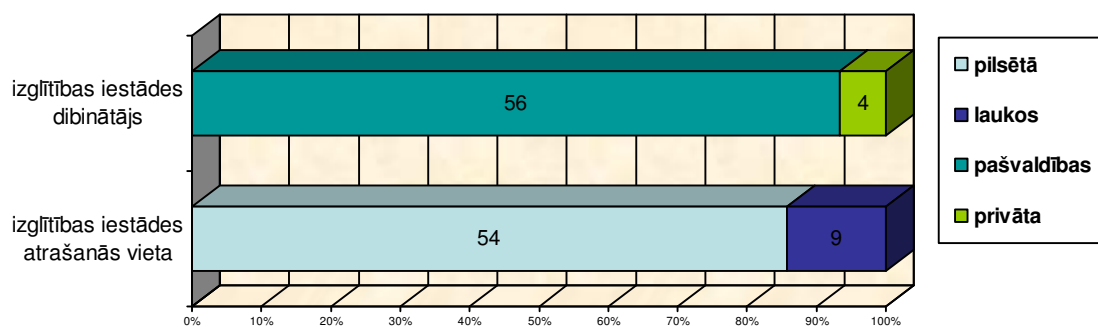
1. tabula

Izglītības iestāžu vadītāju pieredze darbā ar bērniem ar speciālām vajadzībām

N.p.k.	Ieņemamais amats	Pētījuma bāze	Pozitīvs vērtējums	Negatīvs vērtējums
1.	Izglītības iestāžu vadītāji	N = 21	61,9%	28,6%
2.	Izglītības iestāžu vadītāju vietnieki	N = 39	66,7%	33,3%
3.	Pirmsskolas iestāžu metodiķi	N = 2	100%	-
4.	Respondenti bez ieņemamā amata norādes	N = 1	100%	—

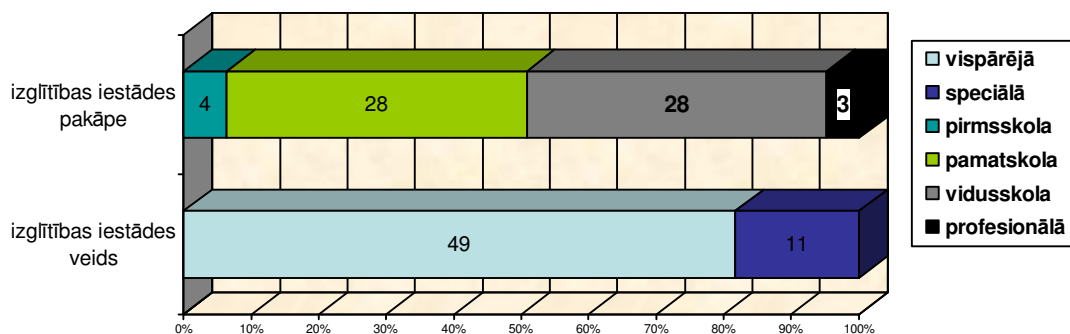
Šajā sakarā 4,8 % izglītības iestāžu vadītāju apliecina, ka minētā pieredze ierobežojas vienīgi ar stundu vērošanu.

Saistībā ar *informatīvajiem jautājumiem par izglītības iestādi* var novērot vairākas dominantes (sk. 2. att.).

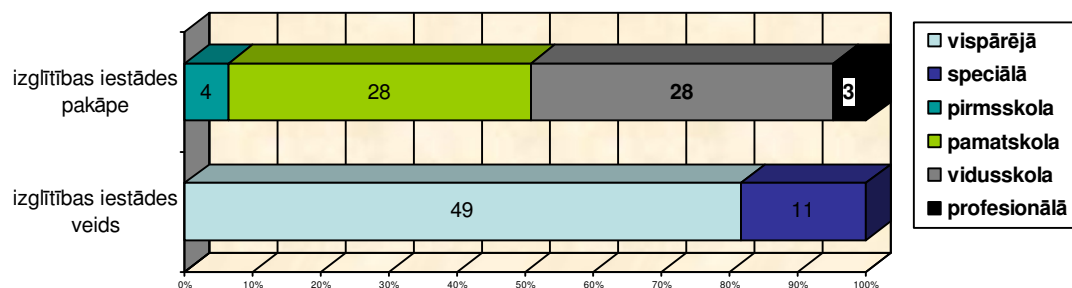
2.att. Izglītības iestāžu lokalizācija un dibinātājs

Dominējošais vairākums pētījumā iesaistīto izglītības administrācijas pārstāvju strādā pilsētā (85,7%). Galvenokārt izglītības iestāžu dibinātājs ir pašvaldība (88,9%). Salīdzinoši mazāk pētījumā ir iesaistītas privātās izglītības iestādes (6,3 %) un valsts dibinātās izglītības iestādes (3,2%).

3.att. Izglītības iestāžu pakāpe un veids

Saistībā ar jautājumu par izglītības iestādes pakāpi (sk. 3. att.) lielāks īpatsvars respondentu grupas profesionālajā darbībā veic pamatizglītības iestādēs un vidusskolās (44,4%), attiecīgi 6,3% - pirmsskolā un 4,8% - profesionālās izglītības iestādēs. Attiecīgi apmēram 77,8% respondentu pārstāv vispārējās izglītības iestādes, bet 17,5% - speciālās izglītības iestādes.

4.att. Licencēto speciālās izglītības programmu veidi

Saistībā ar jautājumu par izglītības iestādēs licencētajiem programmu veidiem (sk. 4. att.). 41,3% pētījumā iesaistīto izglītības iestāžu ir licencētas *speciālās izglītības programmas bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem*, 20,6% iestāžu ir licencēta speciālās izglītības programma *bērniem ar mācību grūtībām un psihiskās attīstības aizturi*, 6,3% - bērniem ar *valodas traucējumiem*, 4,8% - ar *kustību traucējumiem*, 1,6% - bērniem ar *redzes traucējumiem*, 1,6% - bērniem ar *dzirdes traucējumiem*. 1,6% - bērniem ar *somatiskām saslimšanām*, 1,6% - bērniem ar *jauktiem attīstības traucējumiem*.

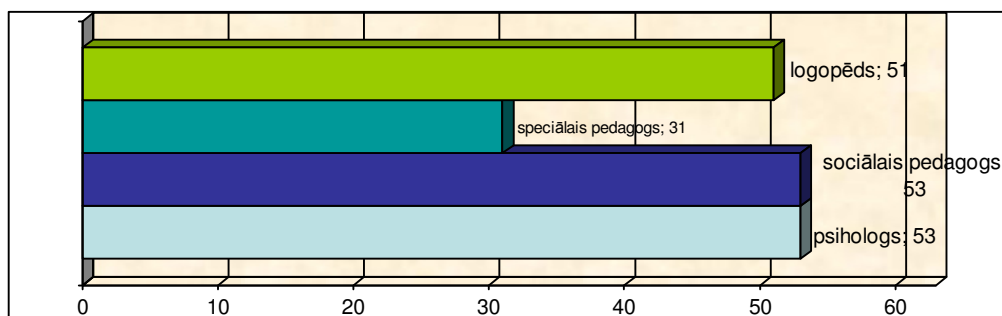
Jautājumā par bērnu speciālo vajadzību respektēšanas lietderību izglītības iestādes darbībā. Respondentu atbildes ir samērā viennozīmīgas (sk. 2. tabulu).

2. tabula

Izglītības iestāžu vadītāju viedokļi par bērnu speciālo vajadzību respektēšanas lietderību izglītības iestādes darbībā

N.p.k.	Ieņemamais amats	Pētījuma bāze	Pozitīvs vērtējums	Negatīvs vērtējums
1.	Izglītības iestāžu vadītāji	N = 21	95,2%	4,8%
2.	Izglītības iestāžu vadītāju vietnieki	N = 39	100%	-
3.	Pirmsskolas iestāžu metodiķi	N = 2	100%	-
4.	Respondenti bez ieņemamā amata norādes	N = 1	100%	—

Jautājumā par atbalsta komandas darbību izglītības iestādē ir vērojamas norādes uz konkrētu atbalsta personāla īpatsvaru (sk. 5. att.).

5. att. Atbalsta personāla struktūra izglītības iestādēs

Visbiežāk anketēšanā iesaistītajās izglītības iestādēs ir nodarbināti psihologi un sociālie pedagogi (84,1%). Salīdzinoši liels ir arī logopēdu īpatsvars (81,0%). Attiecīgi retāk tiek nodarbināti speciālie pedagogi (49,2%). Bez iepriekš minētajiem atbalsta funkcijas veic arī medicīnas darbinieki (1,6%), īpašs administrācijas pārstāvis (3,2%). 3,3% gadījumu atbalsta personāls strādā tikai projekta laikā.

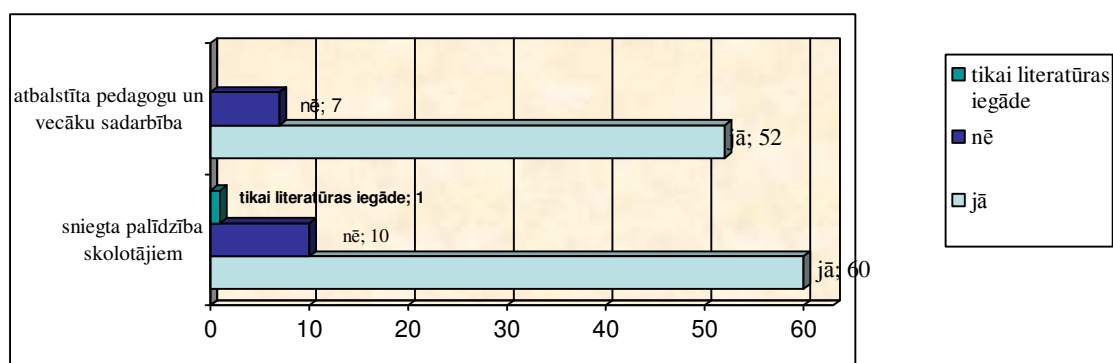
Jautājumā par bērnu ar speciālajām vajadzībām un viņu izglītošanas specifiku apguves iespējām ir novērot izvēlēto atbilžu variantu daudzveidību (sk. 3. tabulu).

3. tabula

Zināšanu ieguves veidi par bērniem ar speciālajām vajadzībām un viņu izglītošanu

Izglītības ieguves veidi	Izglītības iestāžu vadītāji (N = 21)		Izglītības iestāžu vadītāju vietnieki (N = 39)		Pirmsskolas iestāžu metodiķi (N = 2)	
	Pozitīvs vērtējums (%)	Negatīvs vērtējums (%)	Pozitīvs vērtējums (%)	Negatīvs vērtējums (%)	Pozitīvs vērtējums (%)	Negatīvs vērtējums (%)
Pamatstudiju programmā	23,8	76,2	23,1	71,8	100	-
Tālākizglītības programmā	57,1	38,1	61,5	33,3	-	100
Nav zināšanu šajā jomā	23,8	71,4	23,1	71,8	-	100

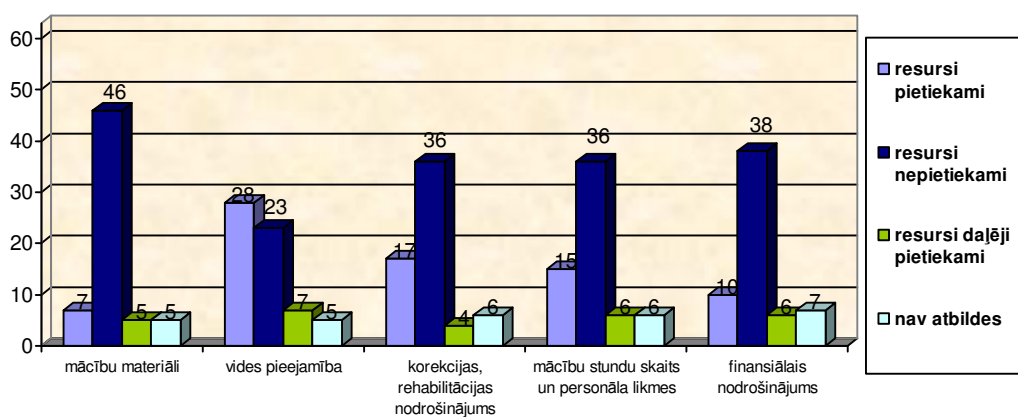
Jautājumos par atbalstu pedagogu un vecāku sadarbībai iekļaujošas izglītības veicināšanai un atbalstu skolotājiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai respondentu atbildes ir samērā viennozīmīgas (sk. 6.att).

6. att. Atbalsta nodrošinājums atbalstu pedagogu un vecāku sadarbībai iekļaujošas izglītības veicināšanai

Dominējošais vairākums respondentu (82,5%) apliecina, ka tiek nodrošināts atbalsts pedagogu un vecāku sadarbībai. Attiecīgi atbalstu skolotājiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai apliecina 79,4% respondentu. Neliels skaits respondentu (1,6%) norāda, ka minētais atbalsts izpaužas vienīgi kā speciālās literatūras iegāde.

Jautājums par atbilstošo resursu nodrošināšanu aptver izglītības iestādes materiālo, finansiālo, laika u.c. resursu nodrošinājumu (sk. 7.att).

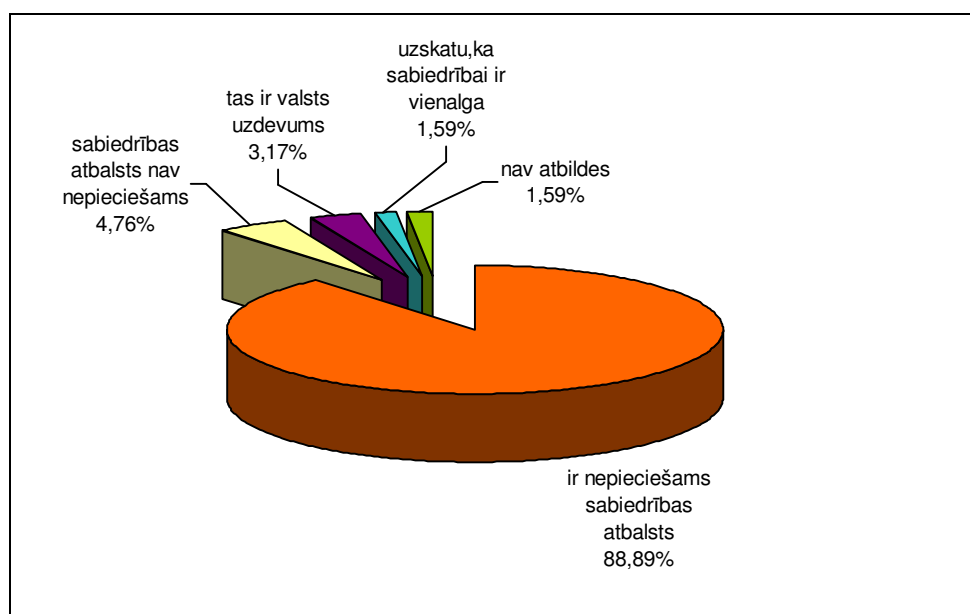

7. att. Bērnu ar speciālajām vajadzībām izglītībai nepieciešamo resursu novērtējums

Šajā sakarā 11,1% respondentu norāda, ka *mācību materiāli* bērnu ar speciālām vajadzībām izglītībai ir pietiekami. Attiecīgi 7,9% respondentu apliecina, ka tie ir daļēji pietiekami. Saistībā ar *vides pieejamību* tikai 44,4% respondentu uzskata to par pietiekamu, 11,1% - apliecina daļēju vides pieejamību. *Korekcijas*,

rehabilitācijas nodrošinājumu par pietiekamu uzskata 27,0% respondentu, 6,3% - norāda uz daļēju šī resursa pietiekamību. Ievērojami mazs ir respondentu grupas īpatsvars, kas atzīst par pietiekamu *mācību stundu skaitu un personāla likmes* (23,8%), 9,5% - atzīst to par daļēji pietiekamu. *Finansiālo nodrošinājumu* par pietiekamu uzskata 15,9%, 9,5% - finansējumu uzskata par daļēji pietiekamu. Neliels skaits respondentu (3,2%) norāda, ka nepieciešamā finansējuma avots ir ESF līdzekļi.

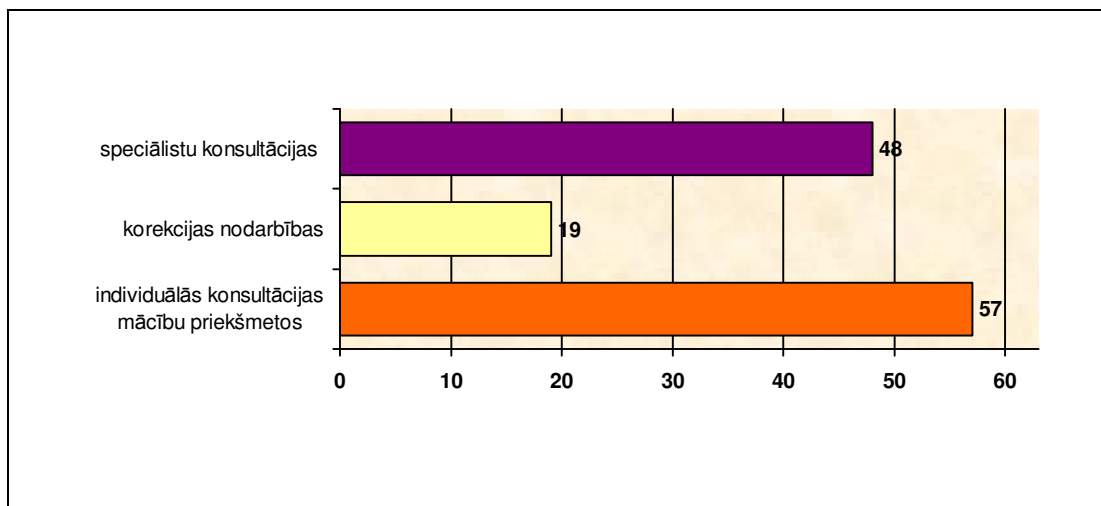
Jautājumā par nepieciešamību pēc sabiedrības atbalsta bērnu ar speciālām vajadzībām izglītošanu izglītības iestādē dominējošs ir pozitīvo atbilžu īpatsvars (sk. 8.att.).

8. att. **Nepieciešamība pēc sabiedrības atbalsta bērnu ar speciālām vajadzībām izglītošanai izglītības iestādē**

88,9% respondentu atbild uz šo jautājumu apstiprinoši, 3,2% - norāda, ka tas ir valsts uzdevums, bet 1,6% - pauž uzskatu, ka sabiedrība pret šo situāciju izturas vienaldzīgi.

Jautājumā par atbalsta pasākumu nodrošinājumu nesekmīgajiem un skolēniem, kuri atkārtoti mācās (otrgadība, trešgadība) ir vērojams vairāku atbalsta pasākumu piedāvājums (sk. 9. att.).

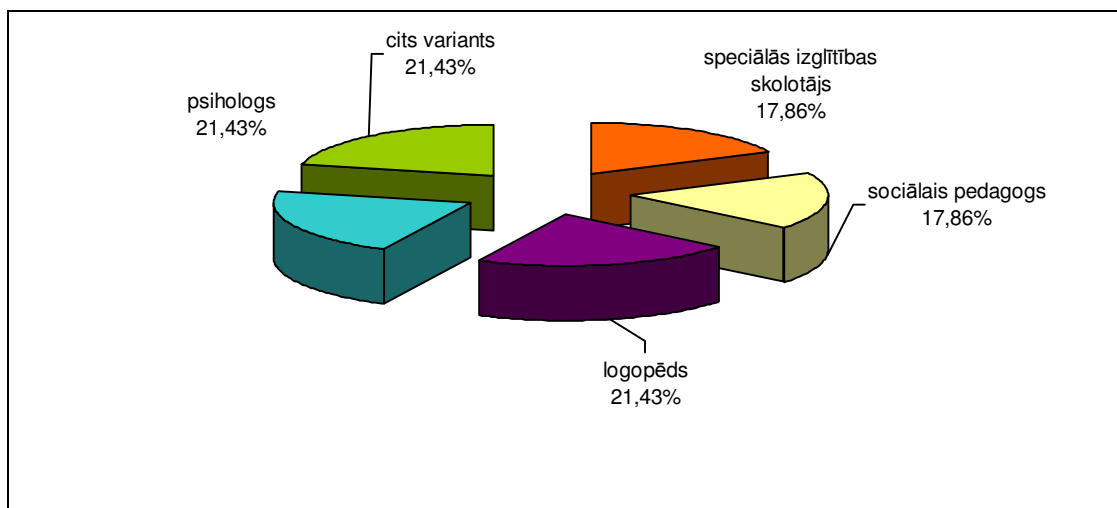

9. att. Atbalsta pasākumu nodrošinājums nesekmīgajiem un skolēniem, kuri atkārtoti mācās

Šajā sakarā 90,5% respondentu norāda, ka atbalsta pasākumi izpaužas kā *individuālās konsultācijas mācību priekšmetos*, 30,2% - kā *korekcijas nodarbības*, 76,2% - kā *atbalsta sistēmas speciālistu (logopēds, psihologs, sociālais darbinieks u.c.) konsultācijas*.

Izglītības iestāžu atbalsta personāla anketēšanas datu analīze

Anketēšanā ir iesaistīts salīdzinoši neliels atbalsta personāla skaits ($n = 28$). Toties pietiekami daudzveidīga ir šīs respondentu grupas specializācija (sk. 10. att.).

10. att. Atbalsta personāla specializācija

Respondentu grupā ir pārstāvēts identisks skaits *logopēdu* un *psihologu* (21,4%) kā arī speciālās izglītības skolotāju un speciālo pedagogu (17,9%). 21,4% respondentiem ir *cita (nenorādīta) specializācija*.

Praktiskās darba pieredzes rādītāji *darbā ar skolēniem, kuriem ir speciālas vajadzības*, ir atšķirīgi (sk. 4. tabulu).

4. tabula

Atbalsta personāla praktiskā darba pieredze darbā ar skolēniem, kuriem ir speciālas vajadzības

Darba stāžs	Speciālās izglītības skolotāji (n =5)	Sociālie pedagogi (n =5)	Logopēdi (n =6)	Psihologi (n =6)	Speciālisti bez norādes uz specializāciju (n =6)
0 - 1 gads	-	20%	-	-	
1 - 2 gadi	-	-	-	16,7%	16,7%
3 – 5 gadi	20%	40%	16,7%	50,0%	16,7%
6 un vairāk gadi	80%	40%	83,3%	33,3%	66,7%

Jautājumā par profesionālo pieredzi darbā ar konkrētām bērnu ar attīstības traucējumiem grupām ir vērojamas atbalsta personāla pārstāvju pieredzes atšķirības (sk. 5. tabulu).

5. tabula

Atbalsta personāla pieredze darbā ar dažādām bērnu ar speciālajām vajadzībām grupām (pozitīvās atbildes)

Bērnu ar attīstības traucējumiem grupa	Speciālās izglītības skolotāji (n =5)	Sociālie pedagogi (n =5)	Logopēdi (n =6)	Psihologi (n =6)	Speciālisti bez norādes uz specializāciju (n =6)
Garīgās attīstības traucējumi	80,0%	60,0%	33,3%	100,0%	50,0%
Dzirdes traucējumi	40,0%	20,0%	33,3%	16,7%	16,7%
Redzes traucējumi	60,0%	33,3%	16,7%	-	16,7%
Garīgās veselības traucējumi	40,0%	40,0%	66,7%	83,3%	83,3%
Psihosomatiskie traucējumi	40,0%	40,0%	-	50,0%	100,0%

Bērnu ar attīstības traucējumiem grupa	Speciālās izglītības skolotāji (n =5)	Sociālie pedagogi (n =5)	Logopēdi (n =6)	Psihologi (n =6)	Speciālisti bez norādes uz specializāciju (n =6)
Valodas un runas traucējumi	80,0%	20,0%	100,0%	50,0%	50,0%
Mācīšanās traucējumi	40,0%	33,3%	66,7%	66,7%	53,6%
Kustību traucējumiem	60,0%	20,0%	16,7%	33,3%	33,3%
Autisms	60,0%	40,0%	50,0%	66,7%	16,7%

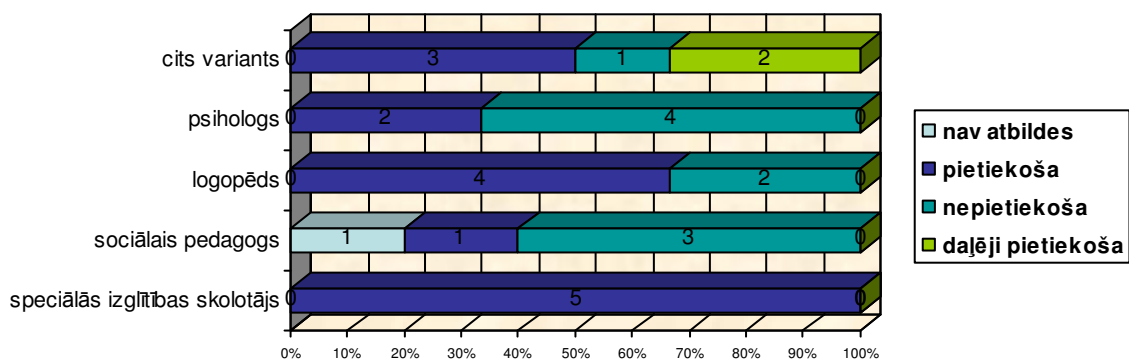
Jautājumā par zināšanas ieguves veidu par darbu ar bērniem ar speciālām vajadzībām ir vērojama piedāvājumu daudzveidība (sk. 6. tabulu).

6. tabula

Atbalsta personāla zināšanas ieguves veids par darbu ar bērniem ar speciālām vajadzībām (pozitīvās atbildes)

Studiju/tālākizglītības programmu veidi	Speciālās izglītības skolotāji (n =5)	Sociālie pedagogi (n =5)	Logopēdi (n =6)	Psihologi (n =6)	Speciālisti bez norādes uz specializāciju (n =6)
Profesionālo studiju programmas	80,0%	80,0%	100,0%	100,0%	66,7%
A programmā (līdz 36. st.)	60,0%	20,0%	50,0%	16,7%	28,6%
B programmā (sākot no 72. st.)	80,0%	40,0%	33,3%	16,7%	35,7%

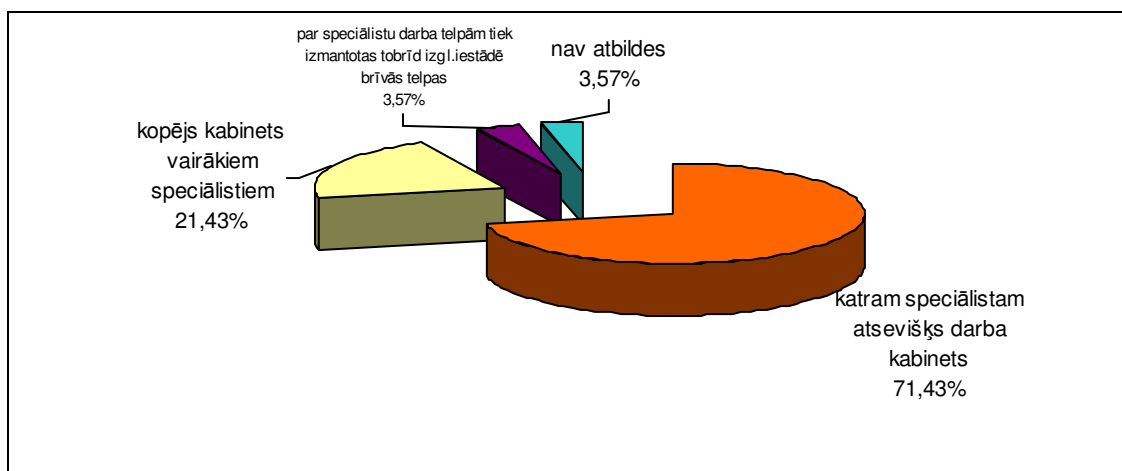
Jautājumu par savas izglītības vērtējumu respondenti reflektē atšķirīgi (sk. 11. att.).

11. att. Atbalsta personāla izglītības pašvērtējums

Kā *pietiekošas savas zināšanas* vērtē 100,0% anketēšanas procesā iesaistīto speciālās izglītības skolotāju, 66,7% logopēdu, 33,3% psihologu un 20,0% sociālo pedagogu.

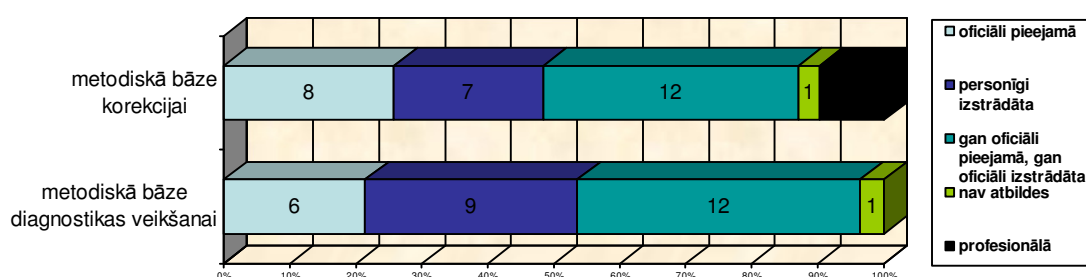
Jautājums par atbalsta personāla darba apstākļiem (sk. 12. att.).

12. att. Atbalsta personāla darba apstākļi

71,4% respondenti apliecina, ka *katram speciālistam ir atsevišķs darba kabinets*, 21,4% - *kopējs kabinets vairākiem speciālistiem*, 3,6% - *darbam izmanto tobrīd izglītības iestādē brīvās telpas*.

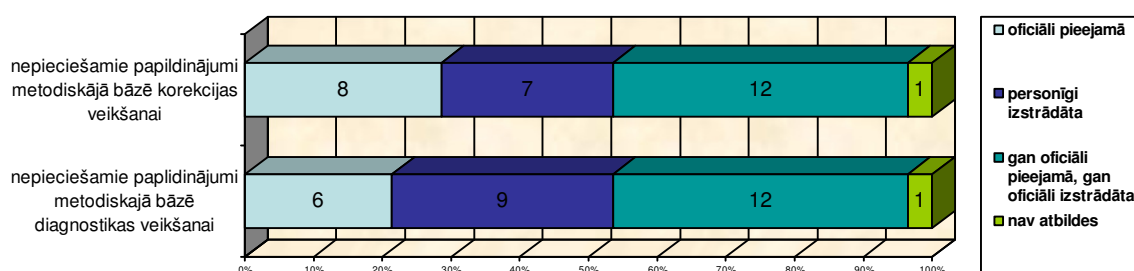
Jautājumi par metodisko bāzi diagnostikas veikšanai un metodisko bāzi korekcijai (sk. 13. att.).

13. att. Metodiskā bāze diagnostikas veikšanai un korekcijai

Attiecībā uz *metodisko bāzi diagnostikas veikšanai* 42,9% respondentu izmanto gan oficiāli pieejamo, gan personīgi izstrādāto, 32,1% - personīgi izstrādāto, 21,4% - oficiāli pieejamo. Saistībā ar metodisko bāzi korekcijai 42,9% respondentu izmanto gan oficiāli pieejamo, 28,6% - oficiāli pieejamo, 25,0% - personīgi izstrādāto.

Jautājumi par papildinājumiem metodiskajā bāzē diagnostikas veikšanai un metodiskajā bāzē korekcijas veikšanai (sk. 14. att.).

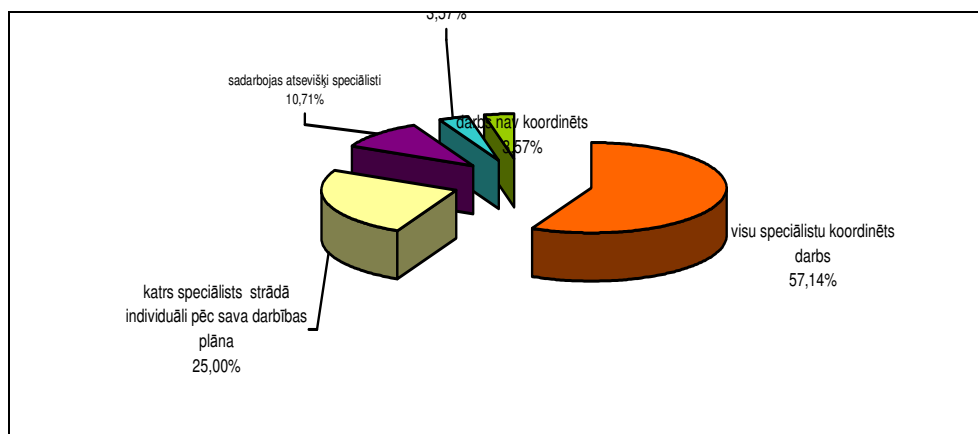

14. att. **Nepieciešamie papildinājumi metodiskajā bāzē diagnostikas veikšanai un korekcijas veikšanai**

Saistībā ar *papildinājumiem metodiskajā bāzē diagnostikas veikšanai* 46,4% respondentu norāda diagnostikas testus. Attiecībā uz šo materiālu saturu 10,7% respondentu norāda uz nepieciešamību pēc testiem domāšanas, uztveres, uzmanības, intelektuālās attīstības noteikšanai, 7,1% - pēc testiem bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, 3,6% - pēc testiem traucējumu diagnosticēšanai.

Saistībā ar *metodiskās bāzes pilnveidi korekcijas veikšanai* vairākums respondentu (46,4%) norāda uz nepieciešamību tās papildināšanai, 42,9% respondentu nav snieguši konkrētu atbildi šajā jautājumā. Attiecībā uz šo materiālu saturu respondenti nosauca konkrētus materiālu, piem., attēlu komplektu "Izrunā un ieklausies", spēli "Spēlē un iemācies", dažādus loto u.c., speciālās izglītības iestādēm vienotus materiālus, rokasgrāmatu par audzināšanas un mācību grūtību jautājumiem, algoritmus. Šajā kontekstā respondenti pauž nepieciešamību pēc vienotas diagnostikas

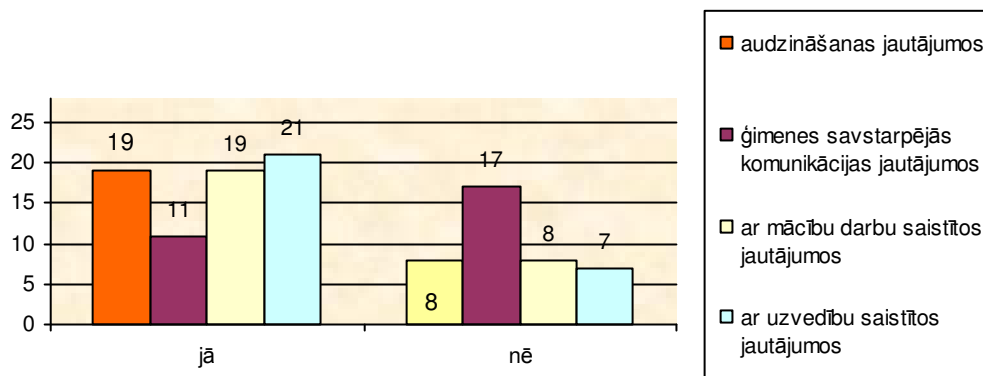
Jautājums par atbalsta komandas darbības veidu izglītības iestādē (sk. 15. att.)

15. att. **Atbalsta komandas darbības veidu izglītības iestādē**

Saskaņā ar anketēšanas datiem 57,1% respondentu apliecina visu *speciālistu koordinētu darbu*, 25,0% - norāda, ka *katrs speciālists strādā pēc sava darbības plāna*, 3,6% - norāda, ka *darbs nav koordinēts*, 3,6%- pauž uzskatus, ka *atbalsta komandas darbu ir nepieciešams uzlabot*.

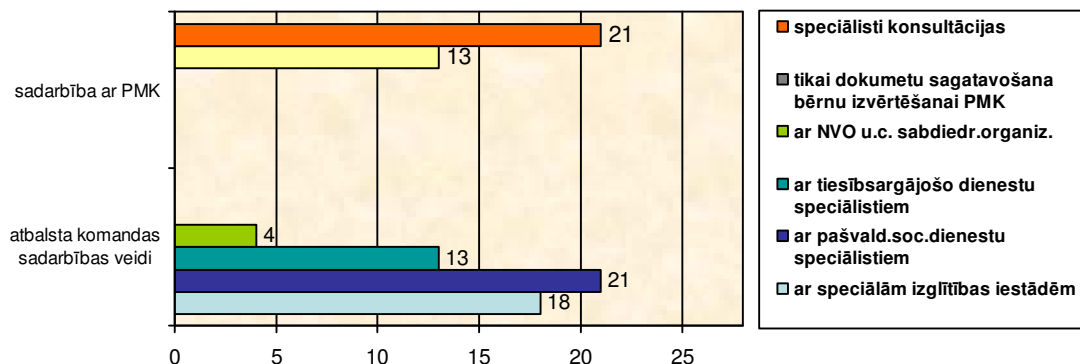
Jautājums par atbalsta komandas palīdzību vecākiem (sk. 16. att.).

16. att. Atbalsta komandas palīdzība vecākiem

Anketēšanas dati apliecina, ka visbiežāk atbalsta komandas palīdzība ir nepieciešama *ar uzvedību saistītos jautājumos* (75,0%), *ar mācību darbu saistītos jautājumos* (67,9 %), *audzināšanas jautājumos* (67,9 %), *ģimenes savstarpējās komunikācijas jautājumos* (39,3%).

Jautājumos par atbalsta komandas sadarbības veidiem un sadarbību ar pedagoģiski medicīnisko komisiju (sk. 17. att.).

17. att. Atbalsta komandas sadarbības veidi

Saskaņā ar anketēšanas datiem atbalsta komandas speciālisti galvenokārt sadarbojas ar pašvaldības sociālo dienestu speciālistiem (75,0%), 64,3% - ar

speciālām izglītības iestādēm, 46,4% - ar tiesībsargājošo dienestu speciālistiem un 14,3% - ar nevalstiskajām u.c. sabiedriskajām organizācijām.

Attiecīgi sadarbībā ar pedagoģiski medicīnisko komisiju 46,4% respondentu *veic tikai dokumentu sagatavošana bērnu izvērtēšana, 75,5% - saņem speciālistu konsultācijas nepieciešamības gadījumos.*

Jautājums par raksturīgajām grūtībām darbā ar bērniem ar speciālajām vajadzībām (sk. 7. tabulu).

7. tabula

Grūtības atbalsta komandas personāla darbā ar bērniem ar speciālajām vajadzībām

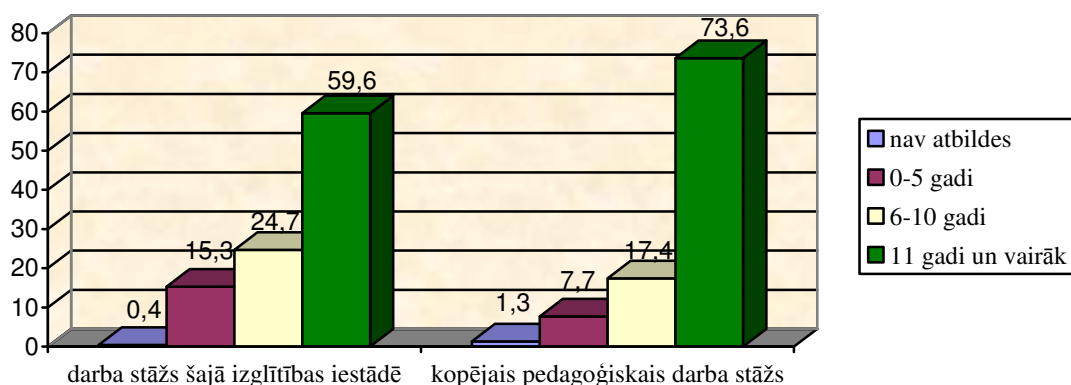
Problēmas	Speciālās izglītības skolotāji (n =5)	Sociālie pedagogi (n =5)	Logopēdi (n =6)	Psihologi (n =6)	Speciālisti bez norādes uz specializāciju (n =6)
Testu neatbilstība	20,0%	20,0%	16,7%	33,3%	17,9%
Bērnu sasniegumu novērtēšanas grūtības	20,0%	20,0%	16,7%	33,3%	17,9%
Nepilnības atbalsta komandas darbībā	20,0%	20,0%	16,7%	33,3%	17,9%

Saskaņā ar anketās ievietotajiem komentāriem aktuālas problēmas atbalsta komandas darbā ir arī bērnu uzvedība, nevēlēšanās sadarboties un medicīnas speciālistu slēdzieni.

Skolotāju anketēšanas datu analīze

Pētījuma ietvaros veiktajā skolotāju (n =236) anketēšanā ir piedalījušies 91,9% sieviešu un 6,4% vīriešu, savu dzimumu nav norādījuši 1,7% respondentu. Atkarībā no ieņemamā amata lielākā respondentu grupa ir speciālās izglītības skolotāji (37,9%), līdzvērtīgas ir sākumskolas skolotāju (17,4%) un pamatzglītības skolotāju (17,0%) grupas. Salīdzinoši mazākas ir pirmsskolas izglītības skolotāju (12,8%), vidējās izglītības skolotāju (6%) un arodizglītības skolotāju (4,7%) grupas.

Saistībā ar jautājumiem par respondentu grupas pārstāvju kopējo pedagoģisko darba stāžu un darba stāžu konkrētajā izglītības iestādē ir vērojama noteikta dominante (sk. 18. att.).

18. att. Skolotāju darba stāžs

Lielākais respondentu skaits ir ar 11 un vairāk gadu pedagoģiskā darba pieredzi attiecīgajā izglītības iestādē (59,6%). Attiecīgi 24,7% respondentu ir ar 6-10 gadu ilgu darba stāžu un 15,3% aptaujāto darba stāžs ir līdz 5 gadiem. Ir jāatzīmē fakts, ka lielākā ir respondentu grupa (73,6%), kuras kopīgais pedagoģiskā darba stāžs ir 11 un vairāk gadu.

Izvērtējot skolotāju atbildes par speciālās izglītības jautājumu apguvi ir vērojamas nelielas atšķirības starp respondentu apakšgrupām (sk. 8. tabulu).

8. tabula

Speciālās izglītības jautājumu apguves veidi (pozitīvās atbildes)

Amats	Bāze	Profesionālajā studiju programmā	Tālākizglītības programmā	Nav zināšanu šajā jomā
Pirmsskolas izglītības skolotāji	N= 30	53,3%	43,3%	13,3%
Sākumskolas skolotāji	N=41	41,5%	43,9%	14,6%
Pamatizglītības skolotāji	N=40	40%	50,0%	10,0%
Vidējās izglītības skolotāji	N=14	28,6%	42,9%	14,3%
Speciālās izglītības skolotāji	N=89	88,8%	66,3%	—
Arodizglītības skolotāji	N= 11	63,6%	45,5%	-

Atbilstoši anketēšanā iegūtajiem datiem galvenokārt speciāls izglītības jautājumi ir pagūti profesionālajā studiju programmā. Šajā gadījumā izņēmums ir vidējās izglītības skolotāji. Šajā respondentu apakšgrupā par dominējošu ir uzskatāma

tālākizglītības programmu izmantošana. Kopumā dominējošais vairākums respondentu apliecina zināšanu esamību speciālās izglītības jomā.

Norādot citus speciālās izglītības problemātikas apguves variantus 97,4% aptaujāto pedagogu ir atturējušies no konkrētas atbildes, 1,3% respondentu apliecina, ka pieredze gūta strādājot, 0,9% - uzskata, ka viss nepieciešamais ir paša atrasts un izlasīts, bet 0,4% - atzīmē projektu īstenošanas laikā gūtās zināšanas.

Jautājumā saistībā ar personisko zināšanu speciālās izglītības jomā visaugstākais personisko zināšanu vērtējums ir vērojams speciālās izglītības skolotāju apakšgrupā (sk. 9. tabulu).

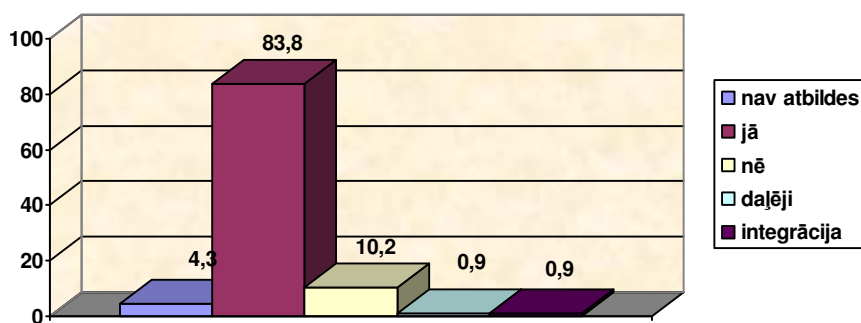
9. tabula

Skolotāju zināšanas speciālajā izglītībā

Amats	Bāze	Apmierina	Daļēji apmierina	Neapmierina
Pirmsskolas izglītības skolotāji	N= 30	60,0%	36,7%	3,3%
Sākumskolas skolotāji	N=41	53,7%	29,3%	9,8%
Pamatizglītības skolotāji	N=40	50,0%	45,0%	2,5%
Vidējās izglītības skolotāji	N=14	42,9%	42,9%	14,3%
Speciālās izglītības skolotāji	N=89	71,9%	28,1%	-
Arodizglītības skolotāji	N= 11	63,6%	36,4%	-

Viszemāko zināšanu pašvērtējumu prezentē vidējās izglītības skolotāji. Savukārt no konkrēta vērtējuma šajā jomā ir atturējušies 1,7% respondentu.

Anketēšanas rezultāti parāda, ka 83,8% iesaistīto respondentu izglītības iestādes realizē iekļaujošo izglītību (sk. 19. att.).

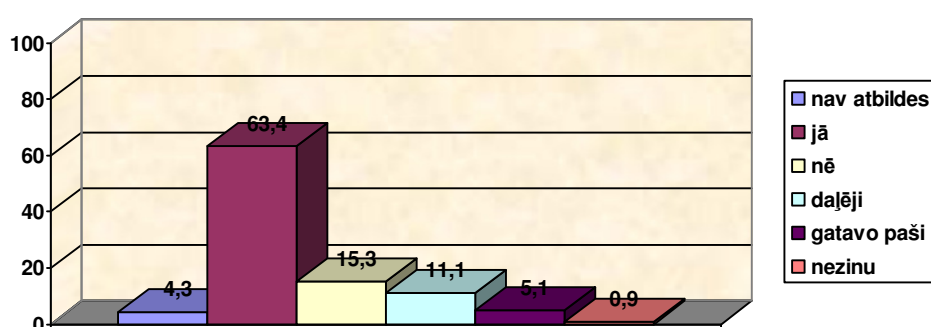

19. att. Iekļaujošās izglītības realizēšana respondentu izglītības iestādēs

Attiecīgi 10,2% respondentu apliecina, ka viņu pārstāvētā izglītības iestāde šajā jomā nestrādā. 4,3% respondentu nav snieguši konkrētu atbildi uz šo jautājumu.

Izglītības iestādes *iespējas nodrošināt iekļaujošās izglītības realizāciju* 76,2% respondentu vērtē kā pietiekamu, bet 14% norāda realizācijas nepietiekamību, 1,7% uzsver daļējas realizācijas iespējas, bet 0,4% uzskata, ka šādu iespēju nav. 7,7% respondentu ir atturējušies no sava vērtējuma sniegšanas.

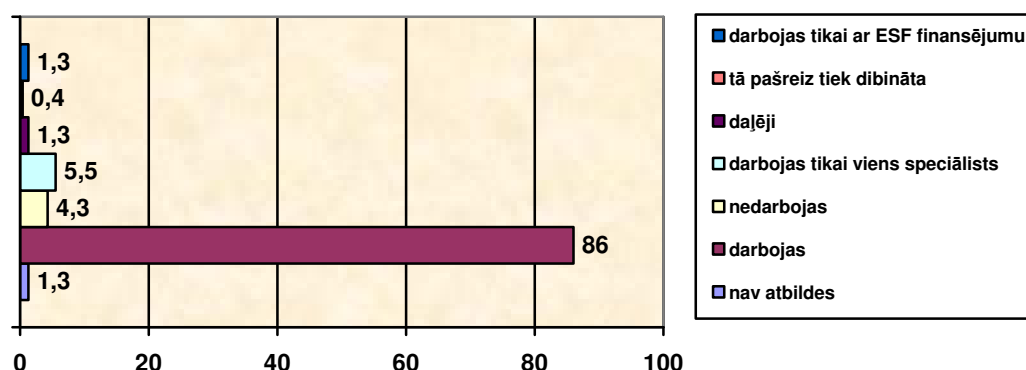
Uz jautājumu, vai izglītības iestāde nodrošina pedagogus ar metodiskajiem līdzekļiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai, 63,4% respondentu sniedz pozitīvu atbildi (sk. 20. att.).

20. att. Pedagogu nodrošināšana ar metodiskajiem līdzekļiem izglītības iestādē

Taču anketēšanas rezultāti apliecina arī citus vērtējumus, kas ir nozīmīgi turpmākajā projekta darbībā.

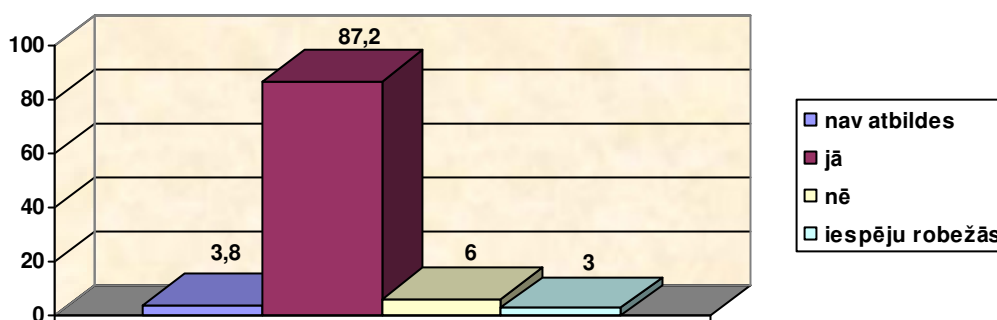
Noskaidrojot skolotāju domas par pedagoģiskās atbalsta sistēmas esamību un tās darbību izglītības iestādē, ir redzams, ka vērtējums ir ļoti optimistisks (sk. 21. att.).

21. att. Pedagoģiskās atbalsta sistēmas darbība izglītības iestādēs

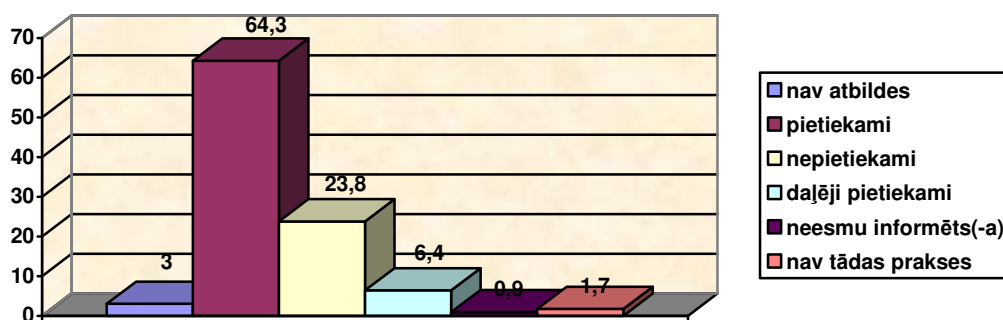
86% aptaujāto apgalvo, ka pedagoģiskā atbalsta sistēma darbojas. Taču ir iestādes, kurās atbalsta sistēma nestrādā vai nav izveidota, par ko liecina negatīvais vai neapmierinošais vērtējums: 4,3% aptaujāto uzskata, ka tā nedarbojas vai ir pieejama tikai viena speciālista palīdzība (5,5%), daļēji darbojas (1,3%) vai tikai ar ESF finansējuma piesaistes palīdzību (1,3%). 0,4% aptaujāto ir optimistiski noskaņoti par atbalsta sistēmas veidošanos.

Arī izglītības iestādes vadības atbalsts un palīdzība skolotājam izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanā tiek vērtēts pozitīvi (sk. 22. att.).

22.att. Pedagogu apmierinātība ar izglītības iestādes vadības atbalstu

Lai nodrošinātu optimālu izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanu, ļoti nozīmīga ir izglītības iestādes kopumā un katra skolotāja individuālā sadarbība ar bērnu vecākiem (sk. 23. att.).

23. att. Sadarbība ar izglītojamo ar speciālām vajadzībām vecākiem

Pozitīvi šo sadarbību vērtē 64,3% skolotāju, nepietiekamu vērtējumu ir izteikuši 23,8%, bet sadarbību kā daļēji pietiekamu ir novērtējuši 6,4% aptaujāto. Taču ir arī atbildes, kuras apliecina sadarbības kā problēmas eksistēšanu, jo 1,7% skolotāju nesaredz sadarbības realizēšanas pozitīvas prakses esamību, 0,9% atzīst savu neinformētību šajā jautājumā, bet 3% respondentu ir atturējušies no vērtējuma.

Šajā kontekstā par būtiskiem ir uzskatāma anketēšanas datu analīze atbilstoši respondentu apakšgrupām (sk. 10. tabulu).

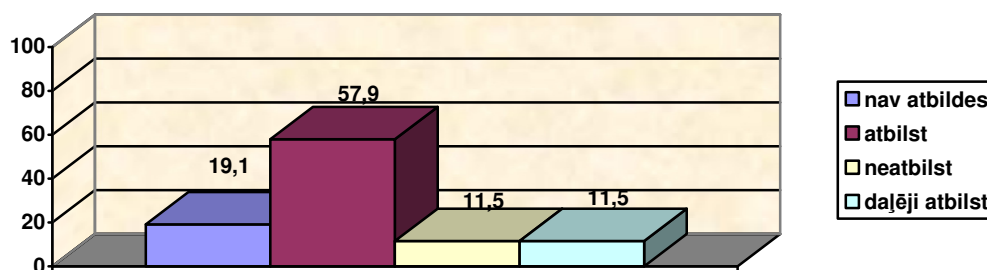
10.tabula

Skolotāju sadarbība ar izglītojamo ar speciālajām vajadzībām vecākiem dažādās izglītības pakāpēs

Amats	Sadarbības vērtējums						Bāze (n)
	nav atbildes	pietiekami	nepietiekami	daļēji pietiekami	neesmu informēta	nav tādas prakses	
Pirmsskolas izglītības skolotāji	-	56,7%	26,7%	10,0%	-	6,7%	30
Sākumskolas skolotāji	7,3%	65,9%	22,0%	4,9%	-	-	41
Pamatizglītības skolotāji	5,0%	32,5%	35,0%	17,5%	5,0%	5,0%	40
Vidējās izglītības skolotāji	7,1%	50,0%	42,9%	-	-	-	14
Speciālās izglītības skolotāji	1,1%	82,0%	15,7%	1,1%	-	-	89
Arodizglītības skolotāji	-	63,6%	27,3%	9,1%	-	-	11

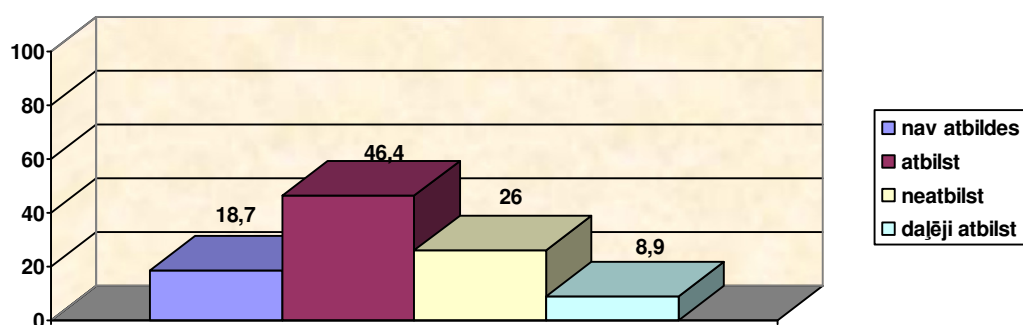
Tā kā anketēšanā ir vairāk piedalījušies skolotāji ar lielu pedagoģiskā darba stāžu, tad var secināt, ka daļa no tiem nav domājuši par sadarbības ar vecākiem nepieciešamību un nozīmi.

Izvērtējot izglītības iestādes telpu piemērotību izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai, respondentu vērtējums ir dažāds, kas atbilst konkrēto izglītības iestādi apmeklējošo bērnu speciālo vajadzību apmierināšanai (sk. 24. att.).

24..att. Pedagogu domas par izglītības iestādes telpu piemērotību izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai

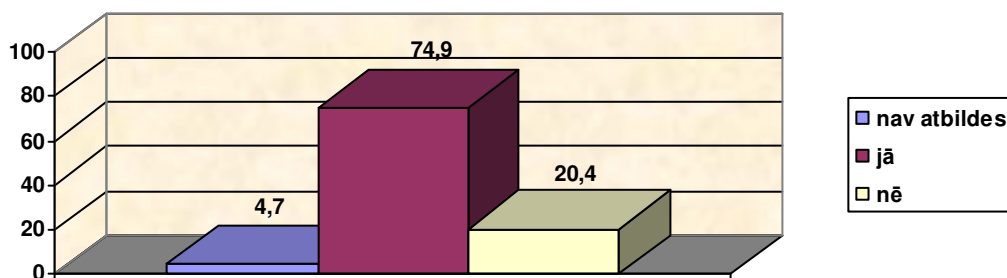
Arī izglītības iestādes mācību materiālu atbilstība izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai parāda, ka būtu vēlams vairāk individualizēt pielietojamos mācību materiālus konkrētai izglītojamo grupai vai indivīdam (sk. 25. att.).

25.att. Mācību materiālu atbilstība izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai

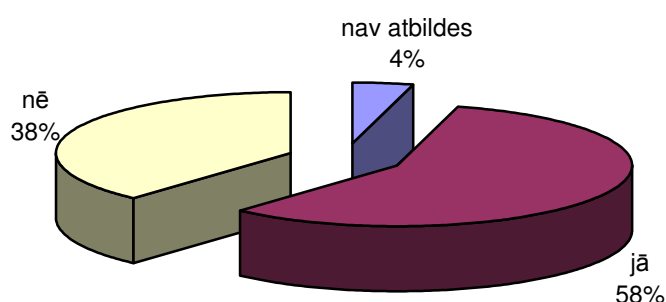
Lai noskaidrotu, kādus mācību materiālus izmanto darbā ar izglītojamiem ar konkrētu attīstības traucējumu, izvērstas atbildes sniedz 43,4% respondentu, taču 56,6% uz šo jautājumu atbildes nav snieguši. Izmantotie mācību materiāli ir ļoti dažādi, kas atklāj skolotāju vēlmi risināt izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanu. Apkopojot atbildes, var izdalīt dažas nozīmīgākās mācību materiālu grupas. Tiek izmantotas un pielāgotas dažādas mācību grāmatas, piemēram, grāmatas, kas paredzētas bērniem ar mācīšanās traucējumiem, visas speciāli 5-6 gada vecuma bērniem paredzētās grāmatas („Zilbīte”, „Vārdiņi”, „Tikumiņi” u.c.); dažādas rokdarbu grāmatas, žurnālus – idejām, praktiskajiem darbiem, jo mācību vielas apguve ir galvenokārt jābalsta uz praktisku darbību; Zaigas Sīmanes grāmatas zīmēšanā un krāsu mācībā, kā arī krāsainās burtnīcas. Skolotāji izmanto Montesori pedagoģijas ieteikumus, pielieto zināšanas smilšu terapijā, izmanto dažādus didaktiskos un interaktīvos materiālus, piktogrammas un attēlus fonemātiskās uztveres un skaņu artikulācijas veidošanai, sižetveida un sērijveida attēlus, skaņu analīzes plāksnītes, interaktīvo tāfeli, atgādnēs par mācāmo vielu, attīstošās spēles, dabas materiālus, sporta inventāru, rotaļlietas. Īpaši izdalāma ir pašu skolotāju veidotie mācību materiāli, kas ir piemēroti katra izglītojamā konkrētām vajadzībām.

Uz jautājumu, vai ir nepieciešami interaktīvie mācību materiāli, atbildes pārsvarā (74,9%) norāda to nepieciešamību (sk. 26. att.).

26.att. Interaktīvo mācību materiālu nepieciešamība izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai

Respondentu attieksme pret mācību metodiskās literatūras nepieciešamību ir atšķirīga (sk. 27. att.).

27. att. Mācību metodiskās literatūras nepieciešamība izglītības iestādēs

57,4% aptaujāto uzskata, ka tā būtu nozīmīga un vajadzīga, bet pretējos uzskatos ir 38,3% respondentu, kuri nesaredz īpašu vajadzību pēc tiem. Savu attieksmi pret mācību metodiskās literatūras nepieciešamību nav formulējuši 4,3% aptaujā iesaistītie skolotāji.

Raksturojot izglītības iestādes mācību darba organizāciju izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai, var izdalīt vairākus raksturojošos aspektus:

- par atbilstošu un pietiekamu uzmanību mācību darba organizācijā izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai ir pārliecināti 69,8% respondentu;
- par nepietiekamu to vērtē 21,3% anketētie;
- daļēju pietiekamību atzīst 3,8% respondentu.

Skolotāju domas par mērķdotācijas izmantošanas lietderību ir dažādas: zinošie apgalvo, ka tas norisinās atbilstoši mērķim (74,5%), pārējie respondenti atzīst savu nelielo vai trūkstošo informētību šajā jautājumā. Skolotāju domas par dažādu resursu

izmantošanas lietderību ir līdzīgas: pozitīvu vērtējumu sniedz 73,6% respondentu, 15,3% uzskata, ka tas netiek veikts pietiekami.

Raksturojot *pedagogu sadarbību ar pedagoģiski medicīnisko komisiju*, respondentu domas dalās: 70,2% novērtē to kā pietiekamu, 18,7% - nepietiekamu, 1,7% - daļēji pietiekamu, bet ir arī sniegti ieteikumi, organizēt pedagogu tikšanos ar PMK un dalīšanos novērojumos. Vērtējumu atšķirības ir vērojamas dažādās izglītības pakāpēs nodarbināto pedagogu anketās (sk. 11. tabulu).

11. tabula

Sadarbības ar pedagoģiski medicīnisko komisiju vērtējums atkarībā no izglītības pakāpes

Amats	Pedagogu sadarbība ar PMK (%)							Bāze (n)
	nav atbildes	pietiekama.	nepietiekama	daļēji pietiek.	nav zināms	nepieciešamas pedagogu tikšanās,	sadarbība nav notikusi	
Pirmsskolas izglītības skolotāji	23,3	40,0	33,3	-	-	3,3%	-	30
Sākumskolas skolotāji	-	87,8	12,2	-	-	-	-	41
Pamatizglītības skolotāji	5,0	70,0	20,0	2,5	2,5	-	-	40
Vidējās izglītības skolotāji	7,1	64,3	21,4	-	7,1	-	-	14
Speciālās izglītības skolotāji	2,2	83,1	10,1	3,4	1,1	-	-	89
Arodizglītības skolotāji	9,1	9,1	54,5	-	-	-	27,3%	11

Anketēšanas dati apliecina, ka īpaši problemātiska ir skolotāju un pedagoģiski medicīniskās komisijas sadarbība arodizglītības pakāpē.

Izvērtējot *pedagogu domas par tālākizglītības iespējām darbā ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām*, var secināt, ka tas ir atkarīgs no skolotāju ieinteresētības apmeklēt šāda satura nodarbības. 65,1% skolotāju uzskata, ka tālākizglītības iespējas ir pietiekamas, vajag pašu ieinteresētību piedalīties šajās mācībās. Tomēr vērā ņemams ir arī tas, ka 26% skolotāji uzsver tālākizglītības nepietiekamību šajos jautājumos. 4,7% respondentu tālākizglītības iespējas vērtē kā daļēji pietiekamas, bet 1,3% atzīst, ka par šādām iespējām nav interesējušies. Uz jautājumu savas domas atturējušies izpaust 3% aptaujāto.

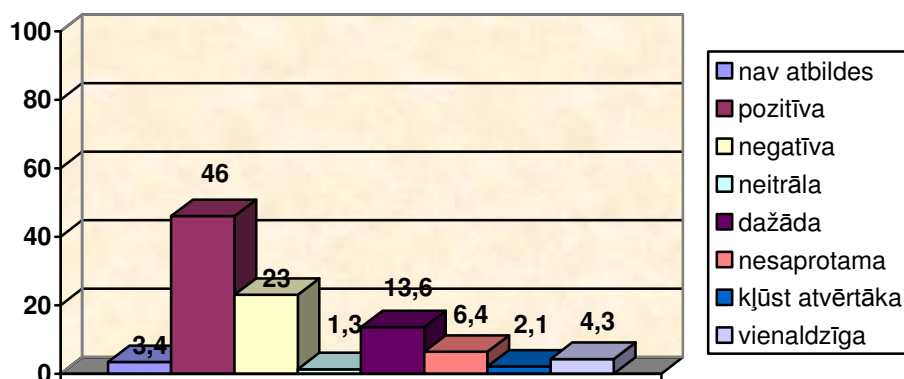
Šajā kontekstā ir vērojamas atšķirības dažādās izglītības pakāpēs nodarbināto skolotāju paustajos vērtējumos (sk. 12. tab.).

Pedagogu tālākizglītības iespēju nodrošinājuma vērtējums atkarībā no izglītības pakāpes

Amats	Bāze (n)	Pedagogu tālākizglītības nodrošināšanas iespējas darbā ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām				
		nav atbildes	pietiekami	nepietiekami	daļēji pietiekami	nav zināšanu, intereses
Pirmsskolas izglītības skolotāji	30	13,3%	43,3%	43,3%	-	-
Sākumskolas skolotāji	41	4,9%	73,2%	19,5%	2,4%	-
Pamatizglītības skolotāji	40	2,5%	52,5%	30,0%	10,0%	5,0%
Vidējās izglītības skolotāji	14	-	57,1%	35,7%	-	7,1%
Speciālās izglītības skolotāji	89	-	78,7%	18,0%	3,4%	-
Arodizglītības skolotāji	11	-	45,5%	36,4%	18,2%	-

Anketēšanas dati apliecina, ka vislielākās problēmas tālākizglītības nodrošinājuma jomā ir vērojamas pamatzglītības un vidējās izglītības skolotājiem.

Skolotāju domas par sabiedrības attieksmi pret izglītojamiem ar speciālām vajadzībām atklāj sabiedrībā eksistējošos uzskatus un attieksmes pret personu, kura ir atšķirīga no citiem ar savām speciālajām vajadzībām (sk. 28. att.).

28.att. Skolotāju viedoklis par sabiedrības attieksmi pret izglītojamiem ar speciālām vajadzībām

Pozitīvu vērtējumu šajā sakarā ir pauduši 46,0 % respondentu. Dominējošais vairākums aptaujāto pauž atšķirīgu viedokli, t. sk., 23,0% - norāda, ka sabiedrības attieksme ir negatīva.

Izglītojamo anketēšanas datu analīze

Pavisam anketēšanā piedalījās skolēni no dažādām vecuma grupām (n=299). 46,2% no respondentu grupas ir meitenes (n=138), 53,2% - zēnu (n=159). Lielāks ir to respondentu īpatsvars, kas pārstāv 6. – 7. klases un 8. – 9. klases (sk. 13. tabulu).

13. tabula

Respondentu sadalījums pa klašu grupām

Klašu grupas	Bāze (n)	Frekvence (%)
6.-7.klase	124	41,5
8.-9.klase	144	48,2
10.un augstāk	30	10,0
nav atbildes	1	0,3

Svarīga ir gūtā informācija par mācību grūtībām, ar kurām skolēni saskaras mācību procesā. Izvērtējot mācību grūtības pa klašu grupā un dzimumiem, var secināt, ka liela daļa skolēnu saskaras ar tām visās vecuma grupās un abos dzimumos (sk. 14. tabulu).

14. tabula

Saskares biežums ar mācību grūtībām dažādos vecumos un dzimumos

Vai ir saskāries ar mācību grūtībām?	Dzimums	Klašu grupa (n)				Kopā (n)
		Nav atbildes	6.-7. klase	8.-9. klase	10. un augstāk	
jā	Nav atbildes		0	1	0	1
	Siev.		33	43	14	90
	Vīr.		44	51	7	102
	Kopā		77	95	21	193
nē	Nav atbildes	0	0	0	1	1
	Siev.	1	21	20	2	44
	Vīr.	0	21	22	6	49
	Kopā	1	42	42	9	94
ļoti reti	Siev.		1	3		4
	Vīr.		4	4		8
	Kopā		5	7		12

Lai noskaidrotu, kuros mācību priekšmetos ir biežāk sastopamās mācību grūtības, ir izvēlēta problemātiskākie. Latviešu valodā vislielākās grūtības izjutuši zēni visās vecuma grupās (sk. 15. tabulu).

15. tabula

Mācību grūtības latviešu valodā dažādos vecumos un dzimumos

Vai ir saskāries ar mācību grūtībām?	Dzimums	Klašu grupa (n)				Kopā (n)
		Nav atbildes	6.-7. klase	8.-9. klase	10. un augstāk	
jā	Siev.			1		1
	Vīr.			1		1
	Kopā			2		2
nē	Nav atbildes		0	1	0	1
	Siev.		12	9	0	21
	Vīr.		27	26	2	55
	Kopā		39	36	2	77
ļoti reti	Nav atbildes	0	0	0	1	1
	Siev.	1	43	56	16	116
	Vīr.	0	42	50	11	103
	Kopā	1	85	106	28	220

Matemātika grūtības ir sagādājuši visās vecuma grupās un abu dzimumu skolēniem (sk. 16. tabulu).

16. tabula

Mācību grūtības matemātikā dažādos vecumos un dzimumos

Vai ir saskāries ar mācību grūtībām?	Dzimums	Klašu grupa (n)				Kopā (n)
		Nav atbildes	6.-7. klase	8.-9. klase	10. un augstāk	
nav atbildes	Siev.			1		1
	Vīr.			1		1
	Kopā			2		2
jā	Nav atbildes	0	0	1	1	2
	Siev.	1	28	33	14	76
	Vīr.	0	28	32	6	66
	Kopā	1	56	66	21	144
nē	Siev.		27	32	2	61
	Vīr.		41	44	7	92
	Kopā		68	76	9	153

Savukārt, apkopojot anketēšanas rezultātus, var secināt, ka abu dzimumu skolēniem īpašas grūtības nesagādā sporta nodarbības (sk. 17. tabulu).

17. tabula

Mācību grūtības sporta stundās dažādos vecumos un dzimumos

Vai ir saskāries ar mācību grūtībām?	Dzimums	Klašu grupa (n)				Kopā (n)
		Nav atbildes	6.-7. klase	8.-9. klase	10. un augstāk	
nav atbildes	Siev.			1		1
	Vīr.			1		1
	Kopā			2		2
jā	Siev.		10	8	2	20
	Vīr.		6	0	2	8
	Kopā		16	8	4	28
nē	Nav atbildes	0	0	1	1	2
	Siev.	1	45	57	14	117
	Vīr.	0	63	76	11	150
	Kopā	1	108	134	26	269

Balstoties uz anketēšanas rezultātiem, var secināt, ka skolēni neatzīmē lielas grūtības mājas darbu izpildē (sk. 18. tabulu).

18. tabula

Mācību grūtības mājas darbu izpildē dažādos vecumos un dzimumos

Vai ir saskāries ar mācību grūtībām?	Dzimums	Klašu grupa (n)				Kopā (n)
		Nav atbildes	6.-7. klase	8.-9. klase	10. un augstāk	
nav atbildes	Siev.		0	1		1
	Vīr.		1	1		2
	Kopā		1	2		3
jā	Siev.		11	15	5	31
	Vīr.		22	18	3	43
	Kopā		33	33	8	74
nē	Nav atbildes	0	0	1	1	2
	Siev.	1	44	50	11	106
	Vīr.	0	46	58	10	114
	Kopā	1	90	109	22	222

Noskaidrojot, kuros skolas mācību priekšmetos vēl skolēniem ir grūtības, ir redzams, ka grūtības skolēniem ir svešvalodu apguvē, arī mājturībā (sk. 19. tabulu).

Mācību priekšmeti, kuru apguvē ir grūtības

Mācību priekšmeti, kuros visbiežāk ir grūtības			Klašu grupa (n)				Kopā (n)
			nav atbildes	6.-7. klase	8.-9. klase	10. un augstāk	
nav atbildes, nav grūtību	Dzimums	nav atbildes	0	0	1	1	2
		siev.	1	47	47	14	109
		vīr.	0	60	56	10	126
	Kopā		1	107	104	25	237
krievu valoda	Tavs Dzimums	siev.		2	9	0	11
		vīr.		0	11	2	13
	Kopā			2	20	2	24
angļu valoda	Dzimums	siev.		2	3	1	6
		vīr.		5	6	0	11
	Kopā			7	9	1	17
ķīmija un/vai fizika	Dzimums	siev.			1	1	2
		vīr..			1	0	1
	Kopā				2	1	3
ģeometrija un fizika	Dzimums	vīr..			1		1
	Kopā				1		1
svešvalodas	Dzimums	siev.		1	1	0	2
		vīr..		0	0	1	1
	Kopā			1	1	1	3
visos priekšmetos	Dzimums	siev.			1		1
	Kopā				1		1
ģeogrāfija	Dzimums	siev.		0	1		1
		vīr..		1	0		1
	Kopā			1	1		2
vēsture	Dzimums	siev.		1	1		2
		vīr..		0	1		1
	Kopā			1	2		3
mūzika	Dzimums	vīr..		1			1
	Kopā			1			1
mājturība	Dzimums	siev.		1	1		2
		vīr..		1	1		2
	Kopā			2	2		4
informātika	Dzimums	siev.		0	1		1
		vīr..		1	0		1
	Kopā			1	1		2
vizuālā māksla	Dzimums	siev.		1			1
	Kopā			1			1

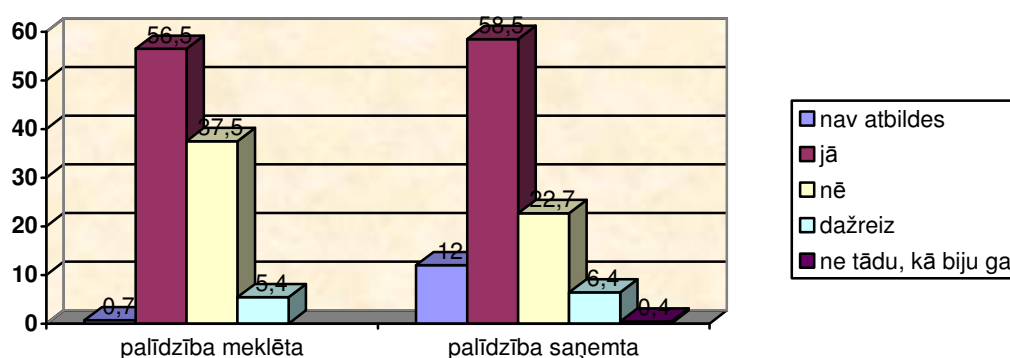
Lai nodrošinātu grūtību novēršanas iespējas, ir svarīgi rast palīdzību. Skolēni savās atbildēs norāda, ka viņi meklē šo palīdzību (sk. 20. tabulu).

20. tabula

Palīdzības meklēšanas biežums mācību grūtību gadījumos dažādos vecumos un dzimumos

Vai ir meklēta palīdzība saistībā ar mācību grūtībām?	Dzimums	Klašu grupa (n)				Kopā (n)
		Nav atbildes	6.-7. klase	8.-9. klase	10. un augstāk	
nav atbildes	Vīr.		1	1		2
	Kopā		1	2		3
jā	Nav atbildes	0	0	1	1	2
	Siev.	1	31	38	15	85
	Vīr.	0	37	39	6	82
	Kopā	1	68	78	22	169
nē	Siev.		21	26	1	48
	Vīr.		26	33	5	64
	Kopā		47	59	6	112
dažreiz	Siev.		3	2	0	5
	Vīr.		5	4	2	11
	Kopā		8	6	2	16

Mācību situācijas uzlabošanai būtisks ir palīdzības nodrošinājums izglītības iestādē (sk. 29. att.).

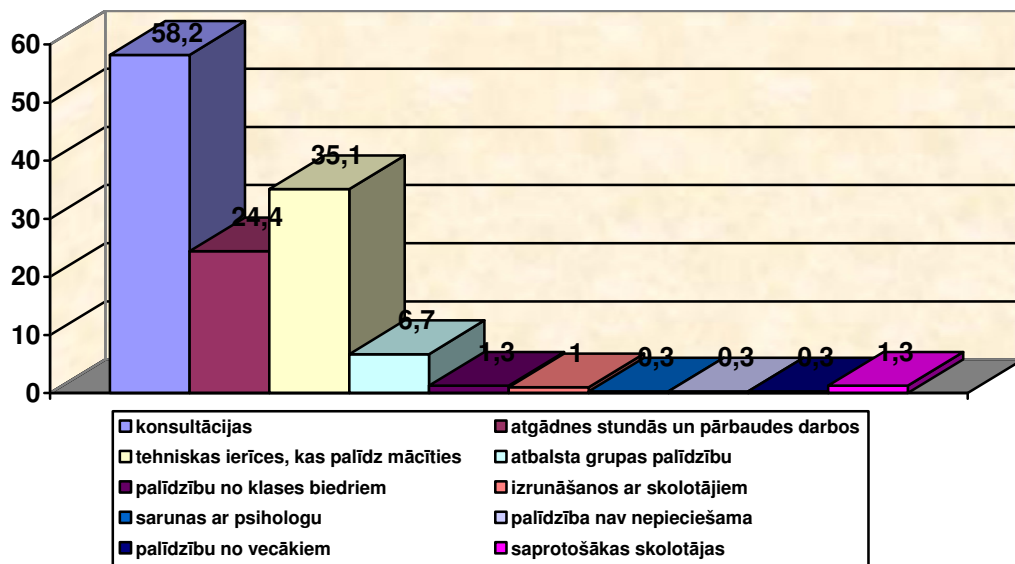

29. att. Palīdzības nodrošinājums skolēniem izglītības iestādē

Anketēšanas dati apliecina, ka palīdzību mācību jomā ir meklējuši 56,5% izglītojamo, 5,4% - to dara neregulāri, bet 37,5% - palīdzību nemeklē. Attiecīgi 58,5% respondentu apliecina, ka ir saņēmuši cerēto palīdzību, 6,4% - norāda, ka šādu

palīdzību saņem neregulāri. Savukārt 22,7% respondentu norāda, ka palīdzību mācību procesa uzlabošanai nav saņēmuši, bet 12,0% - nav snieguši konkrētu atbildi.

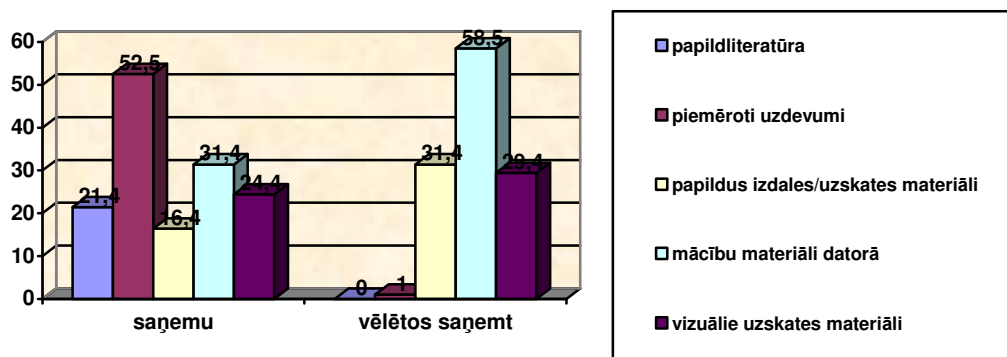
Jautājumā par vēlamo palīdzības veidu dominējošais vairākums respondentu (58,2%) norāda konsultācijas (sk. 30.att.).

30.att. Vēlami palīdzības veidi skolēniem izglītības procesā

Attiecīgi 35,1% respondentu vēlētos saņemt tehniskas ierīces, kas palīdz mācīties, 24,4% - atgādnēs stundās un pārbaudes darbos, 6,7% - atbalsta grupas palīdzību. Kā vēlami palīdzības veidi tiek nosaukti arī palīdzība no klases biedriem (1,3%), izrunāšanās ar skolotājiem (1,0%), pārrunas ar psihologu (0,3%), palīdzība visās mācību stundās (0,3%), palīdzība no vecākiem (0,3%).

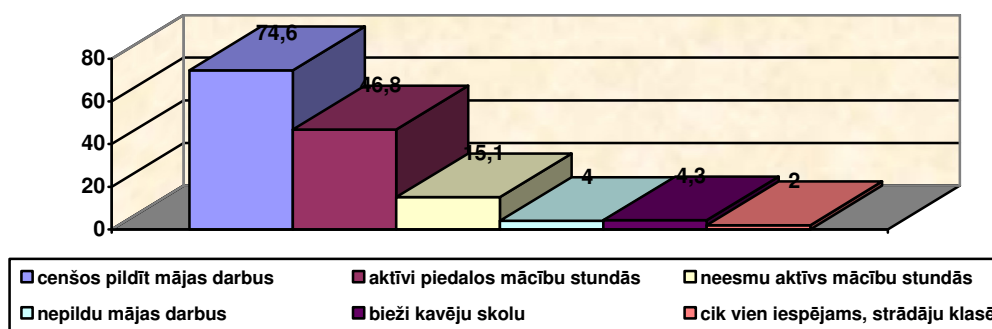
Jautājumos saistībā ar esošajiem un vēlamajiem mācību materiāliem ir vērojama respondentu izvēles daudzveidība (sk. 31. att.).

31. att. Esošie un vēlamie mācību materiāli

Šajā kontekstā 52,5% aptaujāto saņem piemērotus uzdevumus, 31,4% mācību materiālus datorā, 24,4% vizuālus uzskates materiālus, 21,4% papildliteratūru, 16,4% papildus izdales/ uzskates materiālus. Attiecīgi par *vēlamajiem mācību materiāliem* 58,5% respondentu uzskata mācību materiālus datorā, 31,4% - papildus izdales/ uzskates materiālus, 29,4% - vizuālus uzskates materiālus.

Reflektējot personisko līdzdalība mācību procesā respondenti galvenokārt ir pauduši pozitīvu pašvērtējumu (sk. 32. att.).

32. att. Izglītojamo personiskā līdzdalība izglītības procesā

Šajā sakarā 74,6% respondentu apgalvo, ka cenšas pildīt mājas darbus, bet šo pienākumu neveic 4,0% aptaujāto. 46,8% - aktīvi piedalās mācību stundās, bet 15,1% aptaujāto apliecina šādas aktivitātes trūkumu. Savukārt 4,3% respondentu norāda, ka bieži kavē skolu.

Jautājums par izglītojamo attiecībām ar skolotājiem (sk. 21. tabulu).

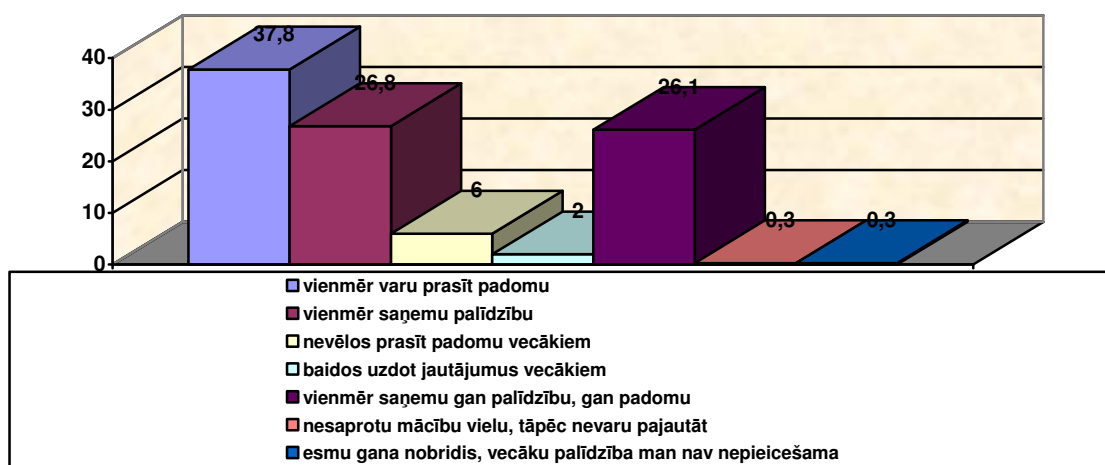
21. tabula

Izglītojamo attiecības ar skolotājiem

Attiecību veids	Tiek īstenots vienmēr (%)	Tiek īstenots ar dažiem skolotājiem (%)	Nav konkrētas atbildes (%)
Var prasīt padomu skolotājiem	47,8	15,1	37,1
Var saņemt palīdzību no skolotājiem	33,4	8,4	58,2
Nevēlas sadarboties ar skolotājiem	4,7	8,0	87,3
Baidos uzdot jautājumus skolotājiem	4,3	7,0	88,6
Nav neviena skolotāja, kurš man varētu palīdzēt	0,7	0,7	98,7

Anketēšanas datu analīzi un interpretāciju apgrūtina dominējošais konkrētas atbildes trūkums uz iepriekš minēto jautājumu.

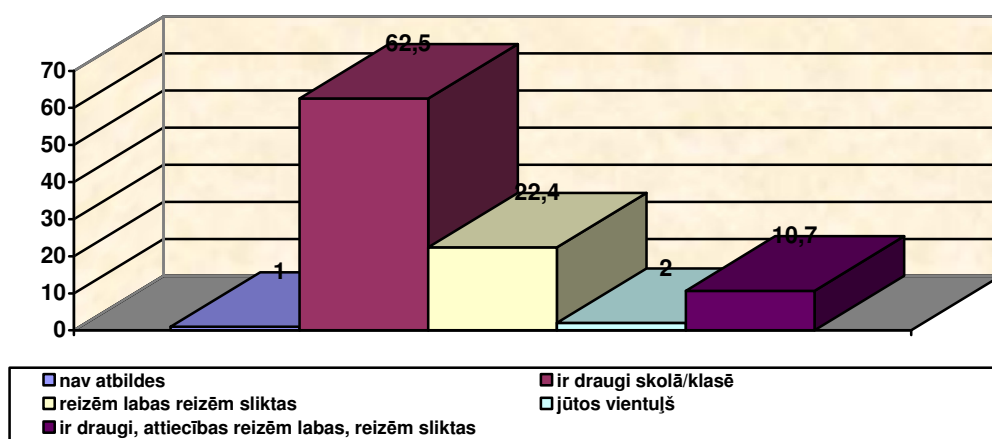
Jautājums par bērnu attiecībām ar vecākiem (sk. 33. att.).

33. att. Skolēnu attiecības ar vecākiem

Šajā sakarā 37,8% respondentu norāda, ka vienmēr var prasīt padomu, 26,8% - vienmēr saņem palīdzību un 26,1% - vienmēr saņem gan palīdzību, gan padomu. Attiecīgi 6,0% aptaujāto skolēnu norāda, ka nevēlas prasīt padomu vecākiem, 2,0% baidās uzdot jautājumus vecākiem, 0,3% nesaprot mācību vielu, tāpēc nevar lūgt pēc vecāku palīdzības, bet 0,3% respondentu uzskata savu briedumu par pietiekamu, lai atteiktos no vecāku palīdzības.

Jautājumā par skolēnu attiecībām ar vienaudžiem galvenokārt ir vērojami optimistiski vērtējumi (sk. 34. att.).

34. att. Skolēnu attiecības ar vienaudžiem

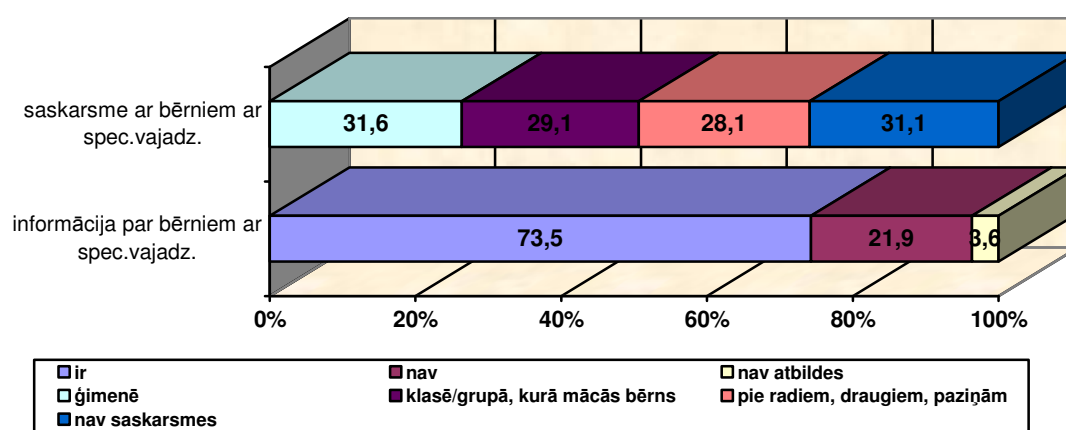
Anketēšanas dati apliecina, ka 62,5% aptaujāto ir draugi skolā/klasē. Savukārt 22,4% respondentu norāda, ka attiecības dažreiz ir labas, dažreiz – sliktas. 10,7%

aptaujāto skolēnu apgalvo, ka viņiem ir draugi, bet attiecības dažreiz ir labas, dažreiz – sliktas. Tomēr 2,0% aptaujāto uzskata, ka jūtās vientuļi, bet 1,3% raksturo savas attiecības ar vienaudžiem kā sliktas.

Vecāku anketēšanas datu analīze

Vecāku anketēšanā piedalījās 196 respondenti (n=196), no tiem 83,2% sieviešu (n=163) un 12,8% vīriešu (n=25).

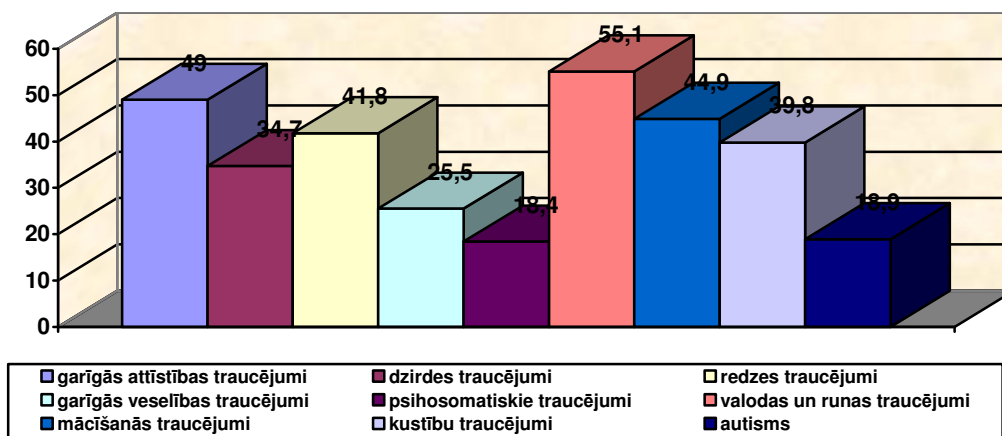
Vecāku anketēšanas pamatmērķis ir noskaidrot viņu informētību un attieksmi pret bērniem ar speciālajām vajadzībām. Jautājumos par vecāku informētību un saskarsmi ar bērniem ar speciālajām vajadzībām var novērot, ka anketēšanā galvenokārt ir iesaistījušies vecāki, kuriem ir informācija par bērniem ar speciālajām vajadzībām. Tomēr dominējošajā vairākumā gadījumu aptaujātie nav bērnu ar speciālajām vajadzībām vecāki (sk. 35. att.).

35. att. Vecāku informētība un saskarsme ar bērniem ar speciālajām vajadzībām

Anketēšanas dati apliecina, ka 73,5% respondentu ir informācija par bērniem ar speciālām vajadzībām. Savukārt 31,6% aptaujāto ir saskarsme ar bērniem, kuriem ir speciālas vajadzības pašu ģimenē. Attiecīgi 31,1% - vispār nav šādas saskarsmes. 29,1% respondentu minētā saskarsme ir klasē/grupā, kur mācās pašu bērns un 28,1% - pie radiem, draugiem, paziņām.

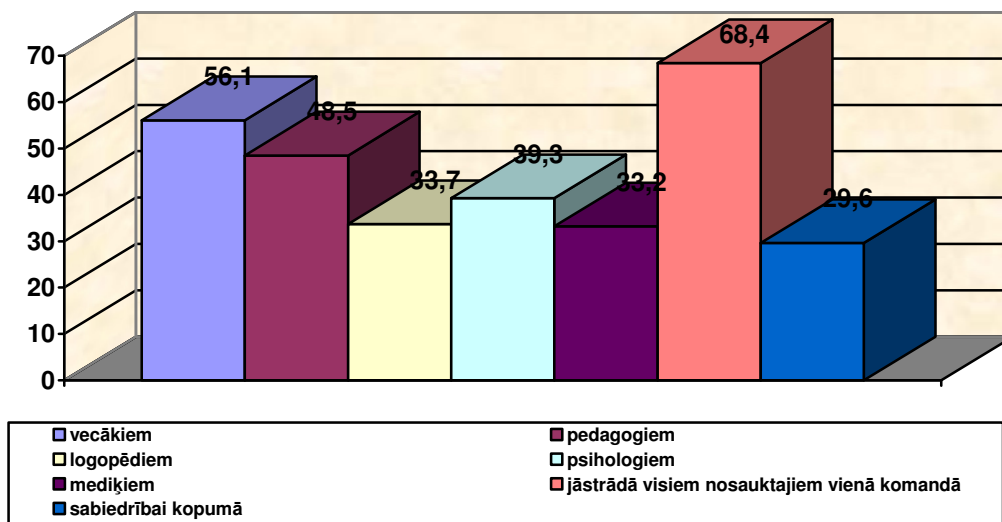
Lai iegūtu plašāku informāciju par vecāku attieksmi pret dažādiem traucējumu veidiem, ir noskaidrota vecāku informētība par tiem. Pētījuma dati ir apkopoti gan ģimenēs, kurās aug bērni ar speciālajām vajadzībām, gan arī tajās, kur saskarsme ar tiem ir pastarpināta vai vispār nav (sk. 36. att.)

36. att. Vecāku informētība par dažādiem attīstības traucējumu veidiem

Anketēšanas dati apliecina, ka respondenti visvairāk ir informēti par valodas un runas traucējumiem (55,1%), garīgās attīstības traucējumiem (49,0%), mācīšanās traucējumiem (44,9%) un redzes traucējumiem (41,8%). Salīdzinoši zemāks ir informētības līmenis par kustību traucējumiem (39,8%), dzirdes traucējumiem (34,7%), garīgās veselības traucējumiem (25,5%), autismu (18,9%) un psihosomatiskajiem traucējumiem (18,4%).

Jautājumā par dažādu jomu speciālistu un vecāku sadarbību bērnu ar speciālajām vajadzībām audzināšanas, apmācības un attīstības veicināšanai ir vērojamas gan pozitīvi, gan negatīvi vērstas atbildes (sk. 37. att.).

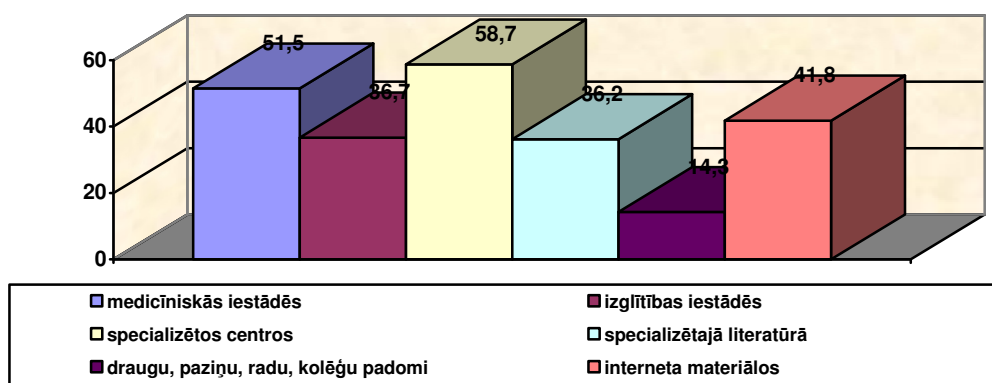

37. att. Vēlamā dažādu jomu speciālistu un vecāku sadarbība bērnu ar speciālām vajadzībām attīstības veicināšanai

Saskaņā ar anketēšanas datiem dominējošais vairākums (68,4%) respondentu uzskata, ka optimālā rezultāta sasniegšanai ir jāsadarbjas visiem speciālistiem un

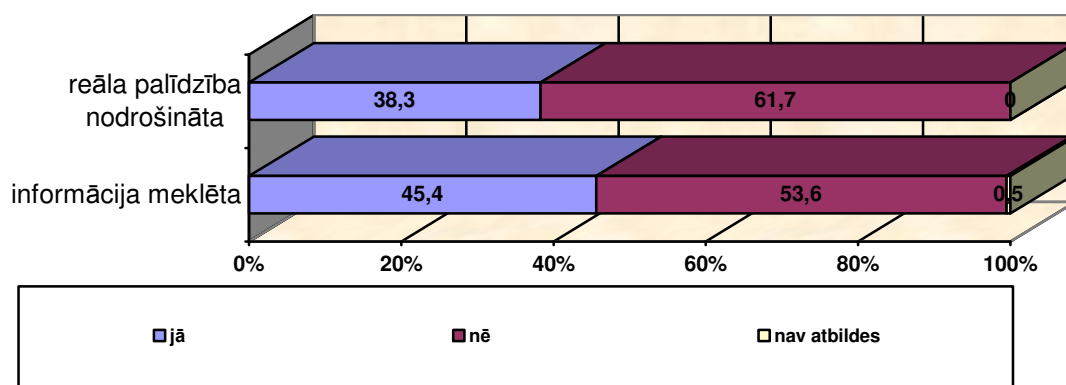
bērnu vecākiem vienotā komandā. 56,1% respondentu uzskata, ka ir jāsadarbojas ar vecākiem, 48,5% - jāsadarbojas ar pedagogiem, 39,3% - ar psihologiem, 33,7% - ar logopēdiem, 33,2% - ar mediķiem. Attiecīgi 29,6% respondentu norāda, ka šajā jomā ir jāsadarbojas sabiedrībai kopumā.

Jautājumā par vecāku zināšanām par iespējām saņemt palīdzību un iegūt informāciju jautājumos, kas skar bērnus ar speciālām vajadzībām, anketēšanas dati apliecina dominējošu tendenci (58,7% respondentu) izmantot šajā nolūkā specializētos centrus (krīžu, rehabilitācijas, u.c.) (sk. 38. att.).

38. att. Vecāku zināšanas par iespējām saņemt palīdzību un iegūt informāciju jautājumos, kas skar bērnus ar speciālām vajadzībām

Anketēšanas dati apliecina, ka dominējošais vairākums respondentu iespējas saņemt palīdzību un informāciju saista ar medicīniskajām iestādēm (51,5%). 41,8% respondentu paļaujas uz interneta materiāliem. 36,7% - uzskata, ka palīdzības un informācijas ieguves iespējas var nodrošināt izglītības iestādes, 36,2% - par piemērotu uzskata specializēto literatūru, bet 14,3% - draugu, paziņu, radu, kolēģu padomus. Jautājumos par reāliem informācijas meklējumiem par bērniem ar speciālām vajadzībām un reālas palīdzības nodrošinājumu ir vērojamas galvenokārt negatīvi vērstas respondentu atbildes (sk. 39. att.).

39. att. Reālais informācijas un palīdzības nodrošinājums vecākiem

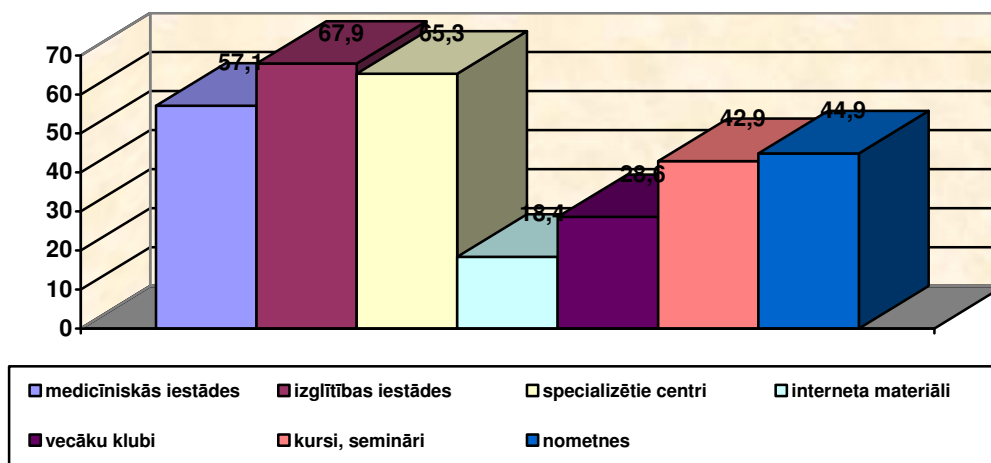
Saistībā ar informācijas meklējumiem tikai 45,4% respondentu apliecina šādas aktivitātes. Attiecīgi 45,4% aptaujāto nav norādījuši konkrētu atbildi par reālas palīdzības saņemšanu. Šādas palīdzības nodrošinājumu apliecina vienīgi 38,3% aptaujāto.

Raksturojot reāli saņemtās palīdzības veidus 88,3% respondentu nav snieguši konkrētu atbildi. Attiecīgi 6,1% - norāda, ka ir saņēmuši medicīniska rakstura palīdzību, 4,6% - informatīvu un medicīnisku, bet 0,9% - juridisku palīdzību.

Norādot palīdzības meklējumu vietu, 52,0% respondentu nav snieguši konkrētu atbildi. Savukārt 20,9% respondentu ir norādījuši, ka palīdzību vispār nemeklē, jo nav tādas vajadzības. Tikai 9,2% aptaujāto vecāku meklē palīdzību skolā vai pirmsskolas izglītības iestādē, bet 4,6% - šajā nolūkā izmanto gan medicīnas darbinieku, gan pedagogu pakalpojumus.

Jautājumā par iekļaujošas izglītības nodrošinājumu bērnu apmeklētajās izglītības iestādē dominējošais vairākums respondentu (82,7%) sniedz apstiprinošu atbildi.

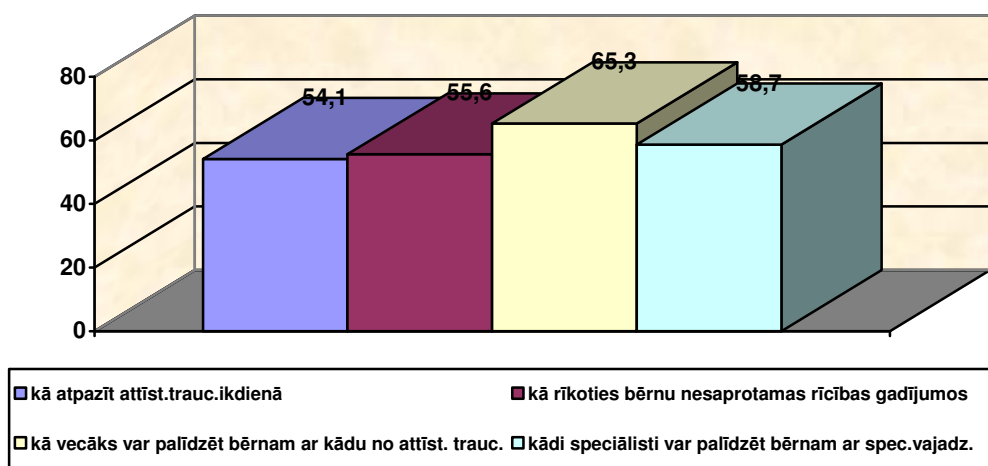
Jautājumā par potenciālām reālas palīdzības iespējām ir vērojama izglītības iestāžu prioritāte (sk. 40. att.).

40. att. Potenciālās reālas palīdzības iespējas bērniem ar speciālām vajadzībām

Izglītības iestādes, kā reālu palīdzības nodrošināšanas vietu, norāda 67,9% respondentu. 65,3% - uzskata par piemērotiem specializēto centru pakalpojumus, 57,1% - medicīniskās iestādes, 44,9% - nometnes, 42,9% - kursus un seminārus, 28,6% - vecāku klubus, 18,4% - interneta materiālus.

Jautājumā par informācijas, ieteikumu saturu izdales materiālos vecākiem saistībā ar bērnu ar speciālajām vajadzībām ir vērojams viss anketās piedāvāto atbilžu spektrs (sk. 41. att.).

41. att. Vecākiem paredzēto izdales materiālu saturs

Orientējoties uz vecākiem paredzēto informatīvo materiālu saturu, 65,3% respondentu par nozīmīgām uzskata tēmas par vecāku palīdzību bērnam ar kādu no

attīstības traucējumiem. 55,6% aptaujāto par būtiskām uzskata tēmas, kas ietver rekomendācijas vecākiem bērnu nesaprotamas rīcības gadījumos. Attiecīgi 54,1% par nepieciešamu uzskata informāciju attīstības traucējuma atpazīšana ikdienā, sadzīvē.

Respondentu atbildes uz atvērto anketas jautājumu par faktoriem, kas varētu veicināt bērna ar speciālām vajadzībām attīstību un izglītību atspoguļo daudzveidīgu viedokļu spektru. Kā būtiskus šajā kontekstā aptaujātie vecāki ir minējuši gan sociālo sistēmu savstarpējo mijiedarbību, gan atbilstošus vides resursus (sk. 5. pielikumu).

Diskusija

Situācijas izpētei bērnu ar funkcionāliem traucējumiem izglītības nodrošināšanā Liepājas Universitātes Speciālās izglītības laboratorijas eksperti ir veikuši multidimensionālu un multiperspektīvu pārskata pētījumu. Tā izstrādē ir īstenota anketēšana piecās respondentu grupās: izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju, atbalsta personāla, skolotāju, bērnu un vecāku grupās. Pētījums ir veikts vairākos Latvijas rietumdaļas reģionos. Iegūto datu kopuma interpretācijai, līdzīgi, kā anketu satura izstrādē, tiek izmantoti vairāki kritēriji, t. i., personāla subjektīvie resursi un kompetence, iekšējā mijiedarbība izglītības iestādē, ārējā mijiedarbība, vides resursi. Anketēšanas rezultātu interpretācijā ir atspoguļotas arī pētījuma robežas.

Personāla subjektīvie resursi un kompetence

Izglītības iestāžu vadītāju respondentu grupā galvenokārt ir iesaistījušās sievietes. Visvairāk pārstāvētais ieņemamais amats ir izglītības iestādes vadītāja vietnieks. Šīs respondentu grupas pārstāvji galvenokārt ir pieredzējuši izglītības jomas darbinieki ar lielu darba pieredzi konkrētajā izglītības iestādē. Dominējošais vairākums respondentu apliecina arī pieredzi darbā ar bērniem ar speciālajām vajadzībām. Vienlaicīgi dominējošais vairākums respondentu ir pauž pārliecību par speciālo vajadzību respektēšanas nepieciešamību. Praktiski visi administrācijas grupas respondenti ir apguvuši zināšanas par bērniem ar speciālajām vajadzībām. Šajā kontekstā pretrunīgi šķiet viedokļi par zināšanu trūkumu šajā jomā, ko pauž vairāk nekā puse no pētījumā iesaistīto izglītības iestāžu vadītāju grupas pārstāvju.

Atbalsta personāla respondentu grupa ir samērā neliela. Tā kā pētījuma process lielā mērā bija saistīts ar konkrētām izglītības iestādēm, var secināt, ka pašlaik speciālās izglītības programmu nodrošināšanai tiek nodarbināts pārāk ierobežots atbilstoši kvalificēts speciālistu skaits. Dominējoši respondentu grupā ir pārstāvēti psihologi un sociālie pedagogi. Attiecīgi būtiski mazāks ir speciālo pedagogu skaits. Šo problēmu apstiprina arī izglītības iestāžu *administrācijas aptaujas rezultāti* (sk. *resursi*).

Atbalsta personāla anketēšanas dati apliecina, ka respondentiem ir pieredze darbā ar plašu attīstības traucējumu spektru. Pētījumā iegūto datu kopums ļauj secināt, ka atbalsta personālam ir atbilstoša profesionālā izglītība un ir konstatējama profesionālās kompetences pilnveide tālākizglītības procesā. Šajā kontekstā par

pretrunīgām ir uzskatāmas dominējošās norādes par profesionālo zināšanu nepietiekamību vai daļēju pietiekamību. Līdz ar to ir jāšaubās par attiecīgo studiju programmu satura kvalitāti un vienlaicīgi – arī par pašu profesionāļu darbības kvalitāti.

Skolotāju respondentu grupā galvenokārt ir iesaistījušies speciālās izglītības skolotāji. Līdzvērtīgs ir sākumskolas un pamatskolas skolotāju īpatsvars. Salīdzinoši mazāka ir pirmsskolas, vidējās izglītības un arodizglītības skolotāju pārstāvniecība.

Dominējošais vairākums šīs respondentu grupas pārstāvju ir pedagogiskajā darbā pieredzējuši skolotāji, kas savas zināšanas speciālās izglītības jomā ir ieguvuši profesionālās izglītības un tālākizglītības procesā. Atšķirībā no pētījumā iesaistītā atbalsta personāla salīdzinoši mazs ir to respondentu, kas apliecina zināšanu trūkumu speciālās izglītības jomā. Kopumā skolotāji pauž apmierinātību ar savu profesionālo zināšanu kvalitāti. Anketēšanas dati apliecina, ka zināšanu pilnveide būtu nepieciešama pamatzglītības un vidējās izglītības skolotājiem.

Izglītojamo respondentu grupā ir piedalījušies abu dzimumu skolēni pamatzglītības un arodizglītības pakāpēs. Mācību procesā dominējošais vairākums aptaujāto apliecina mācīšanās grūtību esamību. Īpaši problemātiski šajā kontekstā ir vairāki mācību priekšmeti: latviešu valoda, matemātika, svešvaloda un mājturība.

Vecāku respondentu grupā ir iesaistījušies gan vecāki, kas audzina bērnus ar speciālajām vajadzībām, gan vecāki, kuriem ir saskarsme ar šiem bērniem ārpus ģimenes, gan vecāki, kuriem šajā jomā nav pieredzes. Dominējošais vairākums respondentu apliecina informētību par bērniem ar attīstības traucējumiem. Spriežot pēc anketēšanas datiem, plašāk zināmās attīstības traucējumu grupas ir valodas un runas traucējumi, garīgās attīstības traucējumi, mācīšanās traucējumi un redzes traucējumi. Salīdzinoši ierobežotas ir aptaujāto zināšanas par garīgās veselības (psihoneiroloģiskajiem) traucējumiem, autismu un psihosomatiskajiem traucējumiem.

Iekšējā mijiedarbība izglītības iestādē

Izglītības iestāžu vadītāju respondentu grupas pārstāvji galvenokārt apliecina atbalsta nodrošinājumu skolotājiem bērnu speciālo vajadzību apmierināšanai. Tomēr anketu komentāros praktiski nav paskaidrojumu par šī atbalsta būtību.

Atbalsta personāla respondentu grupas dominējošai vairākums norāda, ka funkcionē koordinēta speciālistu savstarpējā sadarbība. Tomēr neliels skaits respondentu akcentē nepieciešamību minēto koordināciju uzlabot. Tas var nozīmēt, ka

šajā jomā ir nepieciešams gan izglītības iestādes vadības atbalsts, gan profesionālās kompetences pilnveide konkrētajā jomā.

Skolotāju respondentu grupas anketēšanas dati apliecina, ka dominējošais vairākums aptaujāto ir nodarbināti iestādēs, kas īsteno iekļaujošo izglītību. Šajā sakarā galvenokārt pozitīvi tiek novērtētas izglītības iestāžu iespējas nodrošināt iekļaujošās izglītības realizāciju. To apstiprina gan pedagogu dominējoši pozitīvais viedoklis par pedagogu nodrošinājumu ar metodiskajiem līdzekļiem un pedagogiskā atbalsta sistēmas darbību. Šajā kontekstā izpaužas pretrunas ar atbalsta personāla respondentu grupas anketēšanas rezultātiem.

Izglītojamo respondentu grupā dominējošais vairākums aptaujāto apliecina, ka cenšas pildīt mājas darbus. Savukārt aptaujāto aktīvas dalības mācību stundās ir salīdzinoši zemāks. Anketēšanas dati apliecina, ka vairums aptaujāto regulāri meklē palīdzību mācīšanās grūtību pārvarēšanai. Vienlaicīgi pozitīvi tiek novērtēta arī saņemtās palīdzības atbilstība konkrētajām vajadzībām. Tomēr vērā ņemams ir arī saņemtās palīdzības negatīvais vērtējums, ko pauž apmēram ceturtdaļa respondentu grupas.

Kopumā, izmantojot izglītojamo anketēšanas datus, nav iespējams izvērtēt skolēnu attiecības ar skolotājiem, jo gandrīz visu klašu grupu izglītojamie ir izvairījušies paust konkrētu viedokli šajā sakarā. Pretēji iepriekš minētajam anketēšanas dati ļauj novērtēt aptaujāto attiecības ar vecākiem un vienaudžiem kā pozitīvas.

Ārējā mijiedarbība

Izglītības iestāžu vadītāju respondentu grupas pārstāvju dominējošais vairākums apliecina atbalstu pedagogu un vecāku sadarbībai. Kopumā administrācijas grupas respondenti ir pārliecināti, ka bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijai konkrētajā izglītības iestādē ir nepieciešams sabiedrības atbalsts. Tomēr pētījuma instrumenta specifika ierobežo iespējas noskaidrot konkrētu šī apgalvojuma izpratni.

Atbalsta personāla grupas respondenti apliecina nepieciešamību pēc samērā daudzveidīgu problēmu risināšanas sadarbībā ar bērnu vecākiem. Tomēr speciālistu subjektīvie resursi šajā ziņā var būt ierobežoti iepriekš minētā zināšanu deficīta ietekmē (sk. *personāla subjektīvie resursi un kompetence*).

Spriežot pēc anketēšanas datiem, atbalsta personāls aktīvi sadarbojas ar pedagogiski medicīnisko komisiju speciālistiem. Šajā sakarā par nozīmīgām ir uzskatāmas iespējas iegūt nepieciešamās konsultācijas.

Atbalsta personāla grupas respondenti apliecina arī sadarbību ar dažādiem dienestiem paplašinātā sociālajā vidē. Nepietiekami izmantots resurss šajā ziņā ir sabiedriskās organizācijas. Tieši šādā sadarbības procesā ir iespējams pievērst lielāku sabiedrības uzmanību bērnu ar speciālajām vajadzībām socializācijas procesam.

Skolotāju respondentu grupas dominējošais vairākums, līdzīgi kā pētījumā iesaistītais atbalsta personāls, apliecina pietiekamu sadarbību ar bērnu vecākiem. Tomēr detalizētākas datu analīzes rezultāti apliecina, ka šīs sadarbības pilnveide ir nepieciešama visās izglītības pakāpēs.

Kopumā pozitīvi vērtējama ir dažādās izglītības pakāpēs nodarbināto skolotāju mijiedarbība ar pedagoģiski medicīnisko komisiju. Šajā kontekstā par īpaši problemātisku ir uzskatāma skolotāju un pedagoģiski medicīniskās komisijas sadarbība arodizglītības pakāpē.

Anketēšanā iesaistīto skolotāju domas par sabiedrības attieksmi pret izglītojamiem ar speciālām vajadzībām ir pretrunīgas. Apmēram viena ceturtdaļa aptaujāto norāda, ka sabiedrības attieksme ir negatīva.

Vides resursi

Izglītības iestāžu vadītāju respondentu grupas pārstāvji galvenokārt vada pašvaldības dibinātas izglītības iestādes, kas ir lokalizētas pilsētā. Vairākums šīs grupas respondentu ir vispārējo pamatskolu un vidusskolu vadītāji. Saistībā ar licencētajām izglītības programmām var secināt, ka populārākās ir speciālās izglītības programmas bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem un bērniem ar mācību grūtībām un psihiskās attīstības aizturi. Zināmā mērā tas ļauj secināt, ka izpētes reģionā ir ierobežotas integrācijas iespējas, piem., bērniem ar sensorajiem vai kustību traucējumiem u.c. Zināmi deficīti ir vērojami arī atbalsta personāla struktūrā. Izglītības iestādēs samērā reti tiek nodarbināti, piem., speciālie pedagogi.

Dominējošais administrācijas respondentu grupas vairākums pauž uzskatus par resursu nepietiekamību, t. i., mācību materiālu, vides pieejamību, korekcijas, rehabilitācijas nodrošinājumu, mācību stundu skaitu un personāla likmju deficītu. Būtiski neaktīva ir arī projektu līdzekļu izmantošana papildus resursu nodrošināšanai. Tas apliecina iniciatīvas trūkumu problēmu risināšanā. Saistībā ar īpaša atbalsta nodrošinājumu neseismīgajiem skolēniem otrgadniecības gadījumos kā biežāk izmantotie resursi tiek norādītas konsultācijas, kuras veic mācību priekšmetu skolotāji vai atbalsta sistēmas personāls. Šajā gadījumā salīdzinoši reti tiek izmantotas

korekcijas nodarbības. Tā ir būtiska problēma, jo bieži piedāvāto konsultāciju kapacitāte var būt pārāk zema.

Atbalsta personāla respondentu grupas respondenti galvenokārt apliecina atsevišķu telpu nodrošinājumu darbībai izglītības iestādē. Tomēr ir vērojamas arī situācijas, ka tiek izmantots kopējs kabinets vairākiem speciālistiem vai darbam izmanto tobrīd izglītības iestādē brīvās telpas. Iespējams šie apstākļi ir nepietiekamu vides resursu rezultāts. Šo situāciju var interpretēt kā nepietiekamu izglītības iestādes vadības izpratni par atbalsta personāla darbības specifiku.

Saistībā ar materiālo bāzi speciālo vajadzību diagnosticēšanai un korekcijai var secināt, ka daļēji tā ir centralizēti nodrošināta, daļēji – pašu speciālistu sagatavota. Attiecīgi atbalsta personāla anketēšanas dati apliecina nepieciešamību pēc materiālā nodrošinājuma papildināšanas un pilnveides gan diagnostikas, gan attīstības traucējuma korekcijas jomās. Šajā kontekstā par būtiskiem ir uzskatāmi gan testi konkrētu traucējumu diagnosticēšanai, gan mācību literatūra, gan interaktīvi materiāli u. c. Šajā jomā ir vērojama absolūta izglītības iestāžu administrācijas un atbalsta personāla viedokļu savstarpējā atbilstība.

Skolotāju respondentu grupas dominējošais vairākums norāda telpu atbilstību bērnu ar speciālajām vajadzībām izglītībai. Šajā sakarā ir vērojamas pretrunas ar izglītības iestāžu administrācijas anketēšanas rezultātiem.

Dominējoši pozitīvi tiek vērtēta arī mācību darba organizācija izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai, mērķdotācijas un resursu izmantošanas lietderību. Savukārt lielāks ir aptaujāto skolotāju skaits, kas norāda daļēju vai nepietiekamu mācību materiālu atbilstību izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai. Līdz ar to par pamatotām ir uzskatāmas dominējošā vairākuma respondentu paustie uzskati par nepieciešamību papildināt mācību metodisko līdzekļu resursus.

Kopumā pozitīvi ir novērtētas skolotājiem novērtētās tālākizglītības iespējas. Tomēr katrā izglītības visās izglītības pakāpē nodarbināto skolotāju anketēšanas rezultāti apliecina respondentu ieinteresētību papildināt savas zināšanas, izmantojot šādu izglītības formu.

Izglītojamo respondentu grupā par esošajiem resursiem mācību grūtību pārvarēšanai ir uzskatāmas konsultācijas ar skolotāju. Anketēšanas rezultāti ļauj secināt, ka šajos mācību pasākumos skolēni galvenokārt saņem piemērotus uzdevumus. Salīdzinoši bieži tiek izmantoti arī mācību materiālus datorā, retāk - vizuālus uzskates materiāli, papildliteratūra vai papildus izdales/uzskates materiāli.

Par neizmantotu resursu mācību procesa pilnveidei izglītojamo respondentu grupā ir uzskatāma sadarbība ar atbalsta personālu

Atbilstoši anketēšanas rezultātiem par vēlamajiem resursiem ir uzskatāmi mācību materiāli datorā, papildus izdales/uzskates materiāli un vizuālus uzskates materiāli.

Vecāku respondentu grupā par būtiskiem resursiem palīdzības un informācijas ieguvē jautājumos, kas skar bērnus ar speciālām vajadzībām, tiek uzskatīti specializēti centri un medicīniskās iestādes. Salīdzinoši lielāks īpatsvars respondentu grupas pauž uzskatus, ka šajā ziņā efektīvāks līdzeklis ir interneta materiāli nekā uzskata, ka palīdzības un informācijas ieguves iespējas izglītības iestādēs. Šajā sakarā izglītības iestāžu un vecāku sadarbība pagaidām nav uzskatāma par pietiekami efektīvu un populāru.

Saistībā ar vēlamajiem resursiem dominējošais vairākums aptaujāto vecāku norāda sadarbību ar izglītības iestādēm, specializētajiem centriem un medicīniskajām iestādēm. Vienlaicīgi saskaņā ar anketēšanas datiem dominējošais vairākums respondentu uzskata, ka optimālā rezultāta sasniegšanai ir jāsadarbojas visiem speciālistiem un bērnu vecākiem vienotā komandā.

Saistībā ar vēlamo vecākiem paredzēto informatīvo materiālu saturu aptaujātie vecāki par prioritārām uzskata tēmas par vecāku palīdzību bērnam ar kādu no attīstības traucējumiem.

Pētījuma robežas

Pētījuma metodoloģija:

- anketu struktūrā bieži izmantotie atvērtie jautājumi ar vairākiem iespējamo atbilžu variantiem ierobežo iespējas noskaidrot, piem., konkrēto kvalifikācijas ieguves veidu, respondentu zināšanu jomas u. c.;
- sarežģīta anketu struktūra izglītojamajiem, kas nenodrošina precīzus atbilžu formulējumus;
- izvēlēta metodoloģija ierobežo iespējas iesaistīt pētījumā izglītojamās pirmsskolas un sākumskolas izglītības pakāpēs, kā arī bērnus ar speciālajām vajadzībām.

Anketēšanas rezultāti:

- datu deficīts jautājumā par mācību materiālu izmantošanu darbā ar izglītojamiem ar konkrētu attīstības traucējumu (sk. anketu pedagogiem, 14. jautājumu);
- konkrētas atbildes trūkums uz jautājumu par izglītojamo attiecībām ar skolotājiem (sk. anketu skolēniem, 11. jautājumu);
- datu deficīts reāli saņemtās palīdzības veidu raksturojumā (sk. anketu vecākiem, 8. jautājumu).

Secinājumi

1. Bērnu ar speciālajām vajadzībām uz integrāciju un iekļaušanu orientēta izglītība ir zinātnisko pētījumu, sociālo diskusiju objekts un praktisko pasākumu joma jau vairākus gadu desmitus.
2. Zinātnisko pētījumu atziņas un empīriski uzkrātā pieredze liecina par to, ka būtiskākie faktori bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijai un iekļaušanai ir atbilstoši nodrošināts izglītības process un sociāli materiālā vide.
3. Bērnu ar speciālajām vajadzībām izglītības satura, metožu un vides pilnveides nepieciešamību nosaka Eiropas līmeņa izglītības politikas nostādnes.
4. Latvijas izglītības sistēmas normatīvajā bāzē kopumā ir radīti nosacījumi bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijas procesa īstenošanai.
5. Valsts izglītības sistēmas stratēģiskās attīstības dokumenti apliecina būtisku materiālo, personālo un vides pieejamības resursu deficītu pašlaik funkcionējošās izglītības sistēmas struktūrā.
6. Projekta ietvaros veiktā pētījuma rezultāti apliecina, ka izpētes reģionā iekļaujošā izglītība galvenokārt tiek nodrošināta bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem un bērniem ar mācīšanās grūtībām. Tā rezultātā ir ierobežotas integrācijas iespējas bērniem, kuriem ir raksturīgi cita veida attīstības traucējumi.
7. Pētījumā iegūtais datu kopums apliecina, ka atbalsta sistēmas struktūrā samērā ierobežoti tiek nodarbināti speciālās izglītības skolotāji. Līdz ar to viņu kompetence netiek pietiekami izmantota atbalsta pasākumu plānošanā, īstenošanā un izvērtēšanā.

8. Saskaņā ar pētījuma rezultātiem izglītības iestādēs ir nepietiekami nodrošināta atbalsta personāla darbības vide, nodrošinot tās atbilstību personāla darbības specifikai.
9. Atbilstoši pētījuma rezultātiem izglītības iestādēs ir nepietiekami mācību materiālu, vides pieejamības, korekcijas, rehabilitācijas pasākumu, laika un personāla kapacitātes resursi.
10. Pētījuma rezultāti apliecina samērā ierobežotu tieši uz bērna sociālo integrāciju orientētu mijiedarbību ar sabiedriskajām organizācijām.
11. Speciālās izglītības nodrošināšanā iesaistītajam personālam ir identificējami trūkumi bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijas procesa nodrošināšanai nepieciešamās profesionālās kompetences jomā.

Rekomendācijas

1. Izpētes reģionā ir nepieciešams nodrošināt lielāku īstenojamo speciālās izglītības programmu daudzveidību.
2. Speciālās izglītības procesa kvalitātes pilnveidei ir nepieciešams nodrošināt lielākas nodarbinātības iespējas speciālās izglītības skolotājiem.
3. Sadarbojoties zinātnisko institūciju pārstāvjiem ir nepieciešams izstrādāt speciālās izglītības programmu īstenošanai nepieciešamos bērnu attīstības diagnostikas, mācību un attīstības traucējumu korekcijas jomās.
4. Speciālās izglītības procesā iesaistītā personāla profesionālās kompetences attīstīšanai ir nepieciešama profesionālās un tālākizglītības programmu pilnveide.
5. Profesionālās izglītības un tālākizglītības programmu satura izstrādē un realizācijā ir nepieciešams ieviest ne tikai atbilstību konkrētai speciālās izglītības programmai (kā tas ir pašlaik), bet arī kopsakarības ar esošā vai topošā speciālista profesionālo kvalifikāciju.
6. Sociālās integrācijas procesa attīstīšanai ir nepieciešams veicināt izglītības iestāžu un sabiedrisko organizāciju sadarbību.
7. Integrācijas procesam raksturīgā resursu deficīta novēršanai ir nepieciešams ieviest atbilstošas izmaiņas valsts izglītības sistēmas normatīvajā bāzē.

Literatūras un avotu saraksts

I. Avoti

1. Bērnu tiesību aizsardzības likums. (1998). Sk. 2011.10. sept.: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=49096>
2. Convention on the Rights of the Child. (1989). Sk. 2011. 3. okt.: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>
3. ESF projekta „Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide” materiāli. (2010). Sk. 2011. 12. jūn.: http://visc.gov.lv/saturs/specizgl/dokumenti/esf_projekts_spec_izgl.pdf
4. Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All. (2005). Sk. 2011. 12. okt.: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf>
5. International instruments and activities on the education of children with disabilities. (2009). Strasbourg: Concil of Europe.
6. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.–2013. gadam.(2006). Sk. 2011. 21. okt.: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/izm_260906_izgl_att_pamatnost_2007-2013.doc
7. Izglītības likums.(1998). Sk. 2011. 5. aug.: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50759>
8. Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām. MK noteikumi Nr. 709, 2010. Sk. 2011. 12. okt.: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=214604>
9. Profesionālās izglītības likums. (1999). Sk. 2011. 21. okt.: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/Prof_izgl_likums_010710.
10. Sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu un iekļaujošas izglītības atbalsta sistēmas izveides nostādnes. (2009). Sk. 2011. 4. jūl.: http://esfondi.izm.gov.lv/upload_file/Nostadnes_19.10.09_%20korigetas_ZS.
11. Speciālās pirmsskolas izglītības programmas paraugs. (2009). Sk. 2011. 3. sept.: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Pirmsskolas-izglitibas-programmas_apstiprinaatas_140909.pdf
12. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. (1995). Sk. 2011. 12. okt.: <http://www.european-agency.org/about-us/european-key-documents/salamanca-statement-and-framework.pdf>
13. *Vispārējās izglītības likums*. (1999). Sk. 2011. 20. okt.: http://www.l2d.lv/l.php?doc_id=20243
14. WHO World Report on Disability. (2011). Sk. 2011. 3. okt.: http://whqlibdoc.who.int/publications/2011/9789240685215_eng.pdf

II. Teorētiskā literatūra

1. **Bundschuh, K.** (2007). Förderdiagnostik. Handlexikon Geistige Behinderung. G. Theunissen, W. Kulig, K. Schirbot (Hrsg.). Stuttgart : Verlag W. Kohlhammer. S. 115–116.
2. **Denscombe, M.** (2003). The Good Research Guide. Philadelphia : Open University Press.
3. **Fornefeld, B.** (2002). Einführung in die Geistigbehindertenpädagogik. Basel: E. Reinhardt Verlag.
4. **Feuser, G.** (2004). Qualitätskriterien inklusiver Bildung. In: Feuerer, E., Prammer, W. (Hrsg.). Qual – I – tät und Integration. Oberösterreich: Universitätsverlag Rudolf Trauner. S. 30 – 49.
5. **Geske, A., Grīnfelds, A.** (2006). Izglītības pētniecība. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2006. 261 lpp.
6. **Göhlich, M., Zirfas, J.** (2007). Lernen: in pädagogischer Grunbegriff. Stuttgart : Verlag W. Kohlhammer.

7. **Gröschke, D.** (2005). Psychologische Grundlagen für Sozial- und Heilpädagogik : ein Lehrbuch zur Orientierung für Heil-, Sonder- und Sozialpädagogen. Bad Heilbrunn : Verlag Julius Klinkhardt..
8. **Grundmann, M., Fuß, D., Suckow, J.** (2000). Sozialökologische Sozialisationsforschung: Entwicklung, Gegenstand und Anwendungsbereiche. Sozialökologische Sozialisationsforschung. M. Grundmann, K. Lüscher (Hrsg.). Konstanz: Universitätsverlag, 2000, S. 19–76.
9. **Gudjons, H.** (2008). Handlungsorientiert Lehren und Lernen: Schüleraktivierung–Selbsttätigkeit–Projektarbeit : 7. Aufl. Bad Heilbrunn : Julius Klinkhardt Verlagsbuchhandlung.
10. **Heimlich, U.** (2003). Integrative Pädagogik. Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag.
11. **Lasmanis, A.** (2002). Datu ieguves, apstrādes un analīzes metodes pedagogijas un psiholoģijas pētījumos. Rīga : SIA „Mācību apgāds NT”.
12. **Lasmanis, A.** (2002). Datu ieguves, apstrādes un analīzes metodes pedagogijas un psiholoģijas pētījumos : SPSS. Rīga : SIA „Izglītības solī”.
13. **Lüscher, K.** (2000). Perspektiven einer Soziologie der Sozialisation – die Entwicklung der Rolle des Kindes. Konstanz: Universitätsverlag.
14. Meister, H., Sander, A. (1996). Methodisch – Didaktische Aspekte integrativen Unterrichts. Hagen.
15. **Pianta, R. C., Walsh, D. J.** (1996). High-risk children in school: constructing sustaining relationships. New York: Routledge, Kegan-Paul.
16. **Pitsch, H.-J.** (2005). Zur Theorie und Didaktik des Handels Geistigbehinderter : 2. Aufl. Oberhausen: Athenaverlag.
17. **Praschak, W.** (2003). Das schwerstbehinderte Kind in seiner Familie. Eltern behinderter Kinder: Empowerment–Kooperation–Beratung. U. Wilken, B. Jeltsch-Schudel (Hrsg.). Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer.
18. **Sander, A.** (2003). Behinderungsbegriffe und ihre Konsequenzen für die Integration. Integrationspädagogik. H. Eberwein (Hrsg.). Weinheim: Belz. S. 99–107
19. **Sander, A.** (1992). Integration behinderter Schüler und Schülerinnen auf ökosystemischer Grundlage. Systemisch-ökologische Pädagogik : Systemtheorien für die Pädagogik. Umrisse einer neuen Pädagogik : Bd. 3. R. Huschke-Rhein (Hrsg.). Köln : Rhein. S. 167–171.
20. **Schöler, J.** (1999). Integrative Schule – Integrativer Unterricht. Berlin : Luchterhand.
21. Simmen, R. (2001). Konzepte zum Qualitätsmanagement in sozialen Institutionen – Wege und Irrwege. In.: Vierteljahresschrift für Heilpädagogik und ihre Nachbargebiete, 70 (3), 228 -273.
22. **Theunissen, G., Schirbort, K.** (2006). Inklusion von Menschen mit geistiger Behinderung. Stuttgart: W.Kohlhammer.
23. **Theunissen, G., Kulig, W., Schirbort, K.** (2007). Handlexikon Geistige Behinderung. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer.
24. **Verhellen, E.** (1994). Convention on the rights the child: background, motivation, strategies, main themes. Kessel : Garant Publishers N.V.

1.PIELIKUMS

ANKETU PARAUGI

ANKETA VECĀKIEM

L. cien. vecāki,

Šī anketa tiek izmantota projekta „Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide” īstenošanā. Projekta mērķis ir veidot atbalsta sistēmu izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai, sekmējot viņu iekļaušanos sabiedrībā.

Aicinām Jūs atbildēt uz anketā uzdotajiem jautājumiem, kā arī sniegt savus priekšlikumus.

Jūsu atbildes būs konfidenciālas un tiks izmantotas apkopotā veidā. Anketa ir anonīma, vārds un uzvārds nav jānorāda, tādēļ lūdzam Jūs atbildēt uz jautājumiem pilnīgi atklāti. Katram jautājumam jānorāda viena atbilde, izņemot gadījumus, kad ir norādīts savādāk.

Anketu lūdzam aizpildīt, ievērojot krustiņu Jūsu atbildei atbilstošajā kvadrātiņā.

1. Dzimums: ☐ Siev. ☐ Vīr.
2. Vai Jums ir informācija par bērniem ar speciālām vajadzībām?
☐ Jā
☐ Nē
☐ Nav viedokļa
3. Vai Jums ir saskarsme ar bērniem, kuriem ir speciālas vajadzības? (iespējami vairāki atbilžu varianti)
☐ Ģimenē
☐ Klasē, kur mācās Jūsu bērns
☐ Pie radiem, draugiem, paziņām
☐ Nav saskarsmes
4. Par kādām bērnu attīstības traucējumu grupām esat informēts (-ta)? (iespējami vairāki atbilžu varianti)
☐ Garīgās attīstības traucējumi
☐ Dzirdes traucējumi
☐ Redzes traucējumi
☐ Garīgās veselības traucējumi (psihoneiroloģiskie traucējumi)
☐ Psihosomatiskie traucējumi
☐ Valodas un runas traucējumi
☐ Mācīšanās traucējumi (psihiskās attīstības aizture)
☐ Kustību traucējumiem
☐ Autisms
5. Kam, pēc Jūsu uzskatiem, būtu jāsadarbjas bērnu ar speciālām vajadzībām apmācībā, audzināšanā, attīstības veicināšanā? (iespējami vairāki atbilžu varianti)
☐ Vecākiem
☐ Pedagogiem
☐ Logopēdiem
☐ Psihologiem
☐ Mediķiem
☐ Jāstrādā visiem nosauktajiem vienā komandā
☐ Sabiedrībai kopumā
☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....
.....
6. Vai Jūs zināt, kur meklēt palīdzību/ iegūt informāciju jautājumos, kas skar bērnus ar speciālām vajadzībām? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Medicīniskās iestādēs
- ☐ Izglītības iestādēs
- ☐ Specializētos centros (krīžu, rehabilitācijas, u.c.)
- ☐ Specializētajā literatūrā
- ☐ Draugu, paziņu, radu, kolēģu padomi
- ☐ Interneta materiālos
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

7. Vai Jūs paši esat meklējuši informāciju par bērniem ar speciālām vajadzībām?

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

8. Vai Jūs guvuši reālu palīdzību?

- ☐ Jā (kādu un kur?)
Lūdzu, ierakstiet.....
- ☐ Nē (kur meklēju, bet neguvu).....
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

9. Vai, Jūsprāt, izglītības iestādē, kurā mācās Jūsu bērns tiek atbalstīta iekļaujoša izglītība?

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

10. Kas, Jūsprāt, varētu reāli palīdzēt par bērniem ar speciālām vajadzībām? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Medicīniskās iestādes
- ☐ Izglītības iestādes
- ☐ Specializētie centri (krīžu, rehabilitācijas, u.c.)
- ☐ Interneta materiāli
- ☐ Vecāku klubi
- ☐ Kursi, semināri
- ☐ Nometnes
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

11. Kāda informācija, ieteikumi būtu jāiekļauj izdales materiālā vecākiem, atbalstot bērnu ar attīstības traucējumiem iekļaušanu? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Kā atpazīt attīstības traucējumus ikdienā, sadzīvē
- ☐ Kā rīkoties bērnu nesaprotamas rīcības gadījumos
- ☐ Kā vecāks var palīdzēt bērnam ar kādu no attīstības traucējumiem
- ☐ Kādi speciālisti var palīdzēt bērnam ar speciālām vajadzībām
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

12. Pēc Jūsu domām, kas varētu veicināt bērna ar speciālām vajadzībām attīstību un izglītību?
(lūdzu, ierakstiet).....

Paldies par Jūsu atsaucību!

ANKETA PEDAGOGIEM

L. cien. kolēģe un a. god. kolēģi,

šī anketa tiek izmantota projekta „Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide” īstenošanā. Projekta mērķis ir veidot atbalsta sistēmu izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai, sekmējot viņu iekļaušanos sabiedrībā.

Aicinām Jūs atbildēt uz anketā uzdotajiem jautājumiem, kā arī sniegt savus priekšlikumus.

Jūsu atbildes būs konfidenciālas un tiks izmantotas apkopotā veidā. Anketa ir anonīma, vārds un uzvārds nav jānorāda, tādēļ lūdzam Jūs atbildēt uz jautājumiem pilnīgi atklāti. Katram jautājumam jānorāda viena atbilde, izņemot gadījumus, kad ir norādīts savādāk.

Anketu lūdzam aizpildīt, ievērojot krustiņu Jūsu atbildei atbilstošajā kvadrātiņā.

1. Dzimums: ☐ Siev.

☐ Vīr.

2. Amats:

☐ Pirmsskolas izglītības skolotāja (-js)

☐ Sākumskolas skolotāja (js)

☐ Pamatizglītības skolotāja (-js)

☐ Vidējās izglītības skolotāja (-js)

☐ Speciālās izglītības skolotāja (-js)

☐ Arodizglītības skolotāja (-js)

☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet)

3. Darba stāžs šajā izglītības iestādē:

☐ 0-5 gadi

☐ 6-10 gadi

☐ 11 un vairāk

4. Kopējais pedagoģiskais darba stāžs:

☐ 0-5 gadi

☐ 6-10 gadi

☐ 11 un vairāk

5. Vai Jūsu profesionālās izglītības procesā ir aplūkoti speciālās izglītības jautājumi? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

☐ Profesionālajā studiju programmā

☐ Tālākizglītības programmā

☐ Nav zināšanu šajā jomā

☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

.....

6. Kā Jūs vērtējat iegūtās zināšanas speciālajā izglītībā?

☐ Apmierina

☐ Daļēji apmierina

☐ Neapmierina

7. Vai Jūsu izglītības iestādē realizē iekļaujošo izglītību?

☐ Jā

☐ Nē

☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

.....

8. Kā Jūs vērtējat Jūsu izglītības iestādes iespējas nodrošināt iekļaujošās izglītības realizāciju?

- ☐ Pietiekami
- ☐ Nepietiekami
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

9. Vai Jūsu izglītības iestāde nodrošina pedagogus ar metodiskajiem līdzekļiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai?

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

10. Vai Jūsu izglītības iestādē darbojas pedagoģiskās atbalsta sistēmas komanda (psihologs, sociālais pedagogs, logopēds, specialais pedagogs u.c.)?

- ☐ Darbojas
- ☐ Nedarbojas
- ☐ Cits variants (lūdzu, uzrakstiet).....

11. Vai Jūsu izglītības iestādes vadība atbalsta un sniedz palīdzību skolotājam izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai?

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

12. Kā jūs vērtējat sadarbību ar izglītojamo ar speciālām vajadzībām vecākiem?

- ☐ Pietiekami
- ☐ Nepietiekami
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

13. Lūdzu, raksturojiet izglītības iestādes materiālos resursus izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai!

- ☐ telpas (atbilst/neatbilst).....
- ☐ mācību materiāli (pietiekoši/nepietiekoši).....
- Lūdzu, komentējiet.....

14. Lūdzu, nosauciet kādus mācību materiālus Jūs izmantojat darbā ar konkrēta attīstības traucējuma izglītojamiem?

.....

15. Kādi materiāli Jums būtu vajadzīgi?

- ☐ Interaktīvie mācību materiāli
- ☐ Mācību metodiskā literatūra
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

16. Lūdzu, raksturojiet izglītības iestādes mācību organizāciju (mācību organizācijas formas, korekcijas iespējas, terapijas veidus) izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai!

- ☐ Pietiekami
- ☐ Nepietiekami
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet)

.....
17. Vai izglītības iestādē mērķdotācija, kas paredzēta izglītojamo ar speciālām vajadzībām vajadzību nodrošinājumam tiek izmantota lietderīgi?

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet)

18. Kā Jūs vērtējat dažādu resursu (materiālie, finansiālie u.c.) izmantošanas lietderību?

- ☐ Pietiekami
- ☐ Nepietiekami
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet)

19. Lūdzu, novērtējiet pedagogu sadarbību ar pedagoģiski medicīnisko komisiju!

- ☐ Pietiekami
- ☐ Nepietiekami
- ☐ Cits variants ((lūdzu, ierakstiet)

20. Lūdzu, raksturojiet pedagogu tālākizglītības nodrošināšanas iespējas darbā ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām!

- ☐ Pietiekami
- ☐ Nepietiekami
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

.....
21. Lūdzu, novērtējiet sabiedrības attieksmi pret izglītojamo ar speciālām vajadzībām!

- ☐ Pozitīva
- ☐ Negatīva
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

.....
Paldies par dalību aptaujā!

ANKETA ATBALSTA PERSONĀLAM

Lī. cien. kolēģe un a. god. kolēģi,

Šī anketa tiek izmantota projekta „Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide” īstenošanā Projekta mērķis ir veidot atbalsta sistēmu izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai, sekmējot viņu iekļaušanos sabiedrībā.

Aicinām Jūs atbildēt uz anketā uzdotajiem jautājumiem, kā arī sniegt savus priekšlikumus.

Jūsu atbildes būs konfidenciālas un tiks izmantotas apkopotā veidā. Anketa ir anonīma, vārds un uzvārds nav jānorāda, tādēļ lūdzam Jūs atbildēt uz jautājumiem pilnīgi atklāti. Katram jautājumam jānorāda viena atbilde, izņemot gadījumus, kad ir norādīts savādāk.

Anketu lūdzam aizpildīt, ievērojot krustiņu Jūsu atbildei atbilstošajā kvadrātiņā.

1. Jūsu specializācija:

- ☐ Speciālās izglītības skolotājs
- ☐ Sociālais pedagogs
- ☐ Logopēds
- ☐ Psihologs
- ☐ Cits variants

2. Cik ilga ir Jūsu praktiskā darba pieredze darbā ar skolēniem, kuriem ir speciālas vajadzības?

- ☐ 0 - 1 gads
- ☐ 1 - 2 gadi
- ☐ 3 – 5 gadi
- ☐ 6 un vairāk gadi

3. Ar kādiem bērniem (attīstības traucējumu grupām) esat strādājusi/is? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Garīgās attīstības traucējumi
- ☐ Dzirdes traucējumi
- ☐ Redzes traucējumi
- ☐ Garīgās veselības traucējumi (psihoneiroloģiskie traucējumi)
- ☐ Psihosomatiskie traucējumi
- ☐ Valodas un runas traucējumi
- ☐ Mācīšanās traucējumi (psihiskās attīstības aizture)
- ☐ Kustību traucējumiem
- ☐ Autisms

4. Kādā veidā esat ieguvis /usi zināšanas par darbu ar bērniem ar speciālām vajadzībām? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Profesionālo studiju programmās
- ☐ Kvalifikācijas celšanas kursos:
- ☐ A programmā (līdz 36. st.)
- ☐ B programmā (sākot no 72. st.)

5. Kā Jūs vērtējat savu izglītību, lai varētu strādāt ar bērniem, kuriem ir speciālas vajadzības?

- ☐ Pietiekoša
- ☐ Nepietiekoša
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

6. Atbalsta komandas darba apstākļu nodrošinājums izglītības iestādē:

- ☐ Katram speciālistam atsevišķs darba kabinets
- ☐ Kopējs kabinets vairākiem speciālistiem
- ☐ Par speciālistu darba telpām tiek izmantotas tobrīd izglītības iestādē brīvās telpas
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

7. Kāda ir Jūsu metodiskā bāze diagnostikas veikšanai ?

- ☐ Oficiāli pieejamā
- ☐ Personīgi izstrādāta
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

8. Kāda ir Jūsu metodiskā bāze korekcijai?

- ☐ Oficiāli pieejamā
- ☐ Personīgi izstrādāta
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

9. Kādi papildinājumi būtu nepieciešami metodiskajā bāzē diagnostikas veikšanai?

- ☐ Piemēroti diagnostikas testi (kādi).....
- ☐ Piemēroti materiāli (kādi).....
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

10. Kādi papildinājumi būtu nepieciešami metodiskajā bāzē korekcijas veikšanai?

- ☐ Atbilstošs metodiskais materiāls
- ☐ Atbilstošs interaktīvais mācību materiāls
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

11. Jūsu skolas atbalsta personāla komandas darbības veids?

- ☐ Visu speciālistu koordinēts darbs
- ☐ Katrs speciālists strādā individuāli pēc sava darbības plāna
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

12. Kādos jautājumos visbiežāk nepieciešama atbalsta komandas palīdzība vecākiem? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Audzināšanas jautājumos (vecāks - bērns)
- ☐ Ģimenes savstarpējās komunikācijas jautājumos
- ☐ Ar mācību darbu saistītos jautājumos
- ☐ Ar uzvedību saistītos jautājumos
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

13. Atbalsta komandas sadarbības veidi: (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Ar speciālām izglītības iestādēm
- ☐ Ar pašvaldības sociālo dienestu speciālistiem
- ☐ Ar tiesībsargājošo dienestu speciālistiem
- ☐ Ar NVO u.c. sabiedriskām organizācijām
- ☐ cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

14. Sadarbība ar pedagoģiski medicīniskajām komisijām:

- ☐ Tikai dokumentu sagatavošana bērnu izvērtēšanai PMK
- ☐ Speciālistu konsultācijas nepieciešamības gadījumos
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

15. Ar kādām grūtībām saskārāties strādājot ar šiem bērniem? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Testu neatbilstība
- ☐ Izglītojamo sasniegumu novērtēšanas grūtības
- ☐ Nepilnības atbalsta komandas darbībā
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet)

Paldies par dalību aptaujā!

ANKETA IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU VADĪTĀJIEM

L. cien. kolēģe un a. god. kolēģi,

šī anketa tiek izmantota projekta „Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide” īstenošanā. Projekta mērķis ir veidot atbalsta sistēmu izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai, sekmējot viņu iekļaušanos sabiedrībā.

Aicinām Jūs atbildēt uz anketā uzdotajiem jautājumiem, kā arī sniegt savus priekšlikumus.

Jūsu atbildes būs konfidenciālas un tiks izmantotas apkopotā veidā. Anketa ir anonīma, vārds un uzvārds nav jānorāda, tādēļ lūdzam Jūs atbildēt uz jautājumiem pilnīgi atklāti. Katram jautājumam jānorāda viena atbilde, izņemot gadījumus, kad ir norādīts savādāk.

Anketu lūdzam aizpildīt, ievelkot krustiņu Jūsu atbildei atbilstošajā kvadrātiņā.

1. Ieņemamais amats:

- ☐ Izglītības iestādes vadītāja (-js)
- ☐ Izglītības iestādes vadītāja vietniece (-ks)
- ☐ Pirmsskolas iestādes metodiķe(-is)
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

2. Dzimums: ☐ Siev. ☐ Vīr.

3. Darba stāžs šajā izglītības iestādē:

- ☐ 0-5 gadi
- ☐ 6-10 gadi
- ☐ 11 un vairāk

4. Kopējais pedagoģiskais darba stāžs:

- ☐ 0-5 gadi
- ☐ 6-10 gadi
- ☐ 11 un vairāk

5. Vai Jums ir pieredze darbā ar bērniem ar speciālām vajadzībām?

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

6. Informācija par izglītības iestādi.

Jūsu izglītības iestāde atrodas:

- ☐ Pilsētā
- ☐ Laukos

Izglītības iestādes dibinātājs:

- ☐ Pašvaldības
- ☐ Privāta

Izglītības iestādes pakāpe:

- ☐ Pirmsskola
- ☐ Pamatskola
- ☐ Vidusskola

- ☐ Profesionālā
- Izglītības iestādes veids:
- ☐ Vispārējā
- ☐ Speciālā

Izglītības iestādē ir licenzētas speciālās izglītības programmas (iespējami vairāki atbilžu varianti):

- ☐ Izglītojamiem ar mācību grūtībām un psihiskās attīstības aizturi
- ☐ Izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem
- ☐ Izglītojamiem ar valodas traucējumiem
- ☐ Izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem
- ☐ Izglītojamiem ar redzes traucējumiem
- ☐ Izglītojamiem ar kustību traucējumiem
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

7. Vai uzskatāt par lietderīgu bērnu speciālo vajadzību respektēšanu izglītības iestādes darbībā?

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

8. Vai Jūsu izglītības iestādē atbalsta komandā darbojas:

- ☐ Psihologs
- ☐ Sociālais pedagogs
- ☐ Speciālais pedagogs
- ☐ Logopēds
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

9. Vai Jūsu profesionālās izglītības ieguves procesā ir aplūkotas tēmas par izglītojamiem ar speciālām vajadzībām un viņu izglītošanu? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Pamatstudiju programmā
- ☐ Tālākizglītības programmā
- ☐ Nav zināšanu šajā jomā
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

9. Vai Jūsu izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā?

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

10. Vai Jūsu izglītības iestādē tiek sniegta palīdzība skolotājiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai?

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

11. Vai uzskatāt par pietiekamiem izglītojamo ar speciālām vajadzībām izglītībai nepieciešamos resursus?

Mācību materiāli

- ☐ Jā
- ☐ Nē
- ☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

Vides pieejamība

- ☐ Jā
- ☐ Nē

☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

Korekcijas, rehabilitācijas nodrošinājums

☐ Jā

☐ Nē

☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

Mācību stundu skaits un personāla likmes

☐ Jā

☐ Nē

☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

Finansiālais nodrošinājums

☐ Jā

☐ Nē

☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

(lūdzu, ierakstiet resursu papildināšanas iespējas/ vēlmes).....

12. Vai Jūs piekrītat apgalvojumam, ka sabiedrībai jāatbalsta bērnu ar speciālām vajadzībām izglītošana izglītības iestādē?

☐ Jā

☐ Nē

☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

13. Kāda veida atbalsta pasākumus nodrošina nesekmīgajiem un skolēniem, kuri atkārtoti mācās (otrgadība, trešgadība)? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

☐ Individuālās konsultācijas mācību priekšmetos

☐ Korekcijas nodarbības

☐ Speciālistu (logopēds, psihologs, sociālais darbinieks u.c.) konsultācijas

☐ Cits variants (lūdzu, ierakstiet).....

Paldies par dalību aptaujā!

ANKETA SKOLĒNIEM

Skolēn,

šī anketa tiek izmantota projekta „Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide” īstenošanā. Projekta mērķis ir veidot atbalsta sistēmu izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai, sekmējot viņu iekļaušanos sabiedrībā.

Aicinām tevi atbildēt uz anketā uzdotajiem jautājumiem, kā arī sniegt savus priekšlikumus.

Tavas atbildes būs konfidenciālas un tiks izmantotas apkopotā veidā. Anketa ir anonīma, vārds un uzvārds nav jānorāda, tādēļ lūdzam tevi atbildēt uz jautājumiem pilnīgi atklāti. Katram jautājumam jānorāda viena atbilde, izņemot gadījumus, kad ir norādīts savādāk.

Anketu lūdzam aizpildīt, ievērojot krustiņu atbildei atbilstošajā kvadrātiņā.

1. Dzimums: ☐ Siev. ☐ Vīr.
2. Klase, kurā tu mācies:
☐ 6 – 7 klase
☐ 8 - 9 klase
☐ 10 un tālāk
3. Vai tu esi saskāries ar grūtībām mācību laikā?
☐ Jā
☐ Nē
☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....
4. Visbiežāk grūtības mācībās bija /ir (iespējami vairāki atbilžu varianti):
☐ Latviešu valodā
☐ Matemātikā
☐ Sportā
☐ Mājas darbu izpildē
☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....
5. Vai tu meklēji palīdzību?
☐ Jā
☐ Nē
☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....
6. Vai tu saņēmi cerēto palīdzību?
☐ Jā
☐ Nē
☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....
7. Kāda veida palīdzību tu vēlētos saņemt? (iespējami vairāki atbilžu varianti)
☐ Konsultācijas
☐ Atgādnēs stundās un pārbaudes darbos
☐ Tehniskas ierīces, kas palīdz mācīties
☐ Atbalsta grupas palīdzību (psihologa vadībā apspriest problēmas ar vienaudžiem)
☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....
8. Kādus mācību materiālus tu saņem kā palīdzību mācībās? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Papildliteratūru
- ☐ Piemērotus uzdevumus
- ☐ Papildus izdales/ uzskates materiālus
- ☐ Mācību materiālus datorā
- ☐ Vizuālus uzskates materiālus
- ☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....

9. Kādus mācību materiālus tu vēlētos saņemt? (iespējami vairāki atbilžu varianti)

- ☐ Papildus izdales/ uzskates materiālus
- ☐ Mācību materiālus datorā
- ☐ Vizuālus uzskates materiālus
- ☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....

10. Kāda ir tava līdzdalība mācību procesā (iespējami vairāki atbilžu varianti)?

- ☐ Cenšos pildīt mājas darbus
- ☐ Aktīvi piedalos mācību stundās
- ☐ Neesmu aktīvs mācību stundās
- ☐ Nepildu mājas darbus
- ☐ Bieži kavēju skolu
- ☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....

11. Kādas tev ir attiecības ar skolotājiem?

- ☐ Varu vienmēr prasīt padomu skolotājiem/ tikai dažiem skolotājiem (pasvītrot tev atbilstošo variantu)
- ☐ Vienmēr saņemu palīdzību no skolotājiem/ tikai no dažiem skolotājiem (pasvītrot tev atbilstošo variantu)
- ☐ Nevēlos sadarboties ar skolotājiem/ tikai ar dažiem skolotājiem (pasvītrot tev atbilstošo variantu)
- ☐ Baidos uzdot jautājumus skolotājiem/ tikai dažiem skolotājiem (pasvītrot tev atbilstošo variantu)
- ☐ Nav neviena skolotāja, kurš man varētu palīdzēt
- ☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....

12. Kādas tev ir attiecības ar vecākiem?

- ☐ Vienmēr varu prasīt padomu
- ☐ Vienmēr saņemu palīdzību
- ☐ Nevēlos prasīt padomu vecākiem
- ☐ Baidos uzdot jautājumus vecākiem
- ☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....

13. Kādas tev ir attiecības ar vienaudžiem?

- ☐ Man ir draugi skolā / klasē
- ☐ Reizēm labas, reizēm sliktas
- ☐ Jūtos vientuļš
- ☐ Sliktas
- ☐ Cits variants (lūdzu, ieraksti).....

Paldies par dalību aptaujā!

2. PIELIKUMS

IZPLATĪTO UN SAŅEMTO ANKETU STATISTIKA

Izsniegto un saņemto anketu statistika

Izglītības iestādes veids	Skaitis	Respondentu skaits									
		Bērni		Vecāki		Skolotāji		Atbalsta sistēma		Administrācija	
		Izsniegtas anketas	Saņemtas anketas	Izsniegtas anketas	Saņemtas anketas	Izsniegtas anketas	Saņemtas anketas	Izsniegtas anketas	Saņemtas anketas	Izsniegtas anketas	Saņemtas anketas
Pirmsskolas izglītības iestādes	4			45	42	30	30	7	4	4	4
Speciālās skolas	4	33	33	38	38	109	107	11	11	8	8
Pamatskolas	5	265	228	127	99	101	81	14	13	7	11
Arodizglītības iestādes	1	38	38	17	17	17	17			3	3
Citi varianti	1									37	37
Kopā		336	299	227	196	257	236	32	28	78	63

3. PIELIKUMS

ANKETĒŠANAS DATU ANALĪZES REZULTĀTU PARAUGI

ATBALSTA PERSONĀLS

Jūsu specializācija

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	specialas izglītības skolotājs	5	17,9	17,9	17,9
	socialais pedagogs	5	17,9	17,9	35,7
	logopeds	6	21,4	21,4	57,1
	psihologs	6	21,4	21,4	78,6
	cits variants	6	21,4	21,4	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Cik ilga ir praktiska darba pieredze darba ar skoleniem ar SV?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	līdz gadam	1	3,6	3,6	3,6
	1-2 gadi	2	7,1	7,1	10,7
	3-5 gadi	8	28,6	28,6	39,3
	6 un vairāk gadi	17	60,7	60,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar garīgas attīstības traucējumiem?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	18	64,3	64,3	64,3
	ne	10	35,7	35,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar dzirdes traucējumiem?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	7	25,0	25,0	25,0
	ne	21	75,0	75,0	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar redzes traucējumiem?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	6	21,4	21,4	21,4
	ne	22	78,6	78,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar garīgas veselības traucējumiem?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	13	46,4	46,4	46,4
	ne	15	53,6	53,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar psihosomatiskiem traucējumiem?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	13	46,4	46,4	46,4
	ne	15	53,6	53,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar valodas un runas traucējumiem?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	17	60,7	60,7	60,7
	ne	11	39,3	39,3	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar macīšanas traucējumiem?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	15	53,6	53,6	53,6
	ne	13	46,4	46,4	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar kustību traucējumiem?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	9	32,1	32,1	32,1
	ne	19	67,9	67,9	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar autismu?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	13	46,4	46,4	46,4
	ne	15	53,6	53,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai zināšanas par bērniem ar SV iegutas profesionālas studiju programmas?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	24	85,7	85,7	85,7
	ne	4	14,3	14,3	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai zināšanas par bērniem ar SV iegutas kvalifikācijas celšanas kursos?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	15	53,6	53,6	53,6
	ne	13	46,4	46,4	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai zināšanas par bērniem ar SV iegutas A programma (līdz 36st)?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	8	28,6	28,6	28,6
	ne	20	71,4	71,4	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Vai zināšanas par bērniem ar SV iegūtas B programma (lidz72st)?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	10	35,7	35,7	35,7
	ne	18	64,3	64,3	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Ka Jus vertejat savu izglitību, lai varetu strādāt ar bērniem, kuriem ir SV?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	1	3,6	3,6	3,6
	pietiekosa	15	53,6	53,6	57,1
	nepietiekosa	10	35,7	35,7	92,9
	daļāji pietiekoša	2	7,1	7,1	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Atbalsta komandas darba apstākļu nodrošinājums izglītības iestādē?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	1	3,6	3,6	3,6
	katram specialistam atsevisks darba kabinets	20	71,4	71,4	75,0
	kopejs kabinets vairākiem specialistiem	6	21,4	21,4	96,4
	par specialistu darba telpām tiek izmantotas tobrīd izglītības iestādē brīvas telpas	1	3,6	3,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Kada ir jūsu metodiska bāze diagnostikas veikšanai?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	1	3,6	3,6	3,6
	oficiali pieejama	6	21,4	21,4	25,0
	personīgi izstrādāta	9	32,1	32,1	57,1

gan oficiāli pieejama, gan personīgi izstradata	12	42,9	42,9	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Kada ir jūsu metodiska bāze korekcijai?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid nav atbildes	1	3,6	3,6	3,6
oficiāli pieejama	8	28,6	28,6	32,1
personīgi izstradata	7	25,0	25,0	57,1
gan oficiāli pieejama, gan personīgi izstradata	12	42,9	42,9	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Vai kā papildinājumi būtu nepieciešami piemēroti diagnostikas testi?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid nav atbildes	9	32,1	32,1	32,1
ja	13	46,4	46,4	78,6
ne	6	21,4	21,4	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Kādi?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid nav atbildes	22	78,6	78,6	78,6
domāšanas, uztveres, uzmanības, intelektuālās attīstības noteikšanai	3	10,7	10,7	89,3
berniem ar GAT	2	7,1	7,1	96,4
traucējumu diagnosticesanai	1	3,6	3,6	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Vai ka papildinājumi butu nepieciešami piemēroti materiāli?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	12	42,9	42,9	42,9
	ja	13	46,4	46,4	89,3
	ne	3	10,7	10,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Kadi?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	21	75,0	75,0	75,0
	vienoti visām speciālās izgl.iestādēm	3	10,7	10,7	85,7
	rokasgrāmata par audzināšanas un mācību grūt.jautājumiem	1	3,6	3,6	89,3
	attēlu komplekts "Izrunā un ieklausies", spēle "Spēlē un iemācies", dažādi loto u.c.	2	7,1	7,1	96,4
	algoritmi	1	3,6	3,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Kadi papildinājumi vēl butu nepieciešami?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	22	78,6	78,6	78,6
	vienota diagnostikas sistēma	2	7,1	7,1	85,7
	ilgāks laiks bērna vērošanai	1	3,6	3,6	89,3
	izstrādāta testu kopīga grāmata	1	3,6	3,6	92,9
	datorizēta testu programma	1	3,6	3,6	96,4
	papildus speciālisti	1	3,6	3,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Jusu skolas atbalsta personāla komandas darbības veids?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	visu speciālistu koordinētais darbs	16	57,1	57,1	57,1
	katrs speciālists strādā individuāli pēc sava darbības plāna	7	25,0	25,0	82,1
	sadarbojas atsevišķi speciālisti	3	10,7	10,7	92,9
	komandas darbu nepieciešams uzlabot	1	3,6	3,6	96,4
	darbs nav koordinētais	1	3,6	3,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: audzināšanas jautājumos

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	3,6	3,6	3,6
	ja	19	67,9	67,9	71,4
	ne	8	28,6	28,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: ģimenes savstarpējās komunikācijas jautājumos

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	11	39,3	39,3	39,3
	ne	17	60,7	60,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

**Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: ar macību darbu
saistītos jautājumos**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	19	67,9	67,9	67,9
	ne	8	28,6	28,6	96,4
	3	1	3,6	3,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

**Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: ar uzvedību
saistītos jautājumos**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	21	75,0	75,0	75,0
	ne	7	25,0	25,0	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

**Kados jautājumos vēl būtu nepieciešama atbalsta komandas palīdzība
vecākiem?**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	28	100,0	100,0	100,0

Atbalsta komandas sadarbības veids: ar specialās izglītības iestādēm

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	18	64,3	64,3	64,3
	ne	10	35,7	35,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

**Atbalsta komandas sadarbības veids: ar pasvaldības soc dienestu
specialistiem**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	21	75,0	75,0	75,0

ne	7	25,0	25,0	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Atbalsta komandas sadarbības veids: ar tiesībsargājošo dienestu specialistiem

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	13	46,4	46,4	46,4
	ne	15	53,6	53,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Atbalsta komandas sadarbības veids: ar NVO un sabiedriskām organizācijām

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	4	14,3	14,3	14,3
	ne	24	85,7	85,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Citi atbalsta komandas sadarbības veidi?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	28	100,0	100,0	100,0

Sadarbība ar PMK: tikai dokumentu sagatavošana bērnu izvērtēšanai

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	2	7,1	7,1	7,1
	ja	13	46,4	46,4	53,6
	ne	13	46,4	46,4	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Sadarbība ar PMK: speciālistu konsultācijas nepieciešamības gadījumos

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	--	-----------	---------	---------------	--------------------

Valid	0	2	7,1	7,1	7,1
	ja	21	75,0	75,0	82,1
	ne	5	17,9	17,9	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Cita sadarbība ar PMK

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	28	100,0	100,0	100,0

Grūtības, strādājot ar šiem bērniem: testu neatbilstība

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	5	17,9	17,9	17,9
	ja	4	14,3	14,3	32,1
	ne	19	67,9	67,9	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Grūtības, strādājot ar šiem bērniem: izglītojamo sasniegumu novērtēšana

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	5	17,9	17,9	17,9
	ja	13	46,4	46,4	64,3
	ne	10	35,7	35,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Grūtības, strādājot ar šiem bērniem: nepilnības atbalsta komandas darbība

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	5	17,9	17,9	17,9

ja	5	17,9	17,9	35,7
ne	18	64,3	64,3	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Ar kadam vel grutibam saskaraties, stradajot ar siem berniem

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nav atbildes	26	92,9	92,9	92,9
	bērnu uzvedība, nevēlēšanās sadarboties	1	3,6	3,6	96,4
	nav medic.specialistu nepieciessamie sledzieni	1	3,6	3,6	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

4. PIELIKUMS

**ANKETĒŠANAS DATU
KRUSTOŠANAS REZULTĀTU
PARAUGI**

ATBALSTA PERSONĀLS/KRUSTOTAS TABULAS

Visi dati kopsakarībā ar katru grupu (specializācija)

Jusu specializācija * Vai esat strādājis/is ar bērniem ar garīgas attīstības traucējumiem?

Crosstabulation

Count				
		Vai esat strādājis/is ar bērniem ar garīgas attīstības traucējumiem?		Total
		ja	ne	
Jusu specializācija	specialas izglītības skolotājs	4	1	5
	socialais pedagogs	3	2	5
	logopeds	2	4	6
	psihologs	6	0	6
	cits variants	3	3	6
Total		18	10	28

Jusu specializācija * Cik ilga ir praktiska darba pieredze darba ar skolēniem ar SV? Crosstabulation

Count						
		Cik ilga ir praktiska darba pieredze darba ar skolēniem ar SV?				Total
		līdz gadam	1-2 gadi	3-5 gadi	6 un vairāk gadi	

Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	0	0	1	4	5
	socialais pedagogs	1	0	2	2	5
	logopeds	0	0	1	5	6
	psihologs	0	1	3	2	6
	cits variants	0	1	1	4	6
Total		1	2	8	17	28

Jusu specializacija * Vai esat stradajusi/is ar berniem ar redzes traucējumiem?

Crosstabulation

Count				
		Vai esat stradajusi/is ar berniem ar redzes traucējumiem?		
		ja	ne	Total
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	3	2	5
	socialais pedagogs	0	5	5
	logopeds	2	4	6
	psihologs	0	6	6
	cits variants	1	5	6
Total		6	22	28

Jusu specializacija * Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar garīgas veselības traucējumiem?

Crosstabulation

Count				
		Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar garīgas veselības traucējumiem?		
		ja	ne	Total
Jusu specializacija	specialas izglītības skolotājs	2	3	5
	socialais pedagogs	2	3	5
	logopeds	0	6	6
	psihologs	4	2	6
	cits variants	5	1	6
Total		13	15	28

Jusu specializacija * Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar psihosomatiskiem traucējumiem?

Crosstabulation

Count				
		Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar psihosomatiskiem traucējumiem?		
		ja	ne	Total
Jusu specializacija	specialas izglītības skolotājs	2	3	5
	socialais pedagogs	2	3	5

	logopeds	0	6	6
	psihologs	3	3	6
	cits variants	6	0	6
Total		13	15	28

Jusu specializacija * Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar valodas un runas traucējumiem?

Crosstabulation

Count				
		Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar valodas un runas traucējumiem?		Total
		ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglītības skolotājs	4	1	5
	socialais pedagogs	1	4	5
	logopeds	6	0	6
	psihologs	3	3	6
	cits variants	3	3	6
Total		17	11	28

Jusu specializacija * Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar macīšanas traucējumiem?

Crosstabulation

Count				

		Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar mācīšanas traucējumiem?		Total
		ja	ne	
Jūsu specializācija	speciālas izglītības skolotājs	2	3	5
	socialais pedagogs	3	2	5
	logopēds	2	4	6
	psihologs	4	2	6
	cits variants	4	2	6
Total		15	13	28

Jūsu specializācija * Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar kustību traucējumiem?

Crosstabulation

Count				
		Vai esat strādājusi/is ar bērniem ar kustību traucējumiem?		Total
		ja	ne	
Jūsu specializācija	speciālas izglītības skolotājs	3	2	5
	socialais pedagogs	1	4	5
	logopēds	1	5	6
	psihologs	2	4	6

	cits variants	2	4	6
Total		9	19	28

Jusu specializacija * Vai esat strādājis/is ar bērniem ar autismu? Crosstabulation

Count				
		Vai esat strādājis/is ar bērniem ar autismu?		
		ja	ne	Total
Jusu specializacija	specialas izglītības skolotājs	3	2	5
	socialais pedagogs	2	3	5
	logopeds	3	3	6
	psihologs	4	2	6
	cits variants	1	5	6
Total		13	15	28

Jusu specializacija * Vai zināšanas par bērniem ar SV iegūtas profesionālās studiju programmas? Crosstabulation

Count				
-------	--	--	--	--

		Vai zināšanas par bērniem ar SV iegūtas profesionālās studiju programmas?		Total
		ja	ne	
Jūsu specializācija	speciālas izglītības skolotājs	4	1	5
	socialais pedagogs	4	1	5
	logopēds	6	0	6
	psihologs	6	0	6
	cits variants	4	2	6
Total		24	4	28

Jūsu specializācija * Vai zināšanas par bērniem ar SV iegūtas kvalifikācijas celšanas kursos?

Crosstabulation

Count				
		Vai zināšanas par bērniem ar SV iegūtas kvalifikācijas celšanas kursos?		
		ja	ne	Total
Jūsu specializācija	speciālas izglītības skolotājs	4	1	5
	socialais pedagogs	1	4	5
	logopēds	3	3	6

	psihologs	3	3	6
	cits variants	4	2	6
Total		15	13	28

Jusu specializacija * Vai zināšanas par bērniem ar SV iegūtas A programma (līdz36st)?

Crosstabulation

Count				
		Vai zināšanas par bērniem ar SV iegūtas A programma (līdz36st)?		
		ja	ne	Total
Jusu specializacija	speciālas izglītības skolotājs	3	2	5
	socialais pedagogs	1	4	5
	logopeds	3	3	6
	psihologs	1	5	6
	cits variants	0	6	6
Total		8	20	28

Jusu specializacija * Vai zināšanas par bērniem ar SV iegūtas B programma (līdz72st)?

Crosstabulation

Count				
-------	--	--	--	--

		Vai zināšanas par bērniem ar SV iegūtas B programma (līdz 72st)?		Total
		ja	ne	
Jūsu specializācija	speciālas izglītības skolotājs	4	1	5
	socialais pedagogs	2	3	5
	logopēds	2	4	6
	psihologs	1	5	6
	cits variants	1	5	6
Total		10	18	28

Jūsu specializācija * Ka Jūs vērtējat savu izglītību, lai varētu strādāt ar bērniem, kuriem ir SV? Crosstabulation

Count						
		Ka Jūs vērtējat savu izglītību, lai varētu strādāt ar bērniem, kuriem ir SV?				Total
		nav atbildes	pietiekosa	nepietiekosa	daļāji pietiekoša	
Jūsu specializācija	speciālas izglītības skolotājs	0	5	0	0	5
	socialais pedagogs	1	1	3	0	5
	logopēds	0	4	2	0	6
	psihologs	0	2	4	0	6
	cits variants	0	3	1	2	6

Jusu specializacija * Ka Jus vertejat savu izglitibu, lai varetu stradat ar bērniem, kuriem ir SV? Crosstabulation

Count						
		Ka Jus vertejat savu izglitibu, lai varetu stradat ar bērniem, kuriem ir SV?				Total
		nav atbildes	pietiekosa	nepietiekosa	daļāji pietiekoša	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	0	5	0	0	5
	socialais pedagogs	1	1	3	0	5
	logopeds	0	4	2	0	6
	psihologs	0	2	4	0	6
	cits variants	0	3	1	2	6
Total		1	15	10	2	28

Jusu specializacija * Atbalsta komandas darba apstākļu nodrošinājums izglitibas iestade? Crosstabulation

Count						
		Atbalsta komandas darba apstākļu nodrošinājums izglitibas iestade?				Total
		nav atbildes	katram specialistam atsevisks darba kabinets	kopejs kabinets vairakiem specialistiem	par specialistu darba telpam tiek izmantotas tobrīd izglitibas iestade brivas telpas	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	0	2	2	1	5
	socialais pedagogs	0	4	1	0	5

logopeds	0	5	1	0	6
psihologs	1	4	1	0	6
cits variants	0	5	1	0	6
Total	1	20	6	1	28

Jusu specializacija * Kada ir jūsu metodiska baze diagnostikas veikšanai? Crosstabulation

Count						
		Kada ir jūsu metodiska baze diagnostikas veikšanai?				Total
		nav atbildes	oficiali pieejama	personīgi izstradata	gan oficiāli pieejama, gan personīgi izstradata	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	0	1	1	3	5
	socialais pedagogs	0	1	3	1	5
	logopeds	0	1	2	3	6
	psihologs	0	1	2	3	6
	cits variants	1	2	1	2	6
Total		1	6	9	12	28

Jusu specializacija * Kada ir jūsu metodiska baze korekcijai? Crosstabulation

Count						
		Kada ir jūsu metodiska bāze korekcijai?				
		nav atbildes	oficiāli pieejama	personīgi izstrādāta	gan oficiāli pieejama, gan personīgi izstrādāta	Total
Jūsu specializācija	specialas izglītības skolotājs	0	2	1	2	5
	socialais pedagogs	0	1	3	1	5
	logopeds	0	1	2	3	6
	psihologs	0	1	0	5	6
	cits variants	1	3	1	1	6
Total		1	8	7	12	28

Jūsu specializācija * Vai kā papildinājumi būtu nepieciešami piemēroti diagnostikas testi? Crosstabulation

Count					
		Vai kā papildinājumi būtu nepieciešami piemēroti diagnostikas testi?			
		nav atbildes	ja	ne	Total
Jūsu specializācija	specialas izglītības skolotājs	3	2	0	5
	socialais pedagogs	2	3	0	5
	logopeds	1	1	4	6

psihologs	0	5	1	6
cits variants	3	2	1	6
Total	9	13	6	28

Jusu specializacija * Kadi? Crosstabulation

Count						
		Kadi?				Total
		nav atbildes	domāšanas, uztveres, uzmanības, intelektuālās attīstības noteikšanai	berniem ar GAT	traucējumu diagnosticesanai	
Jusu specializacija	specialas izglītības skolotājs	4	0	0	1	5
	socialais pedagogs	5	0	0	0	5
	logopeds	6	0	0	0	6
	psihologs	1	3	2	0	6
	cits variants	6	0	0	0	6
Total		22	3	2	1	28

Jusu specializacija * Vai ka papildinājumi butu nepieciešami piemēroti materiāli? Crosstabulation

Count					
		Vai ka papildinājumi butu nepieciešami piemēroti materiāli?			Total
		nav atbildes	ja	ne	
Jūsu specializācija	speciālas izglītības skolotājs	2	2	1	5
	sociālais pedagogs	2	3	0	5
	logopēds	1	5	0	6
	psihologs	2	2	2	6
	cits variants	5	1	0	6
Total		12	13	3	28

Jūsu specializācija * Kādi? Crosstabulation

Count							
		Kādi?					Total
		nav atbildes	vienoti visām speciālās izgl.iestādēm	rokasgrāmata par audzināšanas un mācību grūt.jautājumiem	attēlu komplekts "Izrunā un ieklausies", spēle "Spēlē un iemācies", dažādi loto u.c.	algoritmi	

Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	4	1	0	0	0	5
	socialais pedagogs	4	1	0	0	0	5
	logopeds	3	1	0	2	0	6
	psihologs	5	0	1	0	0	6
	cits variants	5	0	0	0	1	6
Total		21	3	1	2	1	28

Jusu specializacija * Kadi papildinajumi butu nepieciešami metodiskaja baze korekcijas veikšanai? Crosstabulation

Count						
		Kadi papildinajumi butu nepieciešami metodiskaja baze korekcijas veikšanai?				
			atbilstoss metodiskais materials	atbilstoss interaktivais macibu materials	gan atbilstošs metodiskais, gan interak.mater.	Total
		nav atbildes				
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	0	1	2	2	5
	socialais pedagogs	0	3	1	1	5
	logopeds	0	4	0	2	6
	psihologs	1	1	2	2	6
	cits variants	2	2	0	2	6
Total		3	11	5	9	28

Jusu specializacija * Jusu skolas atbalsta personāla komandas darbības veids? Crosstabulation

Count							
		Jusu skolas atbalsta personāla komandas darbības veids?					Total
		visu speciālistu koordinētais darbs	katrs speciālists strādā individuāli pēc sava darbības plāna	sadarbojas atsevišķi speciālisti	komandas darbu nepieciešams uzlabot	darbs nav koordinēts	
Jusu specializācija	speciālais izglītības skolotājs	3	0	1	0	1	5
	sociālais pedagogs	3	2	0	0	0	5
	logopēds	3	2	1	0	0	6
	psihologs	4	1	0	1	0	6
	cits variants	3	2	1	0	0	6
Total		16	7	3	1	1	28

Jusu specializācija * Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: audzināšanas jautājumos

Crosstabulation

Count			
		Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: audzināšanas jautājumos	Total

		0	ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	1	2	2	5
	socialais pedagogs	0	4	1	5
	logopeds	0	4	2	6
	psihologs	0	5	1	6
	cits variants	0	4	2	6
Total		1	19	8	28

Jusu specializacija * Atbalsta komandas palidziba visbiezak nepieciesama: audzinanas jautajumos

Crosstabulation

Count					
		Atbalsta komandas palidziba visbiezak nepieciesama: audzinanas jautajumos			Total
		0	ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	1	2	2	5
	socialais pedagogs	0	4	1	5
	logopeds	0	4	2	6
	psihologs	0	5	1	6
	cits variants	0	4	2	6

Jusu specializacija * Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: audzināšanas jautājumos

Crosstabulation

Count					
		Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: audzināšanas jautājumos			Total
		0	ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglītības skolotājs	1	2	2	5
	socialais pedagogs	0	4	1	5
	logopeds	0	4	2	6
	psihologs	0	5	1	6
	cits variants	0	4	2	6
Total		1	19	8	28

Jusu specializacija * Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: ar macību darbu saistītos

jautājumos Crosstabulation

Count					
		Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: ar macību darbu saistītos jautājumos			Total
		ja	ne	3	
Jusu specializacija	specialas izglītības skolotājs	5	0	0	5

	socialais pedagogs	2	2	1	5
	logopeds	6	0	0	6
	psihologs	3	3	0	6
	cits variants	3	3	0	6
Total		19	8	1	28

Jusu specializacija * Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieņemama: ar uzvedību

saistītos jautājumos Crosstabulation

Count				
		Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieņemama: ar uzvedību saistītos jautājumos		
		ja	ne	Total
Jusu specializacija	specialas izglītības skolotājs	3	2	5
	socialais pedagogs	5	0	5
	logopeds	4	2	6
	psihologs	5	1	6
	cits variants	4	2	6
Total		21	7	28

Jusu specializacija * Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: ar uzvedību

saistītos jautājumos Crosstabulation

Count				
		Atbalsta komandas palīdzība visbiežāk nepieciešama: ar uzvedību saistītos jautājumos		
		ja	ne	Total
Jusu specializacija	speciālas izglītības skolotājs	3	2	5
	socialais pedagogs	5	0	5
	logopēds	4	2	6
	psihologs	5	1	6
	cits variants	4	2	6
Total		21	7	28

Jusu specializacija * Atbalsta komandas sadarbības veids: ar speciālas izglītības iestādēm

Crosstabulation

Count				
		Atbalsta komandas sadarbības veids: ar speciālas izglītības iestādēm		
				Total

		ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	3	2	5
	socialais pedagogs	2	3	5
	logopeds	5	1	6
	psihologs	5	1	6
	cits variants	3	3	6
Total		18	10	28

Jusu specializacija * Atbalsta komandas sadarbibas veids: ar pasvaldibas soc dienestu

specialistiem Crosstabulation

Count				
		Atbalsta komandas sadarbibas veids: ar pasvaldibas soc dienestu specialistiem		Total
		ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	3	2	5
	socialais pedagogs	5	0	5
	logopeds	2	4	6
	psihologs	5	1	6
	cits variants	6	0	6

Jusu specializacija * Atbalsta komandas sadarbības veids: ar pasvaldības soc dienestu

specialistiem Crosstabulation

Count				
		Atbalsta komandas sadarbības veids: ar pasvaldības soc dienestu specialistiem		
		ja	ne	Total
Jusu specializacija	specialas izglitības skolotājs	3	2	5
	socialais pedagogs	5	0	5
	logopeds	2	4	6
	psihologs	5	1	6
	cits variants	6	0	6
Total		21	7	28

Jusu specializacija * Atbalsta komandas sadarbības veids: ar pasvaldības soc dienestu

specialistiem Crosstabulation

Count				
		Atbalsta komandas sadarbības veids: ar pasvaldības soc dienestu specialistiem		Total

		ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	3	2	5
	socialais pedagogs	5	0	5
	logopeds	2	4	6
	psihologs	5	1	6
	cits variants	6	0	6
Total		21	7	28

Jusu specializacija * Atbalsta komandas sadarbibas veids: ar NVO un sabiedriskam organizacijam Crosstabulation

Count				
		Atbalsta komandas sadarbibas veids: ar NVO un sabiedriskam organizacijam		Total
		ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	0	5	5
	socialais pedagogs	2	3	5
	logopeds	0	6	6
	psihologs	1	5	6
	cits variants	1	5	6

Jusu specializacija * Atbalsta komandas sadarbības veids: ar NVO un sabiedriskam

organizacijām Crosstabulation

Count				
		Atbalsta komandas sadarbības veids: ar NVO un sabiedriskam organizacijām		
		ja	ne	Total
Jusu specializacija	specialas izglītības skolotājs	0	5	5
	socialais pedagogs	2	3	5
	logopeds	0	6	6
	psihologs	1	5	6
	cits variants	1	5	6
Total		4	24	28

Jusu specializacija * Citi atbalsta komandas sadarbības veidi?

Crosstabulation

Count			
		Citi atbalsta komandas sadarbības veidi?	Total

		nav atbildes	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	5	5
	socialais pedagogs	5	5
	logopeds	6	6
	psihologs	6	6
	cits variants	6	6
Total		28	28

Jusu specializacija * Sadarbiba ar PMK: tikai dokumentu sagatavosana bernu izvertesanai Crosstabulation

Count					
		Sadarbiba ar PMK: tikai dokumentu sagatavosana bernu izvertesanai			Total
		0	ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	0	3	2	5
	socialais pedagogs	0	1	4	5
	logopeds	1	3	2	6
	psihologs	1	3	2	6
	cits variants	0	3	3	6
Total		2	13	13	28

Jusu specializacija * Sadarbība ar PMK: speciālistu konsultācijas nepieciešamības gadījumos Crosstabulation

Count					
		Sadarbība ar PMK: speciālistu konsultācijas nepieciešamības gadījumos			Total
		0	ja	ne	
Jusu specializacija	speciālas izglītības skolotājs	0	4	1	5
	socialais pedagogs	0	5	0	5
	logopeds	1	3	2	6
	psihologs	1	4	1	6
	cits variants	0	5	1	6
Total		2	21	5	28

Jusu specializacija * Cita sadarbība ar PMK Crosstabulation

Count			
		Cita sadarbība ar PMK	Total
		nav atbildes	
Jusu specializacija	speciālas izglītības skolotājs	5	5

	socialais pedagogs	5	5
	logopeds	6	6
	psihologs	6	6
	cits variants	6	6
Total		28	28

Jusu specializacija * Grutibas, stradajot ar siem berniem: testu neatbilstiba Crosstabulation

Count					
		Grutibas, stradajot ar siem berniem: testu neatbilstiba			Total
		0	ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	1	0	4	5
	socialais pedagogs	1	1	3	5
	logopeds	1	2	3	6
	psihologs	0	1	5	6
	cits variants	2	0	4	6
Total		5	4	19	28

Jusu specializacija * Grutibas, stradajot ar siem berniem: izglitojamo sasniegumu novertesana Crosstabulation

Count					
-------	--	--	--	--	--

		Grutibas, stradajot ar siem berniem: izglitajamo sasniegumu novertesana			Total
		0	ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	1	3	1	5
	socialais pedagogs	1	1	3	5
	logopeds	1	3	2	6
	psihologs	0	4	2	6
	cits variants	2	2	2	6
Total		5	13	10	28

Jusu specializacija * Grutibas, stradajot ar siem berniem: nepilnibas atbalsta komandas darbiba

Crosstabulation

Count					
		Grutibas, stradajot ar siem berniem: nepilnibas atbalsta komandas darbiba			Total
		0	ja	ne	
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	1	1	3	5
	socialais pedagogs	1	2	2	5
	logopeds	1	0	5	6
	psihologs	0	1	5	6

cits variants	2	1	3	6
Total	5	5	18	28

Jusu specializacija * Ar kadam vel grutibam saskaraties, stradajot ar siem berniem Crosstabulation

Count					
		Ar kadam vel grutibam saskaraties, stradajot ar siem berniem			
				nav medic.specialistu nepieciemamie sledzieni	
		nav atbildes	bērnu uzvedība, nevēlēšanās sadarboties		Total
Jusu specializacija	specialas izglitibas skolotajs	5	0	0	5
	socialais pedagogs	5	0	0	5
	logopeds	6	0	0	6
	psihologs	6	0	0	6
	cits variants	4	1	1	6
Total		26	1	1	28

5.PIELIKUMS

KOMENTĀRI ANKETAS VECĀKIEM 12.JAUTĀJUMAM

5. pielikums
Komentāri anketas vecākiem 12. jautājumam

Anketas Nr.	Atbildes uz jautājumu; „Pēc Jūsu domām, kas varētu veicināt bērna ar speciālām vajadzībām attīstību un izglītību?”
4001	Apkārējā vide
4003	Ārstnieciskās terapijas nodarbības
4006	Speciālisti
4008	Izglītības iestādes, speciālisti
4009	Veiksmīga sadarbība ar speciālistiem
4011	Rūpīga spēju izvērtēšana un to attīstīšana, piemērojot reālajai dzīvei
4014	Bioenerģijas korekcija
4019	Sabiedrības iesaistīšana
4020	Sabiedrības atbalsts. Veselīgo bērnu vecāku attieksme pret slimajiem bērniem
4022	Tuvu dzīvesvietai pieejama izglītība, iekļaušana sabiedrībā pēc 18 g. vecuma sasniegšanas
4023	Sadarbība un uzticēšanās starp vecākiem un skolotājiem, starp mediķiem un vecākiem, un milzīgs kopskaits mūža garumā
4024	Mediķu, vecāku, pedagogu un bērnu sadarbība
4025	Emocijas un rūpīgs darbs, sarunas ik dienu
4026	Kaut daļēju atbildību
4028	Izglītības iestādes
4029	Speciālās iestādes un skolas
4031	Adaptācijas periods kopā ar citiem vienaudžiem
4033	Ģimene, skola, sabiedrība
4034	Speciālistu palīdzība
4037	Interesantas un atraktīvas nodarbības
4039	Vecāki → pedagogi → mediķi= komandas darbs kopumā
4040	Izglītības iestādes speciāla programma, ja tiek nodrošināta zināma konfidencialitāte
4041	Visu iestāžu kopīga sadarbība (med., izgl., spec., u.c.)
4042	Bērnu iekļaušana sabiedrībā
4043	Izturēties pret viņiem ar cieņu un nebaidīties
4051	Speciālistu piesaiste konkrētam bērnam, individuāla pieeja attiecīgajā situācijā
4053	Viņa maksimāla izpratne
4054	Iekļaušanās sabiedrībā
4056	Jāatbalsta speciālas programmas skolās, modelis “Nauda seko bērnam” šīs izglītības skolēnam vajag lielāku koeficientu. 1,6 neredz visu. Finansiāls valsts atbalsts
4057	Atbalsts bērnu vecākiem no valsts iestāžu puses (medicīnā, izglītībā utt.) Radīt apstākļus, lai bērni ar fiziskiem traucējumiem varētu mācīties jebkurā mācību iestādē pēc savas izvēles
4058	Speciālisti ar vajadzīgām zināšanām un prasmēm
4059	Valsts un sabiedrības atbildības un palīdzības sniegšanā
4060	Sapratne un palīdzība no apkārtnējiem
4061	Šajā jomā izglītoti pedagogi, sabiedrība, atbalsta personāls skolās, bērnudārzos

4062	Darbojoties komandā, iesaistot bērnus ar attīstības traucējumiem
4065	Rehabilitācijas centri, laba medicīna, vecāku atbalsts, pedagogi, kas pārzina bērna attiecīgās vajadzības
4066	Vecāki + mediķi + izglītības darbinieki ar speciālu izglītību
4070	Speciālie centri, kur uzsākta bērnu attīstību sabiedrībā
4072	Ir vairāk un individuāli nodarboties ar bērnu
4073	Skolas vai klases speciāli apmācīto personālu
4076	Lielāka palīdzība, jo mūsu valstī ir maz tādas iestādes
4078	Labklājība, apkārtējo sapratne. Izglītības iegūšana vispārizglītojošā skolā
4079	Specializēta ārpusskolas nodarbības – jāšana, peldēšana. Finansiāli vairāk atbalstīt pedagogu, kas strādā ar mūsu īpašajiem bērniem. Sabiedrības sapratne
4080	Vairāk strādāt
4082	Vecāki, pedagogi, sabiedrība
4083	Specializēti centri
4085	Lai sabiedrība pieņemtu bērnu tādu, kāds viņš ir
4086	Jābūt visām pusēm ieinteresētām, jo tas ir ļoti atbildīgs darbs, tad būs rezultāti un sasniegumi. Ļoti daudz bērniem nozīmē, kā šo visu pasniedz pedagogi. Novēlu visiem izturību un atrast savstarpēju sapratni
4090	Skola, pedagogi atsaucīgi, logopēdi, mīlestība un neatgrūšana
4093	Pedagogi, specializēti centri
4095	Pedagogi un medicīnas iestādes
4096	Sapratne. Attieksme
4097	Sabiedrības un valdības atbalsts
4099	Sabiedrība
4100	Sabiedrības izpratne
4101	Šādas problēmas būtu jādiagnosticē ļoti agrīnā bērna vecumā, lai ātrāk varētu uzsākt palīdzības darbu, laicīgi izglītotu vecākus (informētu par nepieciešamajiem pasākumiem)
4103	Vairāk speciālās programmas skolās un bērnu dārzos
4104	Konsultācijas, pārrunas, sapratne pat sīkos gadījumos (jo mums bija tikai neliela problēma)
4105	Sabiedrības izpratne par problēmu, vienota pieeja gan pirmsskolas, gan skolas vecumā
4107	Pedagogu, mediķu, vecāku sadarbība. Kā arī nometnes
4108	Specializētas izglītības iestādes
4109	Audzinātājas, speciālās mācības, regulāras nodarbības
4112	Visa sabiedrība kopumā
4114	Augšana un izglītošanās kopā ar citiem bērniem un speciālistiem, kuri saprot bērna vajadzības
4116	Kursi, semināri, medicīnas iestādes, izglītības iestādes
4117	Īpašas izglītības programmas jau no agrīna vecuma, iekļaujošas izglītības programmas vispārizglītojošās skolās, vajadzīgo speciālistu darbs ar bērnu ikdienā pi.i., skolā
4119	Zinoši un izglītoti speciālisti medicīniskās un mācību iestādēs
4123	Medikamenti. Vide, kurā bērns uzturas, speciāli apmācīti pedagogi, kas strādā ar bērnu

4124	Sabiedrībai ir jāiemācās šos bērnus pieņemt tāds, kādi viņi ir, nevis atstunt
4128	Vecāki, pedagogi, ja ir nepieciešams – mediķi
4130	Pozitīva, saprotoša un palīdzīga sabiedrība
4131	Sadarbība speciālistiem un vecākiem. Sirsnīga, iekļaujoša attieksme vienam pret otru, atbilstoša mācību programma
4132	Nodarboties ar vajadzībām, kas bērnam nepieciešamas
4134	Vairāk informācija vecākiem, pieejamākas specializētās iestādes (piemēram b/d)
4135	Sapratne, integrācija parastā vidē, īpašas rūpes, mīlestība un attīstoši procesi (vingrojumi, mūzika, sports u.c.)
4136	Vairāk darboties individuāli
4137	Ar dažādām nodarbībām
4138	Specializēti pasniedzēji izglītības iestādēs
4139	Vecāku pacietība, mīlestība, visu iespējamo speciālistu sadarbība
4140	Kopējs darbs, izglītojošās spēles
4141	Sabiedrības izglītošana par attiecīgām speciālām vajadzībām un apkārtējās, kā sabiedriskās vides pielāgošana vajadzībām
4142	Vecāki, izglītojošā sistēma, draugi
4143	Mācīšanās
4145	Vecāku un skolas pedagogu, psihologu sadarbība
4146	Skola
4148	Sistēmas kopums – vecāki, pedagogi, psihologi, mediķi un nepieciešamības gadījumā citi speciālisti, sagatavojot atbilstošus mācību materiālus un materiālus attīstībai
4149	Ģimene, sabiedrība
4150	Kompleksa, mērķtiecīga atbalstīta sadarbība ar izglītības iestādes speciālistiem
4151	Izpratne par problēmām no sabiedrības un valsts puses, un reāls atbalsts no tām
4153	Pedagoga darbs ar mediķu palīdzību
4155	Skolotāji, grupas biedri, sociālie darbinieki
4156	Labvēlīga attieksme
4157	Jāstrādā ne tikai izglītības iestādēm, bet visai sabiedrībai
4159	Kontakts ar vienaudžiem
4160	Sapratne no citiem. Laba jušanās kolektīvā
4161	Iekļaušanās kolektīvā, sapratne
4162	Pēc manām domām ir nepieciešama sadarbība ar vecākiem un ārstiem
4166	Sabiedrības palīdzība
4167	Vairāk darboties tieši ar šiem bērniem
4168	Sapratne par bērna problēmu
4173	Sadarbošanās vecākiem ar izglītības iestādēm
4174	Vecāku un speciālistu kopīga sadarbība
4175	Visādas nodarbības
4177	Bērnu vecāki. Specializēto (centru) skolu pedagogi
4178	Ģimene, skola
4179	Vecāki, psihologi
4180	Valdības atbalsts speciālo skolu uzturēšanai. Programmas, kurās šie bērni varētu mācīties amatu, sadarbībā ar uzņēmējiem

4181	Dzīves vietas pašvaldībās
4183	Valsts materiālais atbalsts
4184	Sabiedrības attieksme. Pedagoģiska, psiholoģiska palīdzība
4185	Sadarbība ar izglītības iestādēm un speciālistiem
4186	Valsts atbalsts morāls un materiāls, sabiedrības attieksme
4187	Reāla palīdzība
4188	Individuāla pieeja katram bērnam
4189	Sapratne un sabiedrības atbalsts
4192	Izglītojoši pedagogi, kas specializējušies strādāt ar šādiem bērniem, kā arī medicīnas darbinieki
4194	Visas sabiedrības sapratne
4195	Lielākas iespējas profesionālajā izglītībā